

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 58 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sameloven
(endringer i språkregler)

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 58 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sameloven
(endringer i språkregler)

Innhold

1	Hovedinnhold i proposisjonen	7			
1.1	Proposisjonsvna váldosisdoallu	8			
1.2	Proposisjovnen áejviesisvege	9	5.5	Høringsinstansene syn på høringsforslaget	25
1.3	Proposisjavná oajvvesisadno	11			
2	Bakgrunnen for lovforslagene ..	13			
2.1	Om språkutvalget og NOU 2016: 18 Hjertespråket	13	5.5.1	Forslaget om inndeling i tre kommunekategorier	25
2.2	Høringen av forslag om endringer i samelovens språkregler	13	5.5.2	Forslaget om å endre begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» til «det samiske språkområdet»	26
2.3	Høringsinstansenes syn	16	5.5.3	Forslag om differensiert regelverk	26
2.4	Oppfølging av anmodningsvedtak nr. 845 (2016–2017)	16	5.5.4	Forslag om å beholde dagens regler for innlemmelse av kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet	27
3	Konsultasjoner med Sametinget	18	5.6	Departementets vurderinger	27
4	Generelt om samiske språklige rettigheter etter folkeretten	20	5.6.1	Forvaltningsområdet for samiske språk	27
4.1	Relevante folkerettslige konvensjoner	20	5.6.1.1	Begrepet forvaltningsområdet for samisk språk	27
4.1.1	Den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk	20	5.6.1.2	Forvaltningsområdet deles inn i tre kommunekategorier hvor rettighetsnivået kan differensieres	28
4.1.2	Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter	20	5.6.1.3	Nærmere om språkutviklingskommuner	29
4.1.3	ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater	21	5.6.1.4	Nærmere om språkvitaliseringskommuner	30
4.1.4	FN-erklæringen om urfolks rettigheter	21	5.6.1.5	Nærmere om språkstimuleringskommuner	30
4.1.5	FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter	21	5.6.2	Innlemmelse av nye kommuner i forvaltningsområdet	30
4.2	Rett til å lære seg det samiske språket, hovedsakelig innenfor utdanningssektoren	21	5.6.3	Kommuner kan søke om å skifte kommunekategori	31
4.3	Rett til å bruke det samiske språket innenfor helse- og omsorgssektoren	22	5.6.4	Innlemmelse av fylkeskommuner i forvaltningsområdet	31
4.4	Rett til å bruke det samiske språket overfor administrative myndigheter	22	5.6.5	Konsekvenser for andre lover og forskrifter	32
5	Forvaltningsområdet for samiske språk	23	5.6.5.1	Innledning	32
5.1	Bakgrunn og gjeldende rett	23	5.6.5.2	Opplæringsloven	32
5.2	Svensk og finsk rett	24	5.6.5.3	Barnehageloven	32
5.3	Språkutvalgets forslag	25	5.6.5.4	Forskrift om stadnamn	33
5.4	Høringsforslaget	25	5.6.5.5	Ny lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk (tolkeloven)	33
6	Rett til svar på samiske språk	34	6.1	Bakgrunn og gjeldende rett	34
			6.2	Svensk og finsk rett	36
			6.3	Språkutvalgets forslag	36
			6.4	Høringsforslaget	37
			6.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	37

6.5.1	Forslag om å fjerne begrepet «regionalt offentlig organ»	37	9.1.2	Kunngjøringer fra offentlige organer på samisk	50
6.5.2	Forslag om rett til muntlig svar på samisk i språkvitaliseringskommuner	37	9.1.3	Skjema som skal foreligge på samisk	51
6.5.3	Forslag om rett til svar på samisk i bykommuner med særlig ansvar for samiske språk	38	9.2	Svensk og finsk rett	51
6.5.4	Forslag om rett til skriftlig svar på samisk fra offentlige organer med landsomfattende funksjoner ..	39	9.3	Språkutvalgets forslag	51
6.6	Departementets vurdering	40	9.4	Høringsforslaget	52
6.6.1	Endret begrepsbruk	40	9.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	52
6.6.1.1	Nye begreper for å gjøre det tydeligere hvor rett til svar på samisk skal gjelde	40	9.6	Departementets vurdering	53
6.6.1.2	Begrepene lokalt og regionalt offentlig organ tas ut av loven	40	10	Samisk i den kommunale forvaltningen	56
6.6.2	En differensiert ordning for rett til svar på samisk	41	10.1	Bakgrunn og gjeldende rett	56
6.6.2.1	Differensiert rett til svar på samisk i kommunekategoriene	41	10.2	Svensk og finsk rett	56
6.6.2.2	Språkutviklingskommuner – rett til skriftlig og muntlig svar på samisk	42	10.3	Språkutvalgets forslag	56
6.6.2.3	Språkvitaliseringskommuner – rett til skriftlig og muntlig svar på samisk	43	10.4	Høringsforslaget	57
6.6.2.4	Rett til svar på samisk gjelder ikke i språkstimuleringskommuner	43	10.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	57
6.6.3	Skriftlig svar på samisk fra offentlige organer med landsomfattende funksjon	44	10.6	Departementets vurdering	57
6.6.4	Om språkvalg	44	11	Forslag om å innføre krav om kommunal- og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk	61
7	Et samisk språk- og kulturtilbud i språkstimuleringskommuner	45	11.1	Bakgrunn og gjeldende rett	61
7.1	Bakgrunn	45	11.2	Svensk og finsk rett	61
7.2	Departementets vurdering	45	11.3	Språkutvalgets forslag	61
8	Informasjonsplikt	47	11.4	Høringsforslaget	62
8.1	Bakgrunn og gjeldende rett	47	11.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	62
8.2	Svensk og finsk rett	47	11.6	Departementets vurdering	63
8.3	Høringsforslaget	47	12	Rekruttering av samiskspråklig personell	64
8.4	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	47	12.1	Bakgrunn og gjeldende rett	64
8.5	Departementets vurdering	48	12.2	Svensk og finsk rett	64
9	Oversettelse av regler og offentlig informasjon	50	12.3	Språkutvalgets forslag	64
9.1	Bakgrunn og gjeldende rett	50	12.4	Høringsforslaget	64
9.1.1	Oversettelse av lover og forskrifter	50	12.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	64
			12.6	Departementets vurdering	65
			13	Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige	66
			13.1	Bakgrunn og gjeldende rett	66
			13.2	Svensk og finsk rett	66
			13.3	Språkutvalgets forslag	66
			13.4	Høringsforslaget	67
			13.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	67
			13.6	Departementets vurdering	67

14	Andre forslag til endringer i sameloven	69	14.4.2	Svensk og finsk rett	77
14.1	Begrepet «samisk språk»	69	14.4.3	Språkutvalgets forslag	77
14.1.1	Bakgrunn og gjeldende rett	69	14.4.4	Høringsforslaget	77
14.1.2	Språkutvalgets forslag	69	14.4.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	77
14.1.3	Høringsforslaget	70	14.4.6	Departementets vurdering	78
14.1.4	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	70	14.5	Utvidet rett til bruk av samisk i Husleietvistutvalget	78
14.1.5	Departementets vurdering	70	14.5.1	Bakgrunn og gjeldende rett	78
14.2	Oppdeling av bestemmelse om rett til bruk av samisk i rettsvesenet	71	14.5.2	Departementets vurdering	79
14.2.1	Bakgrunn og språkutvalgets forslag	71	14.6	Individuelle kirkelige tjenester	79
14.2.2	Høringsforslaget	71	14.6.1	Bakgrunn og gjeldende rett	79
14.2.3	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	71	14.6.2	Departementets vurdering	80
14.2.4	Departementets vurdering	71	14.7	Sametingets myndighet til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd	80
14.3	Tekniske endringer i sameloven § 3-5 om utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren ..	71	14.7.1	Bakgrunn og gjeldende rett	80
14.3.1	Bakgrunn	71	14.7.2	Departementets vurdering	80
14.3.2	Gjeldende rett	72	15	Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene	82
14.3.3	Svensk og finsk rett	75	15.1	Konsekvenser for offentlige organer generelt	82
14.3.4	Høringsforslaget	75	15.2	Konsekvenser for kommuner	82
14.3.5	Høringsinstansenes syn på høringsforslaget	75	15.3	Konsekvenser for fylkeskommuner	85
14.3.6	Departementets vurdering	75	15.4	Konsekvenser for statlige organer	86
14.3.6.1	Om bestemmelsens virkeområde	75	15.5	Nærmere om utvidet rett til bruk av samisk i Husleietvistutvalget ...	87
14.3.6.2	Endring av «helse- og sosial» til «helse- og omsorg»	76	16	Merknader til de enkelte bestemmelser i lovforslaget	88
14.3.6.3	Begrepene lokalt og regionalt offentlig organ opphører	77			
14.4	Sametingets kompetanse til å tildele midler for tospråklighet og fjerning av krav om årlig rapport ...	77			
14.4.1	Bakgrunn og gjeldende rett	77			
				Forslag til lov om endringer i sameloven (endringer i språkregler)	94

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENT

Prop. 58 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i sameloven (endringer i språkregler)

*Tilråding fra Kommunal- og distriktsdepartementet 24. mars 2023,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Hovedinnhold i proposisjonen

I august 2021 sendte Kommunal- og distriktsdepartementet forslag om endringer i samelovens språkregler på høring. Lovforslagene bygget på utredningen til samisk språkutvalg NOU 2016: 18 *Hjertespråket*. Hovedhensynet bak forslagene er å tilpasse samelovens språkregler til dagens organisering av offentlig sektor, og til behovene og språksituasjonen i de ulike kommunene i forvaltningsområdet. Videre er det et hovedhensyn bak forslagene å legge til rette for at flere kommuner ønsker seg inn i forvaltningsområdet for samiske språk, og med dette bidra til å bevare og utvikle de samiske språkene.

Situasjonen for samisk er svært forskjellig i ulike kommuner. Samiske språkbrukere er i flertall i noen kommuner, mens de er i mindretall i andre kommuner.

Det foreslås på denne bakgrunn et forvaltningsområde for samiske språk delt inn i tre ulike kommunekategorier, kalt språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner. De to førstnevnte kategoriene skal ha det høyeste rettighetsnivået og tilsvarer kommuner som i dag er med i forvaltningsområ-

det. Den sistnevnte kategorien, språkstimuleringskommuner, vil være en kategori for eventuelle nye kommuner, hvor den samiske befolkningen i hovedsak er tilflyttet og ikke har samme tilknytning til samisk språk, eller hvor området er sterkt fornorsket. Kategoriene skal gjenspeile de faktiske ulikhetene i språksituasjon og de behovene dette utløser i kommunene i forvaltningsområdet. Fylkeskommuner i fylker som har en eller flere kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet har i dag plikter etter sameloven kapittel 3. Disse fylkeskommunene foreslås nå innlemmet i forvaltningsområdet for samiske språk ved at det går fram av loven.

Departementet foreslår en differensiert ordning for rett til svar på samisk. Retten til svar på samisk ved *skriftlige* henvendelser vil gjelde likt for både språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet. Rett til *mundtlig* svar vil gjelde både i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. I sistnevnte kategori gjelder en rett til samtidig svar på muntlige henvendelser. Språkstimuleringskommuner er ikke forpliktet til å gi svar

på samisk, verken skriftlig eller muntlig. I denne kommunekategorien foreslås det at kommunene skal sørge for et språk- og kulturtilbud på samisk til barn, unge og eldre.

Kommuner, fylkeskommuner og statlige offentlige organer som er omfattet av en bestemmelse om rett til svar på samisk, eller bestemmelser om rett til å bruke samisk overfor domstoler, Husleietvistutvalget, politi og påtalemyndighet, samt bestemmelse om bruk av samisk i helse- og omsorgsinstitusjoner, skal etter forslaget aktivt informere om retten til å bruke samisk.

I proposisjonen foreslår departementet å presisere hvem som har ansvaret for å oversette lover, forskrifter og kunngjøringer. Det foreslås også presisert at både papirbaserte og digitale skjema til bruk overfor et offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk.

I språkutviklingskommuner foreslås det at samisk skal være likestilt med norsk internt i den kommunale administrasjonen og i kommunestyret. Kommunestyret i språkutviklingskommunene kan bestemme at likestillingen også skal gjelde for andre folkevalgte organer og andre kommunale organer. For øvrige kommuner er det opp til kommunestyret å bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den interne kommunale administrasjonen. Bruken av samisk språk i offentlig sammenheng er viktig for å heve språkernes status og stimulere flere til å bruke samisk, og forslaget er ment å bidra til å styrke de samiske språkene som offisielle språk i Norge.

Det blir foreslått at kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet skal drøfte utfordringene for samisk språk som ledd i regional planstrategi og kommunens planstrategi. Språkarbeid krever planlegging over tid på mange kommunale ansvarsområder. Planlegging er et viktig virkemiddel for å sikre rekruttering av samiskspråklig kompetanse, og for å finne løsninger for hvordan kommunen best kan betjene språkbrukerne. Forslaget tar utgangspunkt i, og supplerer, eksisterende bestemmelser i plan- og bygningsloven, hvor det blant annet skal tas hensyn til samisk samfunnsnivå i planleggingen.

Departementet ønsker å legge til rette for rekruttering av samiskspråklig personell. Departementet foreslår derfor en ny lovbestemmelse som presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organ, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.

Bestemmelsen om rett til utdanningspermisjon for ansatte i offentlige organer videreføres

innholdsmessig, det samme gjør bestemmelsen om rett til individuelle kirkelige tjenester i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet. I sameloven § 3-5 om rett til bruk av samisk i helse- og omsorgssektoren, foreslår departementet å endre begrepsbruken til «helse- og omsorgsinstitusjoner» for at bestemmelsen skal være i tråd med gjeldende organisering av helse- og omsorgssektoren. Videre blir det presisert at samelovens språkkapittel gjelder samiske språk i flertall, og ikke bare ett samisk språk. I tillegg gjøres tekniske endringer hvor rett til samisk overfor domstoler, Husleietvistutvalget og politi og påtalemyndighet deles opp til egne bestemmelser.

Departementet foreslår å lovfeste at Sametinget kan gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd. Dette er allerede gjeldende praksis i dag. I tillegg oppheves det lovfestede kravet til at Sametinget skal utarbeide rapport til Kongen hvert fjerde år om situasjonen for samiske språk i Norge.

1.1 Proposišuvnna váldosisdoallu

Gielda- ja guovlodepartemeanta sáddii sámelága giellanjuolggadusaid rievdadusevttohusaid gulas-kuddamii borgemánus 2021. Láhkarievdadusat leat vuodđuduvvon sámi giellalávdegotti čielggadussii NAČ 2016:18 Váibmogiella. Evttohusaid váldoumbil lea rievdadit sámelága giellanjuolggadusaid nu ahte dat buorebut heivehuvvot almmolaš suorggi dálá organiserenmállii, hálddašanguovllu suohkaniid dárbbuide ja gielladillái. Ulbmilin lea maiddái lágideat dilálašvuodaid dasa ahte eanet suohkanat háliidit leat mielde sámegielaideid hálddašanguovllus, ja dainna lágiin leat guovddázis sámegielaideid seailuheames ja ovddideames.

Sámegielaideid dili lea iešguđetlágan iešguđet suohkaniin. Muhtun suohkaniin leat sámegiela eanetlogus, ja unnitlogus fas eará suohkaniin.

Dan vuodul evttohuvo juohkit sámegielaideid hálddašanguovllu suohkaniid golmma iešguđet suohkankategoriijan, gohčoduvvon giellaovdánahttinsuohkanat, giellaaláskuhttinsuohkanat ja giellamovttiidahttinsuohkanat. Guokte vuosttaš giellakategoriijas galget leat nanno-seamos giellavuoigatvuoddat ja dasa gullet suohkanat mat dál gullet hálddašanguovlui. Manjimus kategoriija, giellamovttiidahttinsuohkanat, leat odđas suohkanat, gosa sámít leat fárrén ja gos sámegiella ii baljo geavahuvo, dahje lea sakka dáruiduthton. Giellakategoriijat galget heivehuvvot suohkaniid duohta gielladillái, ja suohkaniid dárbbuide hálddašanguovllus. Dat fylkkasuohkanat

gos okta dahje eanet suohkanat leat mielde hálddašanguovllus, leat geatnegahttojuvvon čuovvut sámelága 3.kapihttala mearrádusaid. Dieid fylkka-suohkaniid evttohuvo ge dál laktit sámegielaidd hálddašanguvlui.

Departemeanta evttoha ceahkkálas ortnega vuoigatvuhtii oazžut vástádusa sámegillii almmolaš orgánain. Vuoigatvuolta oazžut vástádusa sámegillii *čálalaš* oktavuodaváldimiid oktavuodas gusto seamma láhkai giellaovdánahttinsuohkaniin, giellaeláskahhttinsuohkaniin ja fylkkasuohkaniin mat gullet hálddašanguvlui. Vuoigatvuolta oazžut vástádusa *sámegillii* gusto sihke giellaeláskahhttinsuohkaniin ja giellaovdánahttinsuohkaniin. Mañit giellakategoriijas lea buohkain vuoigatvuolta oazžut vástádusa sámegillii njálmmálaš oktavuodaváldimiid oktavuodas. Giellamovttiidahttinsuohkanat eai leat geatnegahttojuvvon addit vástádusa sámegillii. Evttohuvo ahte suohkanat mat gullet dien giellakategoriijai sihkkarastet sámegiella- ja kulturfálaldagaid mánáide, nuoraide ja vuorasolbmuide.

Suohkanat, fylkkasuohkanat ja stáhtalaš almmolaš orgánat mat leat geatnegahttojuvvon čuovvut giellanjuolggadusaid mat gusket vuoigatvuhtii oazžut vástádusa sámegillii, geavahit sámegiela duopmostuoluin ja viessoláigoriidolávdegotti, politiija ja áššáskuhttineiseválddi áššiin, ja geavahit sámegielaidd dearvvašvuoda- ja fuolahusásahusain, galget evttohusa mielde aktiivvalaččat mitalit sámegielaidd vuoigatvuodaid birra.

Departemeanta evttoha dán proposišuvnnaš čielggasmahttit geain lea ovddasvástádus jorgalit lágaid, lánkaásahusaid ja almmuhusaid sámegillii. Evttohuvo maid ahte skovit sihke báber- ja digitálahámis, mat geavahuvvojit hálddašanguovllu almmolaš orgánain galget leat gávdnamis sihke sámegillii ja dárogillii.

Evttohuvo ahte giellaovdánahttinsuohkaniin galgá sámegiella leat dássálaga dárogielain suohkaniid siskkáldas hálddašeamis ja suohkanstivrrain. Giellaovdánahttinsuohkana suohkanstivra sáhtta ieš mearridit ahte gielaidd ovtadássásašvuolta galgá maid gustot eará álbmottválljen orgánaide ja muđui eará suohkanlaš orgánaide. Muđui sáhttet eará suohkaniid suohkanstivrrat ieža mearridit galgá go sámegiella dássálaga dárogielain suohkanlaš siskkáldas hálddašeamis. Sámegielaidd geavaheapmi almmolaš oktavuodain lea dehálaš sámegielaidd stáhtusii ja dasa ahte movttiidahttit eanebuid geavahit sámegiela, ja evttohusa ulbmil lea nannet sámegielaidd stáhtusa almmolaš giellan Norggas.

Evttohuvo ahte suohkanat ja fylkkasuohkanat mat gullet sámegielaidd hálddašanguvlui árvoštal-

let sámegielaidd hástalusaid regionála ja suohkanlaš plánastrategiijaid oktavuodas. Giellabargu gáibida guhkit áiggi plánastrategiija ollu suohkanlaš ovddasvástádussurggiin. Plánastrategiija lea dehálaš gaskaoapmi rekrutteret sámegielaidd gelbbolašvuoda, ja gávdnat čovdosiid dasa movt suohkanat buoremus lági mielde sáhttet bálvalit giellageavaheddjiid. Evttohusa vuolggasadi lea ahte sámi servodateallin galgá vuhtii váldojuvvot, mii maiddá nannejuvvo plána- ja huksenláhkamearrádusain.

Departemeanta háliida lánkaevttohusain lánčit vejolašvuoda háhkat eanet sámegielaidd bargiid, ja evttoha odđa lánkamearrádusa mii addá vejolašvuoda gáibidit sámegielaidd gelbbolašvuoda virgádeamis virggiide almmolaš ásašusaide, go ásašusa lea dárbu dán gelbbolašvuhtii doaimmahit iežaset barggu.

Lánkamearrádus, mii addá almmolaš suorggi bargiide vuoigatvuoda oazžut virgelobi joatkašuvvá seamma sisdoaluin, seamma maid lánkamearrádus mii addá vuoigatvuoda ovttaskas olbmuide oazžut oktagaslaš girkebálvalusaid Norgga girku searvegottiin hálddašanguovllus. Sámelága § 3-5 dáfus, mii addá vuoigatvuoda geavahit sámegiela dearvvašvuoda- ja fuolahussuorggis, departemeanta evttoha geavahit doahpaga «dearvvašvuoda- ja fuolahusásahusat», nu ahte lánkamearrádus heivehuvo dálá dearvvašvuoda- ja fuolahussuorggi organiserenvuohká. Dasto háliidat deattuhit ahte sámelága giellakapihtal fáttmasta buot sámegielaidd, ii dušše ovtta sámegiela. Dasa lassin čadahuvvojit teknihkalaš rievdeameit mii mearkkaša, ahte evttohuvojit sierra njuolggadusat vuoigatvuhtii beassat geavahit sámegiela go olmmoš váldá oktavuoda duopmostuoluin, Husleietvistutvalget (viessoláigoriidolávdegottiin), politiijain ja áššáskuhttineiseváldiin.

Departemeanta evttoha lágain nannet dálá bargovuogi ja evttoha lánkamearrádusa mii addá Sámediggái válddi mearridit lánkaásahusa doarjjaruđaid juolludeapmái ja geavaheapmái. Dasa lassin fámohtto lánkamearrádus ahte Sámediggi galgá juohke njealját jagi dieđihit Gonagassii movt sámegielaidd dilli lea Norggas.

1.2 Proposisjovnen áejviesisvege

Mietsken 2021 Tjielte- jih dajvedepartemeente raeriestimmiem seedti saemielaaken giellenjoelkedašsi jarkelimmiej biñre govlehtæmman. Laakeraeriestimmieh lea salkehtimmien saemiej gielemonehtse NBS 2016: *Vaajmoegiele* tseegkeme.

Vihkielommes raeriestimmine lea saemielaaken gielenjoelkedassh sjiehtedidh daan biejjien byjjes suerkien organiseremasse, jñ dejtie daerpiesvoetide jñ gieletsiehkide dejnie ovmesse tjiektine reeremedajvesne. Jñ aaj vihkeles raeriestimmine sjiehteladtedh jienebh tjiektide sijhtieh saemiengielen reeremedajvesne meatan årrodh, jñ meatan årrodh saemien gielide vaarjelidh jñ evtiedidh.

Tsiehkie saemien gielide aaj jeerehte ovmesse tjiektine. Saemien gieletnijn jienebelåhkoe naan tjiektine jñ unnebelåhkoe naan tjiektine.

Raereste dennie váaroemisnie reeremedajvem saemien gielide juakeme golme ovmesse tjiektiekategorijide, gohtjesávva gieleevtiedimmietjielth, gielejieliehtimmietjielth, jñ gieleskreejremetjielth. Dah göökte voestes neebneme kategorijide edtjeh bijjemes reaktadatesem utnedh jñ dah leah dah tjiektine mah daan biejjien reeremedajvesne. Minngemes kategorije gieleskreejremetjielth, edtja kategorijem årrodh mejtie orre tjiektine gáabph saemien leah jáhteme jñ eah leah seamma aktine lihke ektiedimmie saemien gielide jallh dajve mij lea tjarke daaroedehteme. Kategorijh edtjeh vuesiehtidh dah ovmesse joekiehtsh mah leah gieletsiehkene jñ dah daerpiesvoeth mah leah tjiektine reeremedajvesne. Fylhketjielth fylhkine mej leah akte jallh jienebh tjiektine mah leah reeremedajvesne daan biejjien diedth utnieh saemielaaken kapihtele 3 mietie. Raereste dælie dejtie fylhkide saemiengielie reeremedajvesne meatan årrodh.

Departemeente raereste differensijeereme öörneme reaktam utnedh vaestiedassem saemiengieline åadtjodh. Reakta vaestiedassem saemien gieline åadtjodh tjaaleldh bieljelimmide galka seammalaakan faamosne dovne gieleevtiedimmietjietine, gielejieliehtimmietjietine jñ fylhketjietine reeremedajvesne. Reakta njaalmeldh vaestiedassem saemien gieline åadtjodh galka faamosne gielejieliehtimmietjietine jñ gieleevtiedimmietjietine. Minngemes kategorijesne aaj reakta åadtjodh njaalmeldh vaestiedassh seamma tjijen vadtasovvedh. Gieleskreejremetjietine eah diedtem utnieh saemiengieline vaestiedidh. Dennie tjiektiekategorijesne raereste tjiektine edtjeh gieles- jñ kultuvrefaalenassem saemiengielesne tseegkedh maanide, noeride jñ voeresidie.

Tjiektine, fylhketjielth jñ staaten byögkeles årgan mah faerhmiestamme njoelkedasse reakta vaestiedassese saemien gieline, jallh njoelkedassh reakta saemiengielem nuhtjedh riektine, gåetieleejjemetsæloemoenehtse, pollise jñ biedtemeåejvieladtje, jñ njoelkedasse nåhtoen bijre saemiengielem healsoe- jñ hokseinstitusjovnine, edtja

raeriestimmien mietie eadtjohke bievnedh reaktan bijre saemiestidh.

Proposisjovnesne departemeente raereste tjiektidh gien diedte laakh, mieriedimmieh jñ beagkoehimmieh jarkoestidh. Aaj raereste tjiektidh goerh dovne pæhpierisnie jñ digitaale, åtnose byögkeles åårganide reeremedajvesne edtjeh dovne saemien jñ daaroen gáavnesidh.

Gieleevtiedimmietjietine raereste saemien gielth edtjeh nöörjen gieline mirrestalledh tjiektine reeremisnie jñ tjiekteståvrosne. Tjiekteståvroe gieleevtiedimmietjietine maahtah nænnoestidh mirrestalleme edtja faamosne dovne jeatjah åålme-hveeljeme åårganine jñ jeatjah tjiektine årganine. Mubpieh tjiektine tjiekteståvroe åådtje nænnoestidh saemien gielth edtjeh nöörjen gieline mirrestalledh abpe jallh bielieh dennie sisnjelds tjiektine reeremisnie. Åtnoe saemiengielide byögkeles tsiehkine lea vihkeles gieli statusem lutnjedh jñ jienebh skreejredh saemiestidh, jñ raeriestimmien aajkoe lea meatan årrodh dejtie saemien gielide nænnoestehtieh goh byögkeles gielth Nöörjesne.

Raereste tjiektine jñ fylhketjielth reeremedajvesne edtjeh saemien gieli haestemh ussjedatedh goh liltse regionaale soejkesjestrategijesne jñ tjiektine soejkesjestrategijesne. Gielebarkoe krevava soejkesjimmiem tjijen mietie jñjnje tjiektine diedtesuerkine. Soejkesjimmie vihkeles viehkievehtie guktie saemiengieledh maahtoem rekruteredh, jñ vaestiedassh gaavnedh guktie tjiektine bööremes vuekine dej gieletnijnidie viehkiehtidh. Raeriestimmie aalka jñ lissine daaletjen mieriedimmide plaane- jñ bigkemelaakesne, gusnie gaskem jeatjah edtja saemien siebredahkejielemem krööhkestidh soejkesjimmesne.

Laakeraeriestimmine departemeente vaajtele sjiehteladtedh saemiengieledh barkijh rekruteredh orre laakemieriedimmie mij tjiektine stilledh saemiengieledh maahtoem goh sijhteme jñ daerpies kvalifikasjovnh gosse jienebh saemiengieledh almetjh seehtedh byögkeles årganine gosse årgaane dam maahtoem daarpesje guktie maahta dan laavenjasside darjodh.

Mieriedimmie reaktan bijre ööhpehtimmiepermisjovnem åadtjodh barkijh byögkeles årganine jaarhka, seamma mieriedimmie reaktan bijre individuelle gærhkoen dienesjñ Nöörjen gærhkoen åålmejinie reeremedajvesne. Saemienlaaken § 3-5 reaktan bijre healsoe- jñ hoksesuerkesne reeremedajvesne saemiestidh departemeente raereste jiehtegeåtnoem jeatjahtedh baakose «healsole- jñ hokseinstitusjovnh» juktie mieriedimmie galka seammalaakan goh organisereme healsole- jñ hoksesuerkesne faamosne. Aaj tjiektine saemielaaken gielekapihtele faamosne saemien gielth gel-

lielåhkosne, jih ij ajve akte saemien gieles. Lissine tekniiken jeatjahtehtemh tjirrehte gusnie reakta saemiestidh riektesne, Husleietvistutvalget (gåetieleejemetsællømoenehtsisnie) jih pollisesne jih biedtemeæjvieladtjesne juaka sjjere mieriedimide.

Departemente raereste daaletjen praksise laakem darjodh dan mietie Saemiedigkie maaha mieriedimmiem vedtedh guktie däärjoem juekedh jih utnedh. Lissine laaken krievemem orreje Saemiedigkie edtja reektehtsem Gånkese darjodh fierhten njealjeden jaepien saemien gieli tsiehkies bijre Nöörjesne.

1.3 Proposisjavnå oajvvesisadno

Bårggemánon jagen 2021 sáddij Suohkan- ja guovllodepartemænnta oajvvadusáv sámelåga giellanjuolgdusáj rievddadimijt gulåskuddamij. Låhka-oajvvaduså le vuodon sáme giellanammaduså NOU 2016: 18/VAT 2016:18 *Hjertespråket/Våjmo giella*. Oajvveviedus oajvvadusåjda le hiebadit sámelåga giellanjuolgdusáj udnåsj organiserimij almulasj suorges, ja dårbojda ja gielladillåj suohkanijn håldadimguovlon. Vijdåbut le oajvvadusáj oajvveviedus låhtjet dilev vaj ienep suohkana sihti sæbrrat sámegiela håldadimguovlluj, ja dan baktu liehket mañen bisodime ja åvddånahttemin sáme gielåjt.

Sámegiella ij le sæmmi dilen juohkka suohkanin. Sáme giellaaddne li ieneplågon muhtem suohkanijn, madin ietjå suohkanijn li binneplågon.

Dån dile milta oajvvaduvvå håldadimguovllo sáme gielåj hårraj juogedum gålma suohkankategorijåjda, gåhtjodum giellaåvddånahttem suohkana, giellaellådahttem suohkana ja giellaarvusmahttem suohkana. Da guokta vuostasj kategorijå galggi liehket alemus rievtesvuodadåsen ja vásttedi dajda suohkanijda ma uddni li håldadimguovlon. Duot mañemus kategorijå, giellaarvusmahttem suohkana, galggå liehket kategorijå ådå suohkanijda, gåsi sáme li jåhtåm ja ij la sæmmi tjanåstahka sámegiellåj, jali guovllo le garasit dårøduhtedum. Kategorijå galggi gåvvidit almma ærådisåjt gielladilen ja dajt dårbojt dat buktå suohkanijda håldadusguovlon. Fylkasuohkanijda fylkåjn gånå le akta jali ienep suohkana ma li håldadimguovlon li uddni vælgo sámelåga 3. kapihttala milta. Då fylkassuohkana oajvvaduvvi dålla sebruduvvat sáme giela håldadimguovlluj.

Departemænnta oajvvat hiebaduvvam årdnigav vásttådusáj hårraj sámegiellåj. Rievtesvuoha oadtjot vásttådusáv sábmåj *tjålålasj* gulådallamijn gullu sihki giellaåvddånahttem suohkanijda, giel-

laellådahttem suohkanijda ja fylkasuohkanijda håldadimguovlon. Rievtesvuoha *njålmalåsj* vásttådusåj gullu sihki giellaellådahttem suohkanijda ja giellaåvddånahttem suohkanijda. Mañemus kategorijå gullu rievtesvuoha sæmmi båttå vásttådusåj njålmalåsj gulådallamijn. Giellaarvusmahttem suohkanijn ij le vælgo vasstedit sábmåj. Dån suohkankategorijå oajvvaduvvå suohkana galggi bærråjgæhttjat giella- ja kultuvrrafålådagåv sábmåj, månåjda, nuoråjda ja vuorrasappoja.

Suohkana, fylkasuohkana ja ståhtalåj almulasj orgåna ma guoskadalli mærrådusås vásttedit sábmåj, jali mærrådusås rievtesvuodav adnet sámegielav duobbmståvlåj, goahtelåjggorijddonammadusåj, politijå ja guoddalimoajvålattjåj vuoksjuj, ja duodden mærrådusáv adnet sámegielav varresvuoda- ja huksoinstitusjavnåjn, galggi oajvvaduså milta dåjmalattjat diededit dajt rievtesvuodåjt ma li adnet sámegielav.

Proposisjavnån oajvvat departemænnta presiserit gænna le åvdåsvásttådus jårggålåt lågajt, låhkanjuolgdusåjt ja gulådusåjt. Oajvvaduvvå aj presiseridum jut sihki pårper ja digitåla sjjemå almulasj orgådnåj håldadimguovlon galggå gånntut goappåtjagå samegiellåj ja dårøgiellåj.

Giellaåvddånahttem suohkanijn oajvvaduvvå sámegiella galggå liehket avtadåssåsttjan dårøgielåjn suohkana håldadusån ja suohkanstivrajn. Suohkanstivrra giellaåvddånahttem suohkanijn måhttå mierredit jut avtadåssåsasjvuoha galggå aj gullut ietjå ålmmukvålljidum organåjda ja ietjå suohkana orgånåjda. Ietjå suohkanijda le suohkanstivra duogen mierredit jus sámegiella galggå liehket avtadåssåsasj dårøgielåjn ålles jali muhtem oasen suohkana dåjmadusås. Sámegielav adnet almulasj aktijvuodan le åjnas låpptitjåjt gielåj årvov ja arvusmåhtåtjåjt ienebujt anåtjåjt sámegielav, ja åjådus oajvvadusåjn le nannit sámegielåjt almulasj giellan Vuonan.

Oajvvaduvvå suohkana ja fylkasuohkana håldadimguovlojn galggi dågåstallat håsstalåusåjt sámegiela hårraj gå li regionåla plådnastrategijjav ja suohkana plådnastrategijjav dahkamin. Giella-barggo gåjbbet plådna-bargov guhkep åjgev suohkanmij moatten åvdåsvásttåduså suorgen. Plånåj barggat le åjnas våjkkudimnævvo oattjotjåjt ienep sámegielak måhtudagåv, ja gånvatjåjt tjoavddusijt gåktu suohkan buoremusåt måhttå giellaaddnijt dievnastit. Oajvvadus vuolggå ja duoddi ieme mærrådusåjt plådna- ja tsiekkaduslågan, gånå duola degu galggå viededuvvat sáme sebrudakiellemij plådna-bargon.

Låhka-oajvvadusåjn sihtå departemænnta lah-tjet dilev vaj oadtjot ienep samegielak barggijt ådå

láhkamærrádusá baktu mij presiseri biedjat sáme giellamáhtov sávadahtte jali dárbulasj máhtudahkan gå ulmutjijt virggaj biedji almulasj orgánajn, dalloj gå orgánan le darbbo dan máhtudahkaj vaj galggi nahkat ietjasa dájmajt tjadádit.

Mærrádus rievtesvuohta áhpádušpermissjávnnáj barggijda almulasj orgánajn joarkeduvvá sæmme sisanujn, sæmme aj mærrádus rievtesvuohta girikko dievnastusájda Vuona girikko tjoaggulvisájdn háldadimguovlon. Sámelágn § 3-5 rievtesvuoda hárráj adnet sámeielav varresvuoda- ja huksosuorgen, oajvvat departemænnta rievddádit moalgedimev ja javllat «varresvuoda- ja huksoinstitusjávnná» vaj mærrádus sjaddá guoskavasj organiserima milta varresvuoda- ja

huksosuorges. Vijdábut presiseriduvvá jut sámelága giellakapihtal gullu sáme gielajda moattelágán, ja ij dássju akta sámeielalla. Duodden dagáduvvi teknihkalasj rievddadime gánná rievtesvuohta sámeielallaj duobbmostávlá, Husleietvistutvalget (goahtelájggorijddo nammadusá) nammadusá ja politijja ja guoddalimoajválattjaj hárráj juogeduvvá sierra mærrádusájda.

Departemænnt oajvvat lága baktu mierredit guoskavasj dájma- ja lága baktu mierredit vaj Sámedigge máhtta vaddet láhkatjállagav gáktu doarjjagav adnet ja juogádit. Duodden gádoduvvá lága baktu mierreduvvam gájbbádus jut Sámedigge galggá tjället rapportav Gånágissaj fert nælját jage sáme gielaj dile birra Vuonan.

2 Bakgrunnen for lovforslagene

2.1 Om språkutvalget og NOU 2016: 18 *Hjertespråket*

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet foretok i 2013 en gjennomgang av samelovens språkregler og annet rettslig rammeverk for de samiske språkene. Denne viste at bestemmelsene til dels er utdaterte, blant annet på grunn av omfattende endringer i offentlig sektor. I samråd med Sametinget satte regjeringen ned samisk språkutvalg i 2014. Utvalget hadde som oppgave å redegjøre for gjeldende ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene, og vurdere hvordan disse kan tilpasses dagens organisering av offentlig sektor og sikre funksjonelle og likeverdige offentlige tjenester på samisk.

Samisk språkutvalg ble bedt om å avgi to utredninger. Delrapport om kommunenes forpliktelser og struktur knyttet til samiske språk ble lagt fram 15. februar 2016, og utvalget la fram sin endelige utredning NOU 2016: 18 *Hjertespråket* 10. oktober samme år. Språkutvalget fremmet en rekke forslag, knyttet til blant annet ansvarsfordeling og organisering av samiske språk, ordningen for forvaltningsområdet, samiskspråklig barnehagetilbud, samiskopplæring i grunnskole og videregående skole, oversettelser, rett til svar på samisk, samisk språkbruk i helse- og omsorgssektoren og justissektoren, klage, tilsyn og ombud, rekruttering av personale med kompetanse i samiske språk og samisk kultur, og utvikling og bruk av de samiske språkene.

Rapporten ble sendt på bred offentlig høring i 2017. Kommunal- og distriktsdepartementet har etter dette avholdt en rekke møter med Sametinget på administrativt nivå for å diskutere oppfølgingen. Det er også gjennomført konsultasjonsmøter om aktuelle temaer med Sametinget. I tillegg har departementet avholdt egne innspillmøter i sørsamisk og lulesamisk område.

2.2 Høringen av forslag om endringer i samelovens språkregler

Den 13. august 2021 sendte daværende Kommunal- og moderniseringsdepartementet på høring forslag om endringer i samelovens språkregler. Høringsfristen var 15. november 2021. Høringen ble også offentliggjort på regjeringen.no. Forslaget som ble sendt på høring omhandlet hvordan forvaltningsområdet for samiske språk skal organiseres, hvilken plikt det offentlige skal ha til å besvare henvendelser på samisk, offentlige organers plikt til å informere om retten til å benytte samisk, hvilke offentlige organ som skal oversette informasjon til samisk, likestilling av samisk språk i kommuneadministrasjonen, innføring av krav om kommunal og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk, krav til samiskkompetanse ved rekruttering til offentlig organ og ansattes rett til utdanningspermisjon for etterutdanning i samiske språk.

Forslaget ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene og Statsministerens kontor

Høyesterett
Domstolsadministrasjonen
Agder lagmannsrett
Borgarting lagmannsrett
Eidsivating lagmannsrett
Frostating lagmannsrett
Gulating lagmannsrett
Hålogaland lagmannsrett
Indre Finnmark tingrett
Den norske kirke
Sametinget
Statsforvalterne
Arkivverket
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Fiskeridirektoratet
Helsedirektoratet
Kriminalomsorgsdirektoratet
Landbruksdirektoratet

Miljødirektoratet	Aajege – samisk språk og kompetansesenter, Røros
NVE – Norges vassdrags- og energidirektorat	Ástávuona giellagoahtie, Lavangen
Politidirektoratet	Álttá Sámi Giellaguovddáš
Skattedirektoratet	Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter
Utdanningsdirektoratet	Advokatforeningen
Konfliktrådet	Bivdi – Sjøsamisk fangst- og fiskeriorganisasjon
Kulturrådet	ČálliidLágádus AS
Språkrådet	DAT – Sámi girjelágádus ja skierrobuvttadeaddji – Samisk bokforlag og plateselskap
Barneombudet	Davvi Girji
Likestillings- og diskrimineringsombudet	Deanu giellagáddi (SEG)/Tana samiske språksenter
Sivilombudsmannen	Divvun
Regjeringsadvokaten	Duoddara Ráfe – Pitesamisk senter
Helsetilsynet	Den norske dommerforening
Diskrimineringsnemnda	Den norske Helsingforskomité
Norges institusjon for menneskerettigheter	Finnmark sjølaksefiskeforening
Statens kartverk	Foreldreutvalget for grunnopplæringen
Statens lånekasse for utdanning	Foreldreutvalget for barnehager
Statens pensjonskasse	Foreningen for skolte-/østsamene i Neiden
Statistisk sentralbyrå	Gáisi Giellaguovddáš, Tromsø
Finmarkssykehuset	Garmeres
Folkeuniversitetet	Giellatekno
Grong videregående skole	Gieleaernie, Røyrvik
Helse Midt-Norge HF	Gielem nastedh, Snåsa
Helse Nord RHF	Giella giisa språksenter
Internasjonalt reindriftssenter	Idut AS
Knut Hamsun videregående skole, Steigen	Isak Saba guovddáš. Nesseby
Nasjonalt klageorgan for helsetjenester (Helseklage)	KS
NOKUT	Lektorlaget – Akademikerne
Nord universitet	Lærernes yrkesforbund – Delta
Norsk senter for forskningsdata	Mearrašiida (tidligere Sjøsamisk kompetansesenter)
NTNU – Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	NetSam – Sámi oahpahusa fierpmádat – Sámegi-eláhpadasá værmádahka – Viermievierhkie saemienlierehtæmman – Nettverk for samiskopp-læring
OsloMet – storbyuniversitetet	Noereh – samisk ungdomsorganisasjon
Personvernkommissjonen	Norggá Sáráhakká
Reindriftsstyret	Norske Reindriftssamers Landsforbund
Samisk høgskole	Norske Samers Riksforbund
Senter for samisk i opplæringa	Nynorsk forum
StatPed – Statlig spesialpedagogisk tjeneste	Noregs Mállag
Universitetet i Bergen	Norsk Målungdom
Universitetet i Oslo	Nordre Nordland og Troms grunneier- og sjølaksefiskeforening
UiT Norges arktiske universitet	Ovttas – Samiske læringsressurser på nett
UiT Senter for flerspråklighet	Private barnehagers landsforbund
UiT Senter for samisk helseforskning	Private tilbydere av samiske tolke- og oversettelsestjenester
UiT Senter for samiske studier	RESAK – Regionalt samisk kompetansesenter – barnevern
Universitetet i Stavanger	SANKS
Røros videregående skole	Samisk bibliotekstjeneste
Samisk videregående skole og reindriftsskole	
Samisk videregående skole, Karasjok	
Samisk utviklingssenter for sykehjemstjenester	
Fylkeskommunene	
Kommunene	

Samisk hus, Oslo	Statens pensjonskasse
Samisk studieforbund	
Samisk legeförening	Knut Hamsun videregående skole
Samisk eldreåd	Nasjonalt senter for samisk i opplæringa
Samisk foreldrenettverk, Tromsø	Samisk høgskole
Samisk kirkeråd	UiT Norges arktiske universitet
Samisk språk- og kultursenter, Porsanger	
Sámi giellaguovddáš / Samisk språksenter, Kåfjord	Alta kommune
Samenes folkeforbund	Bodø kommune
SámiNisson forum	Engerdal kommune
Sálas – Samisk forlegger- og avisforening	Evenes kommune
Sijti Jarng – Samisk kultur- og utviklingssenter	Hamarøy kommune
Senter for nordlige folk	Hammerfest kommune
Skániid girjje	Hattfjelldal kommune
Skolenes landsforbund	Kautokeino kommune
Skolelederforbundet – YS	Karasjok kommune
Storfjord språksenter, Skibotn	Kåfjord kommune
Stormen samiske senter	Nesseby kommune
Stormen bibliotek, Bodø	Oslo kommune – Byrådsavdelingen for oppvekst og kunnskap
Samerådet	Oslo kommune – Rådet for flerkulturelle minoriteter
Samfunnsbedriftene	Røros kommune
Sør-Varanger sjølaksefiskeforening	Tjeldsund kommune
Tana og omegn sjølaksefiskeforening	Trondheim kommune
Tolkeforbundet	Røyrvik kommune
Umesamisk ressurscenter	Snåsa kommune
Utdanningsforbundet	Sør-Varanger kommune, samisk råd
Utdanningsforbundet – Troms og Finnmark	Tana kommune
Utdanningsforbundet – Samisk utvalg, sentralt	Tromsø kommune
Várdobaiki samisk senter, Evenes	Trøndelag fylkeskommune
Vuelie/Frode Fjellheim	Troms og Finnmark fylkeskommune
Østsamene i Neiden	Nordland fylkeskommune
Følgende høringsinstanser svarte på høringen med merknader:	Ä'vv Saa'mi mu'zei – Ä'vv Skoltesamisk museum
Helse- og omsorgsdepartementet	Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter
Justisdepartementet	Beaivváš Sámi Našunálateáhter AS
Kunnskapsdepartementet	Duoddare Rafe – pitesamisk senter
	Ellen Inga Olavsdatter Hætta
	Norske kveners forbund
Diskrimineringsnemnda	Norges museumsforbund
Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap – DSB	Norsk Målungdom
Domstolsadministrasjonen	Norske Samers Riksforbund
Kartverket	Romssa Sámi Searvi
Lånekassen	SANKS, Finnmarkssykehuset
Den norske kirke, Samisk kirkeråd	Samisk forlegger- og avisforening
Norges vassdrags- og energidirektorat – NVE	Umesamisk ressurscenter
Norges institusjon for menneskerettigheter – NIM	Utdanningsforbundet
Politidirektoratet	
Sametinget	Borgarting lagmannsrett, Grimstad kommune, Klima- og miljødepartementet, Helse Midt-Norge
Språkrådet	RHF, Direktoratet for høyere utdanning og kom- petanse, Norges Høyesterett, Samferdselsdepar- tementet, OsloMet Storbyuniversitet, Statistisk
Statsforvalteren i Trøndelag	sentralbyrå, Forsvarsdepartementet og Finans-
Statsforvalteren i Troms og Finnmark	
Statped	

departementet hadde ingen merknader til høringen.

2.3 Høringsinstansenes syn

I dette punktet gis det en kort oversikt over hovedinntrykket fra høringen. For øvrig gis det et tematisk sammendrag av høringsuttalelsene under det enkelte delkapittel.

Høringsinstansene er i all hovedsak positive til høringsforslaget som helhet. Et klart flertall av høringsinstansene støtter hovedgrepene i forslaget om å dele forvaltningsområdet inn i flere kommunekategorier med et differensiert rettighetsnivå, for å legge til rette for en mer tilpasset regulering. Flere trekker likevel fram knapphet på samiskspråklige ressurser som et problem. Dette gjelder særlig forslaget som gjelder oversettelse av regler, kunngjøringer og skjema, og rett til svar på samisk.

Mange av høringsinstansene er kritiske til forslag som kan innebære at befolkningen i noen av kommunene i forvaltningsområdet i dag, kan miste rett til muntlig svar på samisk ved henvendelser til kommunen. Og flere mener at rett til svar på samisk må gjelde likt i alle kommunekategoriene.

Høringsinstansene er positive til forslag om at samisk og norsk skal være likestilt i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. Videre er det stor støtte til forslaget om å fastsette i forskrift at flere offentlige organer med landsomfattende funksjoner skal svare skriftlig på samisk.

2.4 Oppfølging av anmodningsvedtak nr. 845 (2016–2017)

I anmodningsvedtak 8. juni 2017, vedtak nr. 845 (2016–2017), ba Stortinget regjeringen om: «i oppfølgingen av NOU 2016: 18 Hjertespråket [...] å ha en særlig oppmerksomhet rettet mot sørsamisk språk og sammenhengene mellom språk, kultur og næring, og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med konkrete forslag til oppfølging av dette.»

Til grunn for vedtaket ligger Innstilling 334 S (2016–2017) til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Kirsti Bergstø, Heidi Greni og Stein Erik Lauvås om å få utarbeidet og lagt fram en egen stortingsmelding om sørsamisk språk, kultur og næring.

Anmodningen blir besvart ved at departementet nå legger frem forslag til endringer i same洛vens språkregler.

Departementet har i oppfølgingsarbeidet innhentet mer kunnskap. Departementet ga NORUT, i samarbeid med Trøndelag forskning og utvikling, i oppdrag å foreta en utredning om forholdet mellom sørsamisk språk, kultur og næring. Utredningen ble levert til departementet 12. mars 2019. Departementet hadde også et møte med det sørsamiske miljøet og Sametinget om sørsamisk språk i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2016: 18 *Hjertespråket*, i Snåsa 28. november 2018.

I arbeidet med lovforslaget har departementet lagt særlig vekt på å utforme et regelverk som er tilstrekkelig fleksibelt til å ta høyde for at situasjonen for samiske språk varierer fra sted til sted, og at både kommunene og språkbrukerne har ulike utfordringer og behov. Departementet mener denne tilnærmingen har vært viktig for å komme fram til tiltak som er egnede også i sørsamisk område.

Geografisk er det sørsamiske språkområdet preget av at språkbrukerne er få og bor spredt over et stort geografisk område. Det er også færre språklige ressurser å benytte seg av. Denne situasjonen gjør det viktig å legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner settes i stand til å følge opp og finne løsninger lokalt og regionalt som kan svare på utfordringene og behovene knyttet til sørsamisk språk.

NORUTs utredning viste blant annet at innlemmelse i forvaltningsområdet skjerper de kommunale myndighetenes blikk på det samiske og setter i gang prosesser både hos majoritetsbefolkningen og den samiske befolkningen, og påvirker forholdet mellom dem. Innlemmelse i forvaltningsområdet viser seg ofte å være et viktig grep for å synliggjøre samisk, sette samisk på agendaen, og utløse rettigheter og språkarbeid. Dette vil særlig kunne være viktig for kommuner i det sørsamiske språkområdet.

Departementet har foreslått regler som vil senke terskelen for at kommuner søker om innlemmelse i forvaltningsområdet. Ved å innføre kategorien språkstimuleringskommuner, blir det lettere for kommuner, også i sørsamisk område, å søke om innlemmelse selv om de språklige ressursene ikke strekker til for å søke om å bli språkvitaliseringskommune. Det å søke om innlemmelse som språkstimuleringskommune kan være aktuelt for kommuner i det sørsamiske språkområdet som ikke er en del av forvaltningsområdet i dag.

Ved en eventuell innlemmelse vil disse kommunene også kunne dra nytte av bestemmelsen om at ansatte i offentlige organer skal ha rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk språk dersom kommunen har behov for samiske språkkunnskaper, for å øke samiskspråklig kompetanse i egen organisasjon.

Forslaget om å innføre et krav om kommunal- og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk, vil også kunne styrke utviklingen av språkarbeidet i sørsamiske kommuner som eventuelt blir innlemmet. I fylkeskommuner og kommuner i det sørsamiske språkområdet vil planlegging være et viktig virkemiddel for å sikre rekruttering av samiskspråklig kompetanse, og for å finne løsninger for hvordan man best kan betjene språkbrukerne. Departementet viser til at forslaget om planbestemmelse vil gi fylkeskommunene og kommunene et redskap for å systematisere og forbedre språkarbeidet både regionalt og lokalt. Departementet mener at systematisering av språkarbeidet regionalt og lokalt vil kunne være et riktig virkemiddel og et viktig tiltak for sørsamisk språk og kultur, gitt den truede situasjonen sørsamisk språk befinner seg i.

Sørsamisk har som språk tapt terreng på ulike områder i samfunnslivet (domenetap) i langt større grad enn for eksempel nordsamisk. I NOR-UTs utredning kommer det fram at reindrifta er en av få samiske markører i det sørsamiske området, både som næring og sysselsetter, men også som kultur- og språkbærer. Reindriften er derfor en arena hvor kultur, fagkunnskap, faguttrykk og språk overføres mellom generasjonene. Det er imidlertid en utfordring at de yngre generasjo-

nene i reindriften ikke er like sterke språkbærere. Generasjonsskifter i reindriften påvirker derfor språkbruken og språkutviklingen i næringen, men også i den yngre generasjonen er det ulike holdninger til rollen som språkbærere og språkovertførere.

Departementet vil peke på forslaget i pkt. 7 om at språkstimuleringskommunene skal ha plikt til å sørge for å etablere et samisk språk- og kulturtilbud til barn, unge og eldre. Det vil gi arenaer hvor språkbrukere kan møtes for å oppleve samisk kultur og høre og bruke samisk språk. I en situasjon med få og spredte språkbrukere, som i det sørsamiske området, er det viktig at det finnes arenaer i kommunen hvor språkbrukerne kan møtes, for å ta vare på og stimulere interessen for, og tilhørigheten til, samisk språk og kultur. I det samiske språk- og kulturtilbudet som departementet foreslår å innføre, vil det være anledning til å bygge videre på tilbud og arenaer som allerede finnes, og rette oppmerksomheten mot sammenhengen mellom sørsamisk språk, kultur og næring. Departementet mener derfor forslaget om en plikt til å sørge for et samisk språk- og kulturtilbud, er et egnet tiltak som tar hensyn til de særlige forholdene for det sørsamiske språket og i den sørsamiske kulturen.

Departementet peker videre på at kommuner i sørsamisk språkområde som blir språkvitaliseringskommuner, med forslaget vil få en plikt til aktivt å informere om retten til å bruke samisk språk i møte med det offentlige. Også dette forslaget vil bidra til å synliggjøre både det sørsamiske språket og at språkbrukerne har rett til å bruke språket.

3 Konsultasjoner med Sametinget

Departementet har konsultert med Sametinget om lovforslaget, og har i tillegg hatt jevnlig møter og dialog med Sametinget om saken. Departementet har sendt utkast til lovproposisjon til Sametinget, slik at Sametinget har hatt mulighet til å komme med spørsmål og innspill. Konsultasjonene har vært preget av godt samarbeid og konstruktiv dialog mellom departementet og Sametinget. Departementet har under arbeidet med lovforslaget endret enkelte av forslagene etter høringen, som følge av innspill fra høringsinstanser og konsultasjoner med Sametinget. Forslaget om å formalisere Sametingets myndighet til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd, har departementet konsultert Sametinget om i egen prosess.

Departementet og Sametinget er i all hovedsak enige om innholdet i lovforslaget.

Det er imidlertid ikke oppnådd enighet om innholdet og forpliktelsene i den tredje kommunekategorien, språkstimuleringskommuner. Det er enighet om forslaget som innebærer at det skal tilbys et samisk språk- og kulturtilbud til barn, unge og eldre i disse kommunene. Sametinget ønsker i tillegg at det lovfestes et minstekrav om rett til skriftlig svar på samisk i språkstimuleringskommuner. Det vil innebære rett til skriftlig svar på samisk fra kommunens organer og statlige organer som har en språkstimuleringskommune i sin tjenestekrets. Sametinget ser for seg at kommunene som ikke selv har tilstrekkelige samisk-språklige ressurser, kan kjøpe tjenester av autoriserte oversettere og tolker, eller fra språkutviklingskommuner. Etter Sametingets syn er rett til skriftlig svar på samisk en så viktig individuell språklig rettighet, at den bør gjelde i alle kommunekategoriene. Selv om Sametinget ikke forventer at mange vil benytte seg av rettigheten, vil rett til skriftlig svar på samisk i språkstimuleringskommunene ha stor symbolverdi. En slik individuell rettighet i denne kommunekategorien ligger ikke inne i departementets forslag.

Vedtaket i Sametingets plenum har følgende ordlyd:

Sametinget gir sin tilslutning til lovproposisjonen – endringer av samelovens kapittel 3.

I Sametingsmelding om samiske språk av 2013 tok Sametinget initiativ til utarbeidelse av samisk offentlig utredning. Dette initiativet førte til at regjeringen i samråd med Sametinget oppnevnte samisk språkutvalg i 2014. Språkutvalget la frem sin NOU2016: 18 Hjerterpråket høsten 2018. Dette lovforslaget er en oppfølging av språkutvalgets forslag til endring av lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk.

Lovforslaget slår fast at de samiske språkene; sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er likestilte med norsk. Dette er i tråd med § 5 - samiske språk i lov om språk (språklova) hvor det stadfestes at samiske og norsk språk er likeverdige språk. Bestemmelsen er i flertall og presiserer at det er flere samiske språk i Norge.

Forslaget til revidering av samelovens kapittel 3 er en anerkjennelse av at språksituasjonen er forskjellige i de ulike språkområdene. Det nye forvaltningsområdet vil bidra til en språkpolitikk som tar utgangspunkt i språksituasjonene hvor utviklingstiltak tilpasses den enkelte språksituasjon og tar utgangspunkt i de faktiske behovene i det enkelte språkområdet.

Sametinget vil understreke at lovfesting av kommunekategorier ikke alene kan løse utfordringene med at språksituasjonene er forskjellige i de ulike kommunene. Økonomiske virkemidler, i hovedsak tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner vil være av like stor betydning for å sikre at de ulike kommunene i de ulike kategoriene skal være i stand til å oppfylle sine forpliktelser i forhold til loven, samt igangsette gode tiltak for å styrke og utvikle samisk språk i sin kommune. Det vises flere steder i lovproposisjonen til at tospråklig-

hetstilskuddet er et viktig virkemiddel for å skape en god differensiering mellom kommunene. Sametinget påpeker at en forutsetning for at tospråklighetstilskuddet skal være et slikt verktøy, er at den samlede overføringen over statsbudsjettet økes betraktelig.

Sametinget ser videre frem til at regjeringen kommer raskt i gang med den videre oppfølgingen av NOU 2016: 18 Hjertespråket. Sametinget forventer at forslag til tiltak i utredningen skal følges opp nå som arbeidet med revidering av samelov avsluttes. Sametinget vil spesielt trekke frem utredningens forslag om

samisk språkombud, oppfølging av dagens klageordning, språkressursentre og rekruttering av samiskspråklig kompetanse.

Sametinget påpeker viktigheten av at alle de samiske språkene omfattes av samme lovverk. Det må legges ned en innsats for å revitalisere de mest sårbare språkene; pitesamisk, umesamisk og skoltesamisk. Som en del av dette må også disse språkene omfattes av samelovens kapittel 3.

4 Generelt om samiske språklige rettigheter etter folkeretten

Norge har ratifisert en rekke konvensjoner som gir rettigheter eller legger føringer for arbeidet med samisk språk og kultur. I det følgende gis en oversikt over de mest sentrale bestemmelsene av betydning for samelovens språkregler.

4.1 Relevante folkerettslige konvensjoner

4.1.1 Den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk

Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (ECRML) ble vedtatt i 1992. Norge ratifiserte minoritetsspråkpakten i 1993 og den trådte i kraft 1. mars 1998. Norge er ett av 25 land som har ratifisert minoritetsspråkpakten.

Minoritetsspråkpakten definerer regions- og minoritetsspråk som språk som tradisjonelt er brukt innenfor et bestemt territorium i en stat, av statsborgere som utgjør en historisk gruppe som er i mindretall i befolkningen.

Når et land ratifiserer minoritetsspråkpakten, skal del II av pakten gjelde for alle regions- eller minoritetsspråk i landet. I tillegg kan staten velge å forplikte seg til bestemmelser under del III. Disse bestemmelsene er mer omfattende og har mer detaljerte regler for blant annet utdanning, rettsvesen, offentlig forvaltning, media og kultur. I Norge er nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk omfattet av del III.

Etter art. 10 påtar statene seg, i områder der antallet brukere av et regional- og minoritetsspråk motiverer til det, og så langt det er rimelig, å påse at det er mulig å bruke minoritetsspråket overfor administrative myndigheter.

4.1.2 Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter

Europarådets ministerkomité vedtok i 1994 rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter (FCNM). Konvensjonen trådte i kraft i 1998, og Norge ratifiserte den i 1999.

Samene er urfolk, men omfattes også av virkeområdet for rammekonvensjonen. Rammekonvensjonen inneholder en rekke bestemmelser som forplikter statene til å beskytte og fremme minoritetsspråk, og å legge til rette for at nasjonale minoriteter skal kunne bevare og videreutvikle sin egenart. Konvensjonen pålegger statene å fremme de vilkår som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter kan bevare sin religion, sitt språk, sine tradisjoner og sin kulturarv. Statene skal blant annet anerkjenne at personer som tilhører nasjonale minoriteter, har rett til fritt og uhindret å bruke sitt minoritetsspråk privat og offentlig, i tale og skrift. Videre skal statene legge forholdene til rette for bruk av minoritetsspråk i samkvem mellom minoritetene og forvaltningsmyndigheter. Rammekonvensjonen inneholder blant annet bestemmelser om retten til å bli underrettet på et språk man forstår om pågripelsesgrunner og retten til å forsvare seg på dette språket. I tillegg forplikter konvensjonsstatene seg til å anerkjenne at enhver person som tilhører en nasjonal minoritet, har rett til å lære seg sitt minoritetsspråk. Partene forplikter seg også til å anerkjenne retten til å bruke personnavn på minoritetsspråket. I områder som tradisjonelt er bebodd av et betydelig antall personer som tilhører en nasjonal minoritet, skal statene søke å vise fram tradisjonelle stedsnavn, gatenavn, med mer.

Rammekonvensjonens artikkel 5 nr. 1 forplikter statene til å fremme de vilkår som er nødvendige for at personer som tilhører de nasjonale minoritetene, kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, det vil si deres religion, språk, tradisjoner og kulturarv. Bestemmelsen må sees i sammenheng med artikkel 3 nr. 2 som slår fast at personer som tilhører nasjonale minoriteter, så vel individuelt som i fellesskap med andre, kan utøve de rettighetene og nyte godt av de frihetene som følger av prinsippene som er nedfelt i rammekonvensjonen. Både grupper og enkeltpersoner blant samene kan påberope seg konvensjonens bestemmelser dersom de ønsker dette, jf. rammekonvensjonens artikkel 3.

4.1.3 ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater

Norge har ratifisert ILO-konvensjon nr. 169 og den trådte i kraft 5. september 1991. Det ble da bestemt at konvensjonen for Norges del gjelder for samene i Norge.

I artikkel 28 nr. 3 i ILO-konvensjon heter det: «Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk». Slike tiltak må forberedes og gjennomføres i tråd med ILO-konvensjonens generelle bestemmelser om respekt for og anerkjennelse av urfolkenes kulturelle verdier, og urfolkenes rett til så langt som mulig å utøve kontroll med sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling, jf. konvensjonens artikkel 7.

Artiklene i ILO-konvensjonens kapittel VI forplikter statene både når det gjelder innholdet i utdanningsprogrammer for urfolk, urfolks egne utdanningsinstitusjoner og opplæring i urfolkenes språk. I tillegg er statene forpliktet til å sette i verk opplæringstiltak i alle sektorer av samfunnet for å fjerne eventuelle fordommer overfor urfolkene. Videre skal statene iverksette tiltak, om nødvendig ved skriftlige oversettelser og bruk av media, for å gjøre urfolkene kjent med sine rettigheter innen blant annet utdanning, helse- og sosialtjenester, arbeidsliv og rettigheter som følger av konvensjonen.

Artikkel 3 bestemmer at urfolk fullt ut skal nyte godt av menneskerettigheter og grunnleggende friheter uten hinder eller diskriminering, og at konvensjonens bestemmelser skal anvendes uten diskriminering.

Artikkel 6 forplikter myndighetene til å konsultere vedkommende folk, ved hensiktsmessige prosedyrer og spesielt gjennom deres representative institusjoner, når det overveies å innføre lovgivning eller administrative tiltak som kan få direkte betydning for dem. Forpliktelsen er ivare tatt gjennom regler om konsultasjoner i same-loven kapittel 4. Bestemmelsene trådte i kraft i 2021.

4.1.4 FN-erklæringen om urfolks rettigheter

FN-erklæringen om urfolks rettigheter (UNDRIP) inneholder også bestemmelser om minoriteter og urfolk. Erklæringen er et sentralt dokument innenfor urfolksretten, men er ikke rettslig bindende i seg selv.

Artikkel 2 slår fast at urfolk og individer tilhørende urfolk er frie og likeverdige med alle andre folk og individer, og har rett til frihet fra enhver

form for diskriminering i utøvelsen av sine rettigheter, særlig den rett som er grunnet i deres opprinnelse eller identitet som urfolk. Artikkel 8 slår fast at urfolk og individer tilhørende urfolk har rett til ikke å bli utsatt for tvangsassimilering eller å få ødelagt sin kultur. Videre gir artikkel 3 uttrykk for at urfolk har rett til, i kraft av sin selvbestemmelsesrett, å fremme sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

I erklæringens artikkel 13 er det slått fast at urfolk har rett til å gjenopplive, bruke og utvikle sin historie, sitt språk, sine muntlige overleveringer, sine filosofier, sitt skriftsystem og sin litteratur, og å videreføre det samme til nye generasjoner. De har også rett til å fastsette og beholde sine egne navn på og betegnelser for lokalsamfunn, steder og personer. Videre skal statene treffe effektive tiltak for å sikre vern av denne rettigheten og for å sikre at urfolk selv kan forstå og bli forstått i politiske, rettslige og forvaltningsmessige prosesser, om nødvendig ved hjelp av tolk eller på annet hensiktsmessig vis.

4.1.5 FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) pålegger statene en rekke forpliktelser når det gjelder helse- og omsorgstjenester, utdanning og kultur. ØSK-komiteen har i sine generelle merknader til artikkel 13 om retten til utdanning og artikkel 15 om retten til å delta i det kulturelle liv, knyttet særlige kommentarer til urfolks rettigheter under konvensjonen. Komiteen har blant annet uttalt at statenes utdanningsplaner bør respektere urfolks historie, kunnskap og kultur, og at urfolk bør få opplæring i og på deres eget språk, i tråd med deres egne ønsker. Konvensjonen er tatt inn i norsk rett gjennom menneskerettsloven og har ved motstrid forrang foran annen lovgivning.

4.2 Rett til å lære seg det samiske språket, hovedsakelig innenfor utdanningssektoren

I henhold til ØSK art. 12.1 har alle rett til utdanning. ØSK-komiteen har utdypet at urfolks utdanning skal være tilpasset slik at den respekterer deres spesifikke kulturelle bakgrunn, og tilbys i eller på urfolkets eget språk. I henhold til ØSK art. 29.3 skal barns utdanning ha som mål å utvikle deres kulturelle og språklige identitet.

UNDRIP art. 14.3 forplikter stater til å gjennomføre effektive tiltak, når det er mulig, slik at urfolksindivider, og særlig barn, har tilgang til utdanning på sitt eget språk. ILO 169 art. 28.1 inneholder en liknende bestemmelse, og anfører at urfolksbarn, når det er mulig, har rett til å lære seg å lese og skrive på sitt eget språk.

4.3 Rett til å bruke det samiske språket innenfor helse- og omsorgssektoren

---

ØSK art. 12.1 fastsetter at alle har rett til å ha best mulig helse. ØSK har utdypet at denne retten må gjelde for alle uten diskriminering, og at det derfor skal tas hensyn til pasientens kulturelle bakgrunn når det tilbys helsetjenester. Departementet forstår det slik at dette omfatter et krav om at det skal tas hensyn til pasientens språklige bakgrunn. FNs barnekomité har bekreftet at stater plikter å tilby urfolksbarn helsetjenester som er tilpasset deres kulturelle, herunder språklige, bakgrunn. ILO 169 art. 25.1 slår fast at alle har

rett til å ha best mulig helse, og art. 25.2 tydeliggjør at helsetjenester derfor skal ta hensyn til slike individers kulturelle bakgrunn. Etter ECRML art. 13.2 c skal, forutsatt at det finnes kompetanse og så langt det er rimelig, i områder der minoritets- og regionalspråk brukes, helse- og omsorgstjenester tilbys på minoritetsspråket.

4.4 Rett til å bruke det samiske språket overfor administrative myndigheter

---

UNDRIP art. 13 omfatter en generell bestemmelse om samiske individers rett til å bruke det samiske språket. I tillegg vektlegger bestemmelsen uttrykkelig at denne retten også gjelder overfor administrative myndigheter. Etter ECRML art. 10 påtar statene seg, i områder der antallet brukere av et regional- og minoritetsspråk motiverer til det, og så langt det er rimelig, å påse at det er mulig å bruke minoritetsspråket overfor administrative myndigheter.

5 Forvaltningsområdet for samiske språk

5.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Sameloven § 1–5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at samisk og norsk er likestilte språk etter bestemmelsene i sameloven kapittel 3.

Forvaltningsområdet for samisk språk er fastsatt gjennom sameloven § 3-1 med forskrifter, og består i dag av kommunene Karasjok, Kautokeino, Tana, Porsanger, Nesseby, Kåfjord, Lavangen og Tjeldsund i det nordsamiske området, Hamarøy i det lulesamiske området og Hattfjell-dal, Røyrvik, Røros og Snåsa i det sørsamiske området.

Samiske språkrettigheter

Når en kommune innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk får den enkelte språklige rettigheter i møte med ulike offentlige organer.

- Skjema til bruk overfor lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Det samme gjelder kunngjøringer fra offentlige organer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet.
- Rett til svar på samisk når man henvender seg på samisk overfor lokale offentlige organer. Det gjelder både ved muntlige og skriftlige henvendelser. Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ, har rett til skriftlig svar på samisk.
- Rett til å henvende seg til domstolen på samisk både muntlig og skriftlig, og til å tale samisk i rettsmøter og gjennomføre forhandlinger på samisk. Domstolen er forpliktet til å sørge for oversettelser av prosesskrifter, skriftlige bevis, rettsbøker mv. både til norsk og samisk. (Med rettsvesen siktes det her til politi, lensmennene, påtalemyndighetene, domstolene, forliksrådene og kriminalomsorgen.)
- Rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet.

- Rett til å bruke og bli betjent på samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner.

Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å lære seg samisk når organet har behov for slik kunnskap. I grunnskolen har alle elever, både samer og ikke-samer, i samiske distrikt (med det menes forvaltningsområdet i tillegg til eventuelt andre kommuner eller deler av kommuner som særskilt er innlemmet), rett til opplæring både i samisk og på samisk.

Også utenfor forvaltningsområdet gir same-lovens språkregler språklige rettigheter. I kommuner utenfor samiske distrikt har samiske elever rett til opplæring i samisk. Rett til opplæring på samisk i disse kommunene forutsetter at det er minst 10 elever som ber om det, og at det er minst 6 elever igjen i gruppen gjennom hele undervisningsperioden. Samer i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk. Videre gjelder det et krav til oversettelse av lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen.

Kommunene i forvaltningsområdet har ulik situasjon

Da sameloven ble vedtatt var det bare nordsamiske kommuner i forvaltningsområdet. De aktuelle kommunene er relativt små og en betydelig andel av befolkningen snakker samisk. Same-lovens språkregler og tilknyttet regelverk ble utformet for å passe til disse kommunene. Flere nordsamiske, sørsamiske og én lulesamisk kommune har senere blitt innlemmet i forvaltningsområdet. I flere av kommunene som har kommet til, utgjør samene en mindre del av befolkningen. Enkelte av språkreglene kan derfor være vanskeligere å gjennomføre. Det er en utfordring for kommunene å rekruttere ansatte med kunnskap i samisk. Det er derfor store ulikheter i hvordan kommunene løser sine forpliktelser.

Innlemmelse av nye kommuner i forvaltningsområdet

Etter endringer i sameloven fra 2005, skal Kongen i statsråd vedta om nye kommuner skal innlemmes i forvaltningsområdet, etter søknad fra kommunen.

I praksis vil kommunen først utrede konsekvensene ved å gå inn i forvaltningsområdet, før kommunestyret fatter vedtak om innlemmelse. Kommunen sender så søknad om innlemmelse til Kommunal- og distriktsdepartementet. Departementet ber Sametinget uttale seg om søknaden og gi en vurdering av størrelsen på et eventuelt tospråklighetstilskudd. Videre gjør departementet administrative og økonomiske vurderinger av søknaden, og sender forslag til forskriftsendring på høring til aktuelle høringsinstanser. Departementet vurderer saken og en eventuell forskriftsendring vedtas av Kongen.

Sametingets tospråklighetstilskudd

Kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk mottar et tospråklighetstilskudd fra Sametinget. Dette finansieres ved at Kommunal- og distriktsdepartementet gjennom budsjettprosessen øker rammeoverføringen til Sametinget når nye kommuner og fylkeskommuner innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk.

Sametinget inngår samarbeidsavtaler med kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet om hvordan tospråklighetstilskuddet skal benyttes. Tospråklighetstilskuddet skal gå både til å oppfylle forpliktelsene i samelovens språkregler, og til andre tiltak slik som informasjon og synliggjøring av samisk språk og kompetanseutvikling.

Sametinget fastsetter selv en fordelingsnøkkel og fordeler tospråklighetstilskuddet. Tilskuddet består av tre elementer; en basisdel, en betjeningsdel og en utviklingsdel.

Ved beregningen av tilskudd til kommunene i forvaltningsområdet, utgjør basisdelen 40 pst. av den totale tospråklighetsrammen til kommunene, og fordeles likt mellom forvaltningskommunene. Betjeningsdelen utgjør 35 pst. av den totale tospråklighetsrammen til kommunene. Den fordeles til forvaltningskommunene basert på måleenheter som antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen (vektlegges 44 pst.), antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen (vektlegges 25 pst.) og antall innmeldte i Sametingets valgmanntall i kommunen (vektlegges

31 pst.). Utviklingsdelen er beregnet til 25 pst. av den totale tospråklighetsrammen.

Utviklingstilskuddet fordeles til alle kommunene basert på de prioriteringer som kommunen ser behov for. I denne prosessen er det kommunens overordnede språkplan, 3-årige aktivitetsplan og samarbeidsavtalen mellom kommunen og Sametinget, som vurderes for å avgjøre hvor mye utviklingstilskudd som fordeles til hver enkelt kommune.

Tilskudd til fylkeskommuner fordeles med en basis- og betjeningsdel som utgjør 75 pst. av den totale tospråklighetsrammen for fylkeskommuner. Av dette utgjør basisdelen 60 pst., som fordeles likt til hver fylkeskommune. Betjeningsdelen fordeles med 30 pst. etter antall forvaltningskommuner innenfor fylkeskommunens grenser, og 10 pst. etter antall samiske språk fylkeskommunen har forvaltningsansvaret for. Utviklingsdelen utgjør 25 pst. av den totale tospråklighetsrammen som fordeles til fylkeskommunene. Den tildeles i henhold til planlagte aktiviteter, og i henhold til samarbeidsavtale mellom den enkelte fylkeskommune og Sametinget. Størrelsen på utviklingsdelen for den enkelte fylkeskommune fastsettes av Sametingsrådet.

5.2 Svensk og finsk rett

Forvaltningsområdet for samisk språk i Sverige består av 25 kommuner, og omfatter både nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk, pitesamisk og ume-samisk språkområde. Kommunene som i dag utgjør forvaltningsområdet etter loven er Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älv-dalen og Östersund. Den svenske loven om nasjonale minoriteter og minoritetsspråk fastsetter at andre kommuner enn de som loven omfatter, kan søke om å få inngå i forvaltningsområdet. Kommunene Dorotea, Krokom, Luleå, Stockholm, Sundsvall, Vindeln, Åsele og Örnsköldsvik har blitt innlemmet senere gjennom forskrift. Hvis en kommune ønsker å fratze forvaltningsområdet, må den søke om tillatelse fra regjeringen.

I Finland stadfester den samiske språkloven dens virkeområde. Loven omfatter de kommunale myndighetene i Enare, Enontekis, Sodankylä og Utsjoki og myndighetene i noen av de nevnte kommunenes samarbeidskommuner, og dessuten myndighetene i Lapplands velferdsområde og myndighetene i andre velferdssammenslutninger som omfatter Lapplands velferdsområde.

Domstoler og myndigheter innen statlig distrikts- og lokalforvaltning omfattes dersom deres jurisdiksjon omfatter de over nevnte kommuner. Det samme gjelder regionale forvaltningsorganer og nærings-, trafikk- og miljøsentraler dersom deres virksomhetsområde helt eller delvis omfatter de over nevnte kommunene og organer innad i disse. Loven omfatter også Justitiekanslern i statsrådet (tilsvarende Sivilombudet) og riksdagens justisombudsmann, og dessuten konsumentombudet, konsumenttvistnemnden, diskrimineringsombudet, likestillingsombudet, diskriminerings- og likestillingsnemnden, dataombudet og datasekretessnemnden. Det samme gjelder namsmyndigheten, Skatteforvaltningen, Folkpensjonsanstalten, Lantmåteriverket (tilsvarende Kartverket), myndigheten for digitalisering og befolkningsdata samt landbrukernes pensjonsanstalt. Når statlige myndigheter behandler klagesaker som er initiert hos noen av de nevnte forvaltningsmyndighetene, gjelder loven også for disse.

5.3 Språkutvalgets forslag

Utvalget foreslo å erstatte forvaltningsområdet for samisk språk med en språkområdeordning hvor kommunene som inngår i forvaltningsområdet i dag kategoriseres i henholdsvis språkbevaringskommuner (i høringsnotatet og i dette dokumentet bruker departementet begrepet språkutviklingskommuner) og språkvitaliseringskommuner, avhengig av hva som er situasjonen for språket i den enkelte kommune. I tillegg foreslo utvalget en egen kategori for byer som skal ha særskilt ansvar for samiske språk. Byene som ble foreslått å inngå i denne kategorien var Trondheim, Tromsø, Bodø og Oslo. Utvalget mener dette vil bidra til at det blir lettere for kommuner med en samisk befolkning å ta initiativ til innlemmelse i det samiske språkområdet. Utvalget foreslo også at de ulike kategoriene av språkkommuner skulle ha noe ulike forpliktelser, blant annet når det gjelder rett til opplæring på samisk, offentlig informasjon på samisk, rett til svar på samiske språk og krav til at samisk i kommunal forvaltning skal være likestilt med norsk.

Utvalget foreslo at språkbevaringskommuner skulle være kommuner der det er etablert et godt samiskspråklig tjenestetilbud, og hvor de viktigste tiltakene som skal settes inn er knyttet til å bevare det aktuelle samiske språket. En språkbevaringskommune skulle ifølge utvalget være en kommune som har tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at samisk er komplett og samfunns-

bærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. Utvalget foreslo at Karasjok, Kautokeino, Nesseby og Tana skulle være språkbevaringskommuner.

Utvalget foreslo at språkvitaliseringskommuner skulle være kommuner der det samiskspråklige tjenestetilbudet ikke er etablert i like stor grad som i språkutviklingskommunene. Utvalget skriver at samiske språk i disse kommunene ikke er samfunnsbærende språk, og det er et stort potensial for å høyne andelen samiskspråklige i kommunen og etablere flere samiskspråklige arenaer. Utvalget mente at de øvrige kommunene i dagens forvaltningsområde burde plasseres her.

Utvalget foreslo også en endring i hvordan kommuner innlemmes i språkområdeordningen, og mener at både kommunene, Sametinget og staten skulle kunne ta initiativ til å innlemme en kommune i språkområdeordningen. Det burde ikke lenger være en forutsetning at det foreligger en søknad fra den aktuelle kommunen.

5.4 Høringsforslaget

I høringen foreslo departementet en forvaltningsområdeordning med tre kommunekategorier; språkutviklingskommune (endret fra begrepet språkbevaringskommune i språkutvalgets forslag), språkvitaliseringskommune og bykommune med særlig ansvar for samiske språk. Departementet foreslo å differensiere rettighetsnivået i de tre kommunekategoriene for å legge til rette for et mer fleksibelt system som kan passe for flere kommuner.

Begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» ble foreslått endret til begrepet «det samiske språkområdet», som felles benevnelse for alle kommunekategoriene.

Departementet ba om høringsinstansenes syn på om nye fylkeskommuner burde innlemmes i forvaltningsområdet på bakgrunn av eget initiativ og søknad om innlemmelse etter samme prosedyre som gjelder for kommunene.

5.5 Høringsinstansene syn på høringsforslaget

5.5.1 Forslaget om inndeling i tre kommunekategorier

Alta kommune, Troms og Finnmark fylkeskommune, Snåsa kommune, Tana kommune, Utdanningsforbundet, Språkrådet, Karasjok kommune, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Evenes kom-

mune, Hammerfest kommune, Oslo kommune, Bodø kommune, Tromsø kommune, Norsk Målungdom, Ä'vv Saa'mi mu'zei – Ä'vv Skoltesamisk museum, Kautokeino kommune, Knut Hamsun vgs., Hamarøy kommune, Samisk høyskole, Norske Samers Riksforbund og Samisk forlegger- og avisforening uttalte seg om forslaget til inndeling i tre kommunekategorier; språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk.

Et flertall av høringsinstansene støttet forslaget. *Norske Samers Riksforbund* uttaler at en kategori for bykommuner med særlig ansvar for samisk språk vil styrke språket for samer i byer. *Bodø kommune* er positiv til flere kategorier så lenge kategoriene gjenspeiler dagens språksituasjon. En egen kategori for byer som skal ha særskilt ansvar for samiske språk vil bedre gjenspeile den språksituasjonen som bykommuner som *Bodø* står i. *Utdanningsforbundet og Språkrådet* mener at forslaget om bykommuner med særlig ansvar som egen kategori, er viktig for å sikre språklige rettigheter for det betydelige antallet samiske språkbrukere som er bosatt i byer. *Evenes kommune* peker på at endringen er positiv fordi språksituasjonen i kommunene er forskjellig.

Enkelte høringsinstanser mener det kan være behov for en fjerde kommunekategori. *Kautokeino kommune* mener det bør være en egen kategori for Kautokeino, fordi kommunen ikke passer inn i noen av de foreslåtte kategoriene. Kommunen er den eneste komplette samiskspråklige arenaen med 95 % samisktalende befolkning, og denne statusen må gis særskilt fokus og benyttes for å revitalisere samisk språk i Norge. *Samisk høyskole* uttaler at kommuner hvor samisk er majoritetsspråk, og hvor språket brukes på alle samfunnsområder, er viktige for det samisk samfunn og de samiske språkenes utvikling og bevaring. Disse kommunene bør tillegges flere språkplikt, ha en styrket støtteordning og ha en viktig rolle for å synliggjøre språkreglene.

Knut Hamsun vgs. støtter inndelingen i foreslåtte kommunekategorier, men mener i tillegg at det også bør innføres en fjerde kommunekategori – ressurskommune, som kan hjelpe med å organisere og drive målrettet språkarbeid. Hvert språk bør få en ressurskommune med et spesielt ansvar for koordinering og framdrift. *Hamarøy kommune* forslår at minst en kommune i hver av språkområdene tildeles status som språkutviklingskommune.

5.5.2 Forslaget om å endre begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» til «det samiske språkområdet»

Kartverket, Evenes kommune, Samisk forlegger- og avisforening, Språkrådet, Knut Hamsun vgs., Nasjonalt senter for samisk i opplæringa og Samisk høyskole uttalte seg om forslaget om å innføre begrepet «det samiske språkområdet» som felles betegnelse på de tre kommunekategoriene.

Språkrådet, Knut Hamsun vgs., Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, og Samisk høyskole støtter ikke forslaget. Disse høringsinstansene peker blant annet på at begrepet brukes som en betegnelse på hele det geografiske området i Norge, Sverige, Finland og Russland, hvor ett eller flere samiske språk er brukt over lengre tid. Å begynne å bruke begrepet i en annen sammenheng, hvor det bare omfatter noen kommuner og fylkeskommuner, kan gjøre begrepet uklart. På sikt kan det bidra til usynliggjøring av at det samiske språkområdet inneholder flere områder og kommuner enn de som til enhver tid er innmeldt i forvaltningsområdet. *Språkrådet* foreslår å beholde dagens term forvaltningsområdet for samisk språk, som formidler at det er snakk om en administrativ angivelse av et område der særlige språkrettigheter gjelder, eventuelt finne en ny betegnelse som signaliserer det samme.

Samisk forlegger- og avisforening støtter en endring av begrepet forvaltningsområde til språkområde, og mener at begrepet «samisk språkkommune» bør være fellesbetegnelse for alle kommuner som inngår i nåværende språkområde.

Kartverket og Evenes kommune gir uttrykk for at begrepet «det samiske språkområdet» er mer presist, enklere og mer klargjørende enn begrepet som brukes i dag.

5.5.3 Forslag om differensiert regelverk

Duoddare Rafe – pitesamisk senter, Utdanningsforbundet, Røros kommune, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Samisk høyskole, Karasjok kommune, Hammerfest kommune, Bodø kommune, Tromsø kommune, Nordland fylkeskommune, SANKS, Knut Hamsun vgs. og Røyrvik kommune uttalte seg om prinsippet om å innføre differensiert rettighetsnivå i ulike kommunekategorier. Alle høringsinstansene som har uttalt seg, støtter forslaget helt eller delvis.

Duoddare Rafe – pitesamisk senter, Røros kommune, Tromsø kommune, Nordland fylkeskommune, Hammerfest kommune og SANKS peker på at differensiert regelverk kan gjøre det enklere

for kommunene å innlemmes i språkområdet. Også *Utdanningsforbundet*, *Bodø kommune* og *Evenes kommune* støtter differensiering og peker på at det samiske språkets stilling er ulik i de ulike områdene.

Karasjok kommune uttaler at dagens regler, hvor alle kommuner har like regler for rett til svar på samisk, har ført til at kommuner ikke har oppfylt sine forpliktelser fordi det ikke har vært gjennomførbart.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark støtter hensynet til at språkressurser anvendes der behovet er størst og at terskelen for at nye kommuner kan innlemmes i språkområdet senkes, og uttaler at differensierte regler kan virke godt for å oppnå et målrettet og tilpasset tilbud.

Røyrvik kommune er enig i at det bør være differensierte forpliktelser for kommuner som er i forvaltningsområdet, men mener differensiering bør skje på bakgrunn av de kommunale tjenestene, aktivitetene og planene som kommunene har for samiske språk, og ikke kun etter retten til muntlig svar på samisk.

5.5.4 Forslag om å beholde dagens regler for innlemmelse av kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet

Knut Hamsun vgs., *Statsforvalteren i Troms og Finnmark*, *Oslo kommune*, *Bodø kommune*, *Samisk kirkeråd*, *Sør-Varanger kommune*, *Sametinget*, *Kåffjord kommune*, *Statsforvalteren i Trøndelag* og *Samisk høyskole* uttalte seg om reglene for innlemmelse i forvaltningsområdet.

Bodø kommune uttaler at lovverket bør forbli uendret når det gjelder frivillig innlemmelse i forvaltningsområdet. Frivillighet vil gi best mulig grobunn for videre godt samarbeid for å løfte samisk kultur og språk. Også *Statsforvalteren i Troms og Finnmark* tilrår motivasjonstiltak for innlemmelse, heller enn tvang. *Knut Hamsun vgs.* støtter forslaget forutsatt at kommuner kan endre kategori dersom forholdene tilsier det, og uttaler at det bør være dialog med befolkningen om hvilken kommunekategori kommunen bør tilhøre.

Sametinget mener at også andre enn kommunene kan gjøre vurderinger om innlemmelse i språkområdet, og mener at det ikke kan være opp til en kommune alene å avgjøre en eventuell vurdering om innlemmelse. Det er spesielt viktig at samiske interesser tas hensyn til i kommuner hvor den samiske befolkningen er i et betydelig mindretall.

Samisk høyskole støtter ikke at nåværende ordning for innlemmelse blir videreført, hvor kommunene alene initierer innlemmelse i språkområdet. Samiske rettigheter kan ikke være avhengig av hva som bestemmes i lokalpolitikken. Fornorskingshistorien, og situasjonen til de samiske språkenes minoritetsstatus, gjør at det er en stor mulighet for at samiske rettigheter vil tape i møte med lokal politikk. Høgskolen mener at det ikke skal være frivillig for fylkeskommunene å bli med i språkområdet.

Statsforvalteren i Trøndelag mener dagens ordning styrker en regional forankring for den enkelte samiske forvaltningskommune. Dersom fylkeskommunen på egen hånd kan søke om innlemmelse, vil dette kunne styrke den regionale forankring for samisk språk og kultur generelt. *Statsforvalteren i Troms og Finnmark* uttaler at fylkeskommuner bør likestilles med kommuner. Dette er særlig viktig i områder med flere kommuner i det samiske språkområdet, slik som i Troms og Finnmark.

Troms og Finnmark fylkeskommune anser det som viktig at fylkeskommunens status og rolle som tjenesteorgan for kommuner som er i samisk språkområde, tydeliggjøres og utvikles. Det bør legges til grunn at fylkeskommuner som betjener språkutviklingskommuner, skal ha samme status som språkutviklingskommuner med reell likestilling av samiske språk med norsk.

Trøndelag fylkeskommune uttaler at en endelig anbefaling om endringer i reglene for hvordan fylkeskommuner innlemmes i samisk språkforvaltningsområde, vil kreve egen utredning.

5.6 Departementets vurderinger

5.6.1 Forvaltningsområdet for samiske språk

5.6.1.1 Begrepet forvaltningsområdet for samisk språk

Departementet går ikke videre med forslaget om å erstatte begrepet forvaltningsområdet for samisk språk med begrepet samisk språkområde. Som flere høringsinstanser peker på, brukes begrepet samisk språkområde som en betegnelse på hele det geografiske området hvor ett eller flere samiske språk er brukt over lengre tid i Norge, Sverige, Finland og Russland. Å innføre begrepet i sameloven med en annen betydning, kan skape forvirring og i verste fall bidra til å usynliggjøre at det samiske språkområdet består av flere områder og kommuner enn de som til enhver tid er innlemmet i forvaltningsområdet.

På denne bakgrunn foreslår departementet å videreføre dagens begrep med en justering. Dagens språkregler i sameloven viser til samisk språk i entall. Departementet foreslår å endre begrepet til forvaltningsområdet for *samiske språk*, slik at det blir samsvar med endringen som departementet foreslår i § 1-5 som viser til samiske språk i flertall.

5.6.1.2 *Forvaltningsområdet deles inn i tre kommunekategorier hvor rettighetsnivået kan differensieres*

Departementet fastholder forslaget om å opprette tre kommunekategorier i forvaltningsområdet. Et flertall av høringsinstansene støtter forslaget.

Departementet viser til at dagens regulering, hvor det er like regler for alle kommunene i forvaltningsområdet, ikke er godt nok tilpasset til at situasjonen for de samiske språkene til dels er svært forskjellig i de ulike kommunene. Samiske språkbrukere er i flertall i noen kommuner, mens de er i mindretall i andre kommuner. Et formål med forslaget er å legge til rette for at rettigheter og forpliktelser bedre kan tilpasses behovet og språksituasjonen i de ulike kommunene i forvaltningsområdet.

Ved å etablere flere kommunekategorier i forvaltningsområdet, kan rettigheter og plikter differensieres slik at det følger ulike rettigheter og plikter med innlemmelse i de ulike kommunekategoriene. Kommunene vil altså få differensierte oppgaver og forpliktelser i loven ut fra hvilken kategori kommunen tilhører. Rettighetene i de tre kategoriene vil dermed ha ulike nivå.

Departementet opprettholder forslaget om at kategorien med det høyeste rettighetsnivået skal hete språkutviklingskommune. Betegnelsen signaliserer at selv i de kommunene hvor samisk språk står sterkest, er det behov for å styrke og utvikle språket.

Videre fastholder departementet forslaget om at kategorien med det nest høyeste rettighetsnivået skal hete språkvitaliseringskommune. Dette vil være kommuner hvor det samiskspråklige tjenestetilbudet ikke er etablert i like stor grad som i språkutviklingskommunene. I disse kommunene er ikke samiske språk samfunnsbærende språk, og det er et stort potensial for å høyne andelen samiskspråklige i kommunen og etablere flere samiskspråklige arenaer. Her vil det derfor være behov for å vektlegge vitalisering av språket.

Departementet går ikke videre med forslaget om at kategorien med det laveste rettighetsnivået

skal hete bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Kategorien er ikke ment å være forbeholdt bykommuner, men kan være aktuell også for andre kommuner. Bykommuner som har et samiskspråklig miljø å bygge på skal dessuten kunne velge å søke innlemmelse i kategorien språkvitaliseringskommuner.

Betegnelsen bykommune med særlig ansvar for samiske språk vil derfor ikke være en dekkende betegnelse for de kommunene som er aktuelle for den tredje kategorien. Departementet har vurdert hvilke andre navn som er mer dekkende for hva som vil være karakteristisk for de kommuner som naturlig vil høre til i denne kategorien, og foreslår betegnelsen språkstimuleringskommune. Behovet i disse kommunene vil primært være å stimulere interessen for samisk språk og kultur. Se nærmere omtale i pkt. 5.6.1.5.

Et viktig hensyn med forslaget om å etablere en kommunekategori med et lavere rettighetsnivå, er å senke terskelen for at nye kommuner ønsker å bli innlemmet i forvaltningsområdet. Språkstimuleringskommuner vil være kategorien med det laveste nivået av rettigheter og forpliktelser. Kategorien skal legge til rette for innlemmelse av nye kommuner som er sterkt fornorsket, eller ikke har et tradisjonelt samiskspråklig miljø å bygge på, men hvor det har vært tilflytting av samisktalende innbyggere. Grunnlaget for et offentlig samisk tjenestetilbud vil være svakere i denne kategorien enn i språkvitaliseringskommunene. Forpliktelsene bør derfor være av en annen karakter i denne kategorien, enn i de to øvrige.

Selv om departementet foreslår å innføre tre kommunekategorier, vil mange av rettighetene som følger av sameloven være like i de tre kategoriene. På bakgrunn av høringsinnspillene, og gjennom konsultasjoner med Sametinget, har departementet kommet fram til at det er ønskelig å opprettholde dagens rettighetsnivå i de to kommunekategoriene som vil ha det høyeste rettighetsnivået. Disse kategoriene vil dekke de kommunene som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet. Departementet mener språkrettighetene som følger av dagens regelverk er viktige for språkbrukerne og utviklingen av samiske språk, samtidig som reglene etter departementets oppfatning er mulige å oppfylle selv om kommunene er ulike. Dette har ført til at forskjellen på rettighetene i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner i lovforslaget er mindre enn foreslått i høringsnotatet. Departementet vurderer det likevel som hensiktsmessig å opprettholde tre kategorier. Kategoriene skal ikke bare ta hensyn til forskjeller i rettigheter, men også gjenspeile og syn-

liggjøre de faktiske ulikhetene i språksituasjon og de behovene dette utløser i kommunene i forvaltningsområdet. Dette vil blant annet kunne gjenspeile seg i hvilke strategier og tiltak kommunene utformer i språkplanleggingen som de skal gjennomføre etter den foreslåtte bestemmelsen i § 3-13 i lovforslaget.

Departementet vil framheve at innføringen av et forvaltningsområde med tre kommunekategorier også legger til rette for differensiering av tiltak og virkemidler på andre områder enn hva som reguleres i sameloven. Departementet ser for seg at differensieringen av rettigheter og plikter innenfor de tre kommunekategoriene, over tid vil kunne få et tydeligere innhold.

Departementet har merket seg innspillet fra Kautokeino kommune om en egen kategori for Kautokeino, fordi kommunen er den eneste fullstendig samiskspråklige arenaen i Norge, hvor 95 % av befolkningen er samisktalende. Kommunen mener deres særlige status må beskyttes for å revitalisere samisk språk i Norge. I høringen er det også kommet innspill om en egen kategori for ressurskommuner, hvor hvert språk får en ressurskommune med et spesielt ansvar for koordinering og framdrift i arbeidet for å styrke det aktuelle samiske språket. Et annet forslag er at minst en kommune i hvert språkområde får status som språkutviklingskommune.

Etter departementets vurdering bør det knyttes særskilte rettigheter og plikter til den enkelte kommunekategori. Videre er departementet oppatt av at samelovens system ikke blir mer komplisert enn det som er nødvendig ut fra formålet. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig å innføre en egen kategori for majoritetsspråkkommuner eller ressurskommuner, siden departementet ikke finner grunnlag for å foreslå at slike kommuner skal ha egne rettslige forpliktelser overfor innbyggerne. Betydningen av kommuner hvor samisk er majoritetsspråk i arbeidet for å styrke, vitalisere og utvikle samiske språk, kan likevel synliggjøres på andre måter. Det kan for eksempel ivaretas gjennom flere kategorier i tilskuddsordningen for tospråklighetstilskudd som Sametinget tildeler kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet. Etter departementets vurdering dekker en inndeling i tre kommunekategorier behovet for en lovregulert differensiering.

5.6.1.3 Nærmere om språkutviklingskommuner

Språkutviklingskommuner vil være den kommunekategorien med høyest rettighetsnivå. Etter

departementets forslag vil en språkutviklingskommune typisk være en kommune som har tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at det aktuelle samiske språket er et komplett og samfunnsbærende språk innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes. Siden språket brukes i stor utstrekning på mange områder, vil det være behov for å utvikle språket i tråd med samfunnsutviklingen. Dette kan gjelde både i offentlig administrasjon, hvor saksbehandlingsbegreper utvikles på samisk, og i hverdagslivet, hvor for eksempel bruk av digitale arenaer fører til ny terminologi. Språkutviklingskommuner vil være viktige for bevaringen og utviklingen av samiske språk, og kan slik sett være en ressurs for andre kommuner.

I høringen viste departementet til språkutvalgets rapport og foreslo Kautokeino, Karasjok, Nesseby og Tana som de mest aktuelle kommunene i kategorien språkutviklingskommuner. Både Nesseby kommune og Tana kommune uttaler i høringen at kategorien for språkutviklingskommuner er riktig for deres kommuner. Karasjok kommune har ikke kommentert dette forslaget særskilt, men understreker i sin høringsuttalelse at Karasjok er en av to kommuner i Norge hvor flertallet av beboerne har samisk som daglig språk. Kautokeino kommune viser til at kommunen er i en særstilling som den eneste fullt ut samiskspråklige kommunen i landet.

Departementet har merket seg at Hamarøy kommune mener at minst én kommune i hvert språkområde bør tildeles status som språkutviklingskommune. Kommunen foreslår at Hamarøy inkluderes som en språkutviklingskommune for å opprettholde den status og det rettighetsnivå som er opparbeidet for lulesamiske språkbrukere. Departementet viser til at lovforslaget innebærer at gjeldende rettigheter videreføres også for språkvitaliseringskommunene. Rettighetsnivået og det samiske språkets status, og kommunens forpliktelser, vil derfor være de samme som etter dagens regler, dersom Hamarøy innlemmes som en språkvitaliseringskommune. Videre viser departementet til at kommunekategoriene skal gjenspeile språksituasjonen i den enkelte kommune.

Med den foreslåtte inndelingen i tre kommunekategorier, fastholder departementet sin vurdering av at Kautokeino, Karasjok, Nesseby og Tana på nåværende tidspunkt er de mest aktuelle kommunene for kategorien språkutviklingskommuner. Departementet tar sikte på å foreslå at disse kommunene innlemmes som språkutviklingskommuner gjennom fastsettelse i forskrift.

Departementet vil videre framheve at kommuner kan skifte kommunekategori. Dette kan være aktuelt for flere kommuner i lulesamisk og sørsamisk språkområde etter at vitalisering har ført til at det samiske språket i kommunen kan karakteriseres som komplett og samfunnsbærende. En søknad om å endre kommunekategori skjer etter samme prosedyre som når en kommune første gang søker innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk. Det vises til kapittel 5.6.3 for nærmere omtale av endring av kommunekategori.

5.6.1.4 *Nærmere om språkvitaliseringskommuner*

Språkvitaliseringskommuner er foreslått som den kommunekategorien med det nest høyeste rettighetsnivået. I en språkvitaliseringskommune har det typisk vært tradisjonell samisk bosetting med et samiskspråklig miljø. Samisk språk brukes av et ikke ubetydelig mindretall av innbyggerne, men det er samtidig behov for vitalisering av språket.

Det vil være stor forskjell på situasjonen for det samiske språket i de ulike kommunene i denne kategorien. Behovet for å prioritere tiltak for å vitalisere samiske språk, vil likevel være felles.

Situasjonen i flere kommuner som er aktuelle som språkvitaliseringskommuner, er at antallet språkbrukere har gått kraftig ned og at språket er utsatt for domenetap på viktige samfunnsområder. Domenetap betyr at et språk taper terreng til et annet sterkere språk på ulike områder av samfunnslivet. I slike språkvitaliseringskommuner er det derfor viktig å blåse liv i og vitalisere det samiske språket.

Språkvitaliseringskommuner har et stort potensial for å høyne andelen samiskspråklige i kommunen og etablere flere samiskspråklige arener der det aktuelle samiske språket brukes. En vellykket vitaliseringsprosess kan på sikt bidra til at samiske språk utvikles og står sterkt nok til at kommunen kan gå fra å være en språkvitaliseringskommune, til å bli en språkutviklingskommune.

Etter departementets vurdering vil kommunene Porsanger, Kåfjord, Lavangen, Tjeldsund, Hattfjelldal, Hamarøy, Røyrvik, Røros og Snåsa være aktuelle som språkvitaliseringskommuner. Departementet tar sikte på å foreslå at disse kommunene innlemmes som språkvitaliseringskommuner gjennom fastsettelse i forskrift.

5.6.1.5 *Nærmere om språkstimuleringskommuner*

Språkstimuleringskommuner vil være kommunekategorien med det laveste rettighetsnivået. Kategorien er tiltenkt kommuner som er sterkt fornorsket, eller hvor samisk språk ikke har samme tradisjonelle tilknytning som i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner, men som likevel ønsker å søke seg inn i forvaltningsområdet.

Når den samiske befolkningen i hovedsak er tilflyttet, vil situasjonen for samiske språk være noe annerledes i språkstimuleringskommunene, enn i kommuner i de to andre kategoriene. Selv om kommunen ikke har et tradisjonelt samiskspråklig miljø å bygge på, kan en viktig oppgave være å sørge for at tilflyttede og nye generasjoner samer møter samisk språk og kultur i sin egen kommune. Kommuner som har en samisk befolkning som er tilflyttet fra ulike samiske språkområder, kan ha en særlig utfordring fordi befolkningen bruker flere samiske språk. Selv om dette er en aktuell situasjon i de andre kommunekategoriene også, vil de samiskspråklige i språkstimuleringskommuner som regel være få i forhold til det totale innbyggertallet.

5.6.2 **Innlemmelse av nye kommuner i forvaltningsområdet**

Innlemmelse av en kommune i forvaltningsområdet for samiske språk skjer på bakgrunn av vedtak i kommunestyret og en søknad fra kommunene det gjelder. Søknaden sendes Kommunal- og distriktsdepartementet som sender saken på alminnelig høring til relevante høringsinstanser, deriblant fylkeskommunen den aktuelle kommunen tilhører. Formelt skjer innlemmelsen ved fastsettelse i forskrift ved kongelig resolusjon.

Når nye kommuner skal søke om innlemmelse i et differensiert forvaltningsområde for samiske språk, må kommunen samtidig opplyse om hvilken kommunekategori den ønsker å tre inn i, og dermed hvilke forpliktelser den vil påta seg. Hvilke kommuner som innlemmes i hvilke kategorier, fastsetter departementet i forskrift ved kongelig resolusjon, på bakgrunn av kommunenes egne vedtak og søknader om innlemmelse.

Departementet har vurdert om gjeldende regler for innlemmelse i forvaltningsområdet oppfyller de folkerettslige forpliktelsene fullt ut, når et flertall i kommunestyret bestemmer om en kommune skal søke om innlemmelse i forvaltningsområdet. Den rådgivende komité for rammekon-

vensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter har i sin tematiske rapport til rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter artikkel 10 nr. 2, presisert at lokale myndigheter ikke alene bør fatte vedtak som innebærer at en minoritet under rammekonvensjonen ikke får oppfylt språklige rettigheter.

Departementet er opptatt av det må være frivillig for kommunene å bli innlemmet i forvaltningsområdet. Etter departementets vurdering er de samiske språkbrukerne ikke tjent med at kommuner innlemmes i forvaltningsområdet mot sin vilje. Videre viser departementet til at det er tilstrekkelig at ett kommunestyremedlem tar initiativ til å få en sak behandlet i kommunestyret. Sametinget har alltid mulighet til å kontakte kommuner og drøfte innlemmelse i forvaltningsområdet. Flere av de nye kommunene i forvaltningsområdet har blitt innlemmet etter oppfordring fra Sametinget. Departementet mener på denne bakgrunn at dagens system er tilfredsstillende på dette området.

5.6.3 Kommuner kan søke om å skifte kommunekategori

En kommune kan søke om å endre kommunekategori. Rettighetsnivået skal reflektere språksituasjonen og behovet i kommunen og dette kan endre seg over tid.

En språkvitaliseringskommune kan på sikt ønske å bli en språkutviklingskommune, når vitaliseringsarbeidet har styrket bruken av samisk i det daglige innenfor viktige samfunnsområder og i det offentlige tjenestetilbudet. På samme måte kan en språkstimuleringskommune på sikt vurdere at det er riktig å søke om innlemmelse som språkvitaliseringskommune.

En kommune som allerede er en del av forvaltningsområdet, må søke om innlemmelse i ny kategori på samme måte som ved søknad om innlemmelse i forvaltningsområdet.

En kommune som skal søke om endring av kommunekategori må ha et vedtak om ønske om endring i kommunestyret. Kommunen må opplyse til departementet hvilken kommunekategori den ønsker å tre inn i, og hvilke forpliktelser den dermed påtar seg. Etter gjennomført høring fastsetter departementet eventuelt endringen i forskrift.

5.6.4 Innlemmelse av fylkeskommuner i forvaltningsområdet

I høringen ba departementet om innspill på spørsmålet om å innføre samme ordning for innlemmelse av fylkeskommuner som for kommuner, altså etter søknad, høring og endring av forskriften. Ingen av de tre fylkeskommunene som ga høringsinnspill, Troms og Finnmark, Nordland og Trøndelag fylkeskommune, tok direkte stilling til spørsmålet.

Fylkeskommuner nevnes ikke i definisjonen i sameloven § 3-1 første ledd nr. 1 som en del av forvaltningsområdet for samisk språk. Men fylkeskommuner i fylker hvor en eller flere kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet, har likevel visse plikter etter sameloven kapittel 3. Det gjelder blant annet kravet om rett til svar på samisk, og bestemmelsen om at skjema til bruk overfor fylkeskommunen også skal være utformet på samisk. Bakgrunnen for dette er at samiske språkbrukere i forvaltningskommuner skal ha samme språkrettigheter, uavhengig av om det er kommunen eller fylkeskommunen som leverer tjenesten. Dette gjelder Troms og Finnmark, Nordland og Trøndelag fylkeskommune. Fylkeskommunene har inngått samarbeidsavtaler med Sametinget og mottar tospråklighetstilskudd for å oppfylle same洛vens språkregler. Selv om de ikke er omfattet av lovens definisjon av forvaltningsområdet, omtales ofte fylkeskommunene likevel som del av forvaltningsområdet, blant annet i sammenheng med tilskudd, og de oppfattes i praksis som innlemmet i forvaltningsområdet.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at de fylkeskommunene som har plikter etter same洛ven i dag, innlemmes rettslig som del av forvaltningsområdet for samiske språk. Departementet mener det vil være en fordel om disse fylkeskommunene formelt er en del av forvaltningsområdet for samiske språk, på samme måte som kommunene som er i forvaltningsområdet. Etter dagens ordning er fylkeskommunenes status uklar fordi de formelt sett ikke er innlemmet, samtidig som de har plikter etter same洛ven og ofte omtales som del av forvaltningsområdet. Departementet foreslår derfor å legge til «fylkeskommuner» i definisjonen av forvaltningsområdet i forslaget til ny § 3-1 første ledd bokstav a), for å åpne for at også disse kan innlemmes gjennom forskrift. Ved å innlemme de aktuelle fylkeskommunene i forskrift til same洛ven, der også kommunene i forvaltningsområdet er opplistet, vil det bli klart at fylkeskommunene er en del av forvaltningsområdet. Det vil også synliggjøre fylkeskommunen

som et eget forvaltningsnivå i språkreglene i sameloven.

Endringen kan gjøres uten forutgående søknad fra fylkeskommunene med påfølgende høring, fordi innlemmelsen ikke utløser noen nye rettigheter som medfører forpliktelser for de aktuelle fylkeskommunene.

Det kan bli aktuelt med innlemmelse av nye fylkeskommuner som i dag ikke har plikter etter språkreglene i sameloven. Med utgangspunkt i det fylkeskommunale selvstyret, mener departementet at framgangsmåten som gjelder når en ny kommune skal innlemmes i forvaltningsområdet, må gjelde på samme måte for nye fylkeskommuner. Det vil være opp til fylkeskommunen selv å avgjøre om den vil søke om innlemmelse. På samme måte som for kommunene, er frivillighet viktig for å skape gode forutsetninger for språkarbeidet. Dersom en ny kommune innlemmes i forvaltningsområdet vil det likevel være ønskelig at fylkeskommunen i samme fylke vurderer å søke innlemmelse.

Etter departementets syn vil det ikke være hensiktsmessig med flere kategorier for fylkeskommuner slik som for kommunene. På fylkeskommunalt nivå er det få rettigheter som egner seg for differensiering og det er et selvstendig hensyn at ordningen ikke skal være unødig komplisert. Det betyr at departementet foreslår at alle fylkeskommuner får samme plikter.

5.6.5 Konsekvenser for andre lover og forskrifter

5.6.5.1 Innledning

Forslaget om å dele forvaltningsområdet inn i tre kommunekategorier med differensierte språkrettigheter, kan få betydning for andre lover og forskrifter hvor reguleringen er knyttet til forvaltningsområdet.

5.6.5.2 Opplæringsloven

Opplæringsloven kapittel 6 omhandler samisk opplæring. I loven brukes begrepet samiske distrikt, definert som «1) det samiske forvaltningsområdet etter § 3-1 i samelova, 2) andre kommunar eller delar av kommunar etter forskrifter gitt av Kongen i statsråd etter at Sametinget og dei kommunane og fylkeskommunane spørsmålet gjeld, har fått uttale seg». I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utenfor samiske distrikt er det bare

samer som har rett til opplæring i samisk, men både samiske og ikke-samiske elever, som utgjør minst ti i en kommune, har rett til grunnskoleopplæring i og på samisk, så lenge det er minst seks elever igjen i gruppen gjennom hele undervisningsperioden.

Departementets forslag til et forvaltningsområde med differensierte språkrettigheter, vil ikke i seg selv innebære noen endring i retten til opplæring i og på samisk. Men dersom flere kommuner melder seg inn i forvaltningsområdet vil det kunne føre til at flere elever får slike rettigheter, avhengig av hvordan henvisningen til forvaltningsområdet blir i ny opplæringslov.

Regjeringen oppnevnte 22. september 2017 et utvalg som fikk i oppgave å utrede og vurdere behovet for rettslig regulering av grunnskoleopplæringen og den videregående opplæringen (grunnopplæringen). Utvalgets mandat var å foreslå ny opplæringslov og overordnede prinsipper for regelstyring av grunnopplæringen. Utvalget leverte sin utredning NOU 2019: 23 *Ny opplæringslov* 13. desember 2019. Opplæringslovutvalget fremmer i NOUen flere forslag som kan styrke opplæringen i og på samisk. Kunnskapsdepartementet følger opp utvalgets forslag om samisk opplæring i samråd og konsultasjon med Sametinget.

Departementets forslag til et forvaltningsområde med differensierte språkrettigheter, legger til rette for å tilpasse rettighetsnivået til situasjonen i ulike kommunekategorier også på andre områder enn samelovens språkregler. Kunnskapsdepartementet vil se nærmere på konsekvensene eventuelle endringer i sameloven kan få for opplæringsloven.

5.6.5.3 Barnehageloven

Det følger av barnehageloven § 10 tredje ledd at kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. Med «samisk distrikt» menes her forvaltningsområdet for samisk språk som definert i sameloven § 3-1. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Kunnskapsdepartementet vil se nærmere på konsekvensene av en eventuell endring av sameloven for kommunenes ansvar etter barnehageloven § 10. Dersom Kunnskapsdepartementet foreslår endringer, vil Sametinget bli konsultert i tråd med reglene som følger av samelovens kapittel 4 om konsultasjoner.

5.6.5.4 Forskrift om stadnamn

Lov om stadnamn § 11 regulerer bruk av samiske og kvenske stedsnavn: «Samiske og kvenske stadnamn som blir nytta blant folk som bur fast på eller har næringsmessig tilknytning til staden, skal til vanleg brukast av det offentlege t.d. på kart, skilt, i register saman med eventuelt norsk namn.»

Forskrift om stadnamn § 7 regulerer bruken av navn når et sted har navn på flere språk. Det framgår av tredje ledd at i forvaltningsområdet skal det samiske navnet stå først når det benyttes flere navn på skilt, kart og liknende. Utenfor forvaltningsområdet er det kommunen som fastsetter rekkefølgen. Forskrift til stedsnavnloven § 4 fastsetter hvilke områder som skal bruke nord-samisk, lulesamisk, skoltksamisk og sørsamisk rettskriving. Kulturdepartementet har hatt et forslag til endringer i forskriften på høring om å gjøre det mulig å også bruke umesamisk og pite-samisk i relevante områder. Dersom denne endringen blir vedtatt, betyr dette at skiltreglene i § 7 omfatter flere samiske språk enn før, og inkluderer språk som ikke er likestilt etter sameloven kapittel 3.

Dersom forslagene til endringer i sameloven blir vedtatt, kan det være aktuelt for Kulturdepartementet å høre endringer i stedsnavnforskriften § 7 som gir differensierte regler for språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner. Sametinget

vil bli konsultert i tråd med reglene som følger av sameloven kapittel 4 om konsultasjoner.

5.6.5.5 Ny lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk (tolkeloven)

Stortinget vedtok lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk (tolkeloven) i juni 2021, loven trådte i kraft 1. januar 2022.

Tolkeloven har betydning for tolking til og fra samiske språk. Etter samelovens språkregler har enkeltpersoner rett til å bruke samisk språk uavhengig av den enkeltes kunnskaper i norsk. For å oppfylle rettighetene som følger av sameloven vil offentlige organer i mange tilfeller ha behov for å benytte tolk. Samelovens regler om rett til å snakke samisk vil dermed utløse et krav om at det offentlige bruker tolk dersom det er nødvendig for at samiskspråklige kan benytte samisk i sin kommunikasjon med organet.

Etter tolkeloven § 6 skal offentlige organer bruke tolk når det følger av lov. Videre er det i tolkeloven § 7 lovfestet et krav om bruk av kvalifisert tolk, dersom bruk av tolk er nødvendig for å ivareta hensynet til rettssikkerhet eller for å yte forsvarlig hjelp og tjeneste. Det betyr at det ikke gjelder et krav til kvalifisert tolk, i tilfeller hvor et organ har behov for å benytte tolk for å svare en samisktalende som henvender seg muntlig på samisk til dem, når tilfellet ikke omfattes av tolkeloven § 7.

6 Rett til svar på samiske språk

6.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Sameloven § 3-3 regulerer rett til svar på samiske språk. Bestemmelsen lyder:

«Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ.»

Enhver som henvender seg på samisk til organet vil ha en rett til svar på samisk. Det vil si at rett til svar på samisk gjelder ved henvendelser overfor lokale og regionale organer som nevnt i bestemmelsen, uavhengig av om den som henvender seg bor i en kommune i forvaltningsområdet eller ikke.

Rett til både muntlig og skriftlig svar på samisk fra lokale offentlige organer

Overfor lokale offentlige organer gjelder det i dag en rett til både skriftlig og muntlig svar på samisk. Med «lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet» menes ethvert kommunalt, fylkeskommunalt eller statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune, eller del av en kommune, i forvaltningsområdet for samisk språk, jf. same-loven § 3-1 nr. 3. Definisjonen er knyttet til tjenestekretsen, som skal være avgrenset til en kommune, eller del av kommune, i forvaltningsområdet. Definisjonen er også ment å omfatte organer som vanligvis har tjenesteområde avgrenset til en kommune, men hvor det unntaksvis forekommer at organet dekker et noe videre område. Et lokalt offentlig organ, med kontor i en kommune utenfor forvaltningsområdet, men med tjenestekrets som også omfatter del av forvaltningsområdet, skal regnes som lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet.

Det er «den som henvender seg» til et lokalt offentlig organ, som har rett til svar på samisk. Organets plikt til å bruke samisk forutsetter altså et initiativ fra den som henvender seg, og pålegger ikke organet å undersøke på eget initiativ om vedkommende ønsker å bruke samisk. Men dersom organet er kjent med at den som henvender seg har foretrukket samisk i tilsvarende situasjoner tidligere, bør dette etter omstendighetene legges til grunn av organet også ved senere kontakt med personen. Muntlige henvendelser til tjenestepersoner som utfører oppdrag utenfor organets kontor, omfattes imidlertid ikke av bestemmelsen. For eksempel gjelder dette barnevernstjenesten på hjemmebesøk, hjemmesykepleiere, eller når ansatte i teknisk etat utfører arbeid i felten. Henvendelser til offentlig tilsatte i slike situasjoner regnes ikke som henvendelser til «organ».

Rett til skriftlig svar fra regionale organ

Retten til svar på samisk ved *muntlige* henvendelser gjelder, etter § 3-3 første ledd, ikke ved henvendelser til regionale offentlige organer i forvaltningsområdet for samisk språk.

Den som henvender seg *skriftlig* på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk, jf. same-loven § 3-3 annet ledd. Med «regionalt offentlig organ» menes ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, jf. same-loven § 3-1 første ledd nr. 4. Landsomfattende organ omfattes likevel ikke.

Bestemmelsen er blitt forstått slik at det er tilstrekkelig at én av kommunene i tjenestekretsen hører inn under forvaltningsområdet for samisk språk, for at organet skal anses for å være et «regionalt organ i forvaltningsområdet». Nordland fylkeskommune var eksempelvis omfattet av bestemmelsen, selv om det tidligere bare var én kommune i fylket som inngikk i forvaltningsområdet. Retningsgivende for avgjørelsen av om et interkommunalt organ er lokalt eller regionalt, vil

blant annet være om mange kommuner er med. Dersom det gjelder et samarbeid mellom to kommuner, vil organet vanligvis regnes som lokalt. Også andre momenter må vurderes. Dersom formålet med opprettelsen av det interkommunale organet er å bedre servicen overfor innbyggerne i flere kommuner, kan dette føre til at organet regnes for å ha en slik direkte kontakt med publikum at det er mest naturlig å regne det som lokalt. Samarbeid mellom flere kommuner vil ellers gjøre det mer naturlig å regne det interkommunale organet for regionalt. Et regionalt statlig organ vil ofte ha et underordnet lokalt organ.

Utvidet rett til svar på samisk for noen offentlige organer

Etter dagens regler gjelder retten til svar på samisk ikke ved henvendelse til et regionalt offentlig organ med landsomfattende funksjoner, da det er gjort unntak for disse i definisjonen av regionalt offentlig organ i same-loven § 3-1 første ledd nr. 4.

Kongen kan imidlertid med hjemmel i same-loven § 3-10 fastsette at bestemmelsene i same-loven kapittel 3 som er begrenset til lokale eller regionale offentlige organer i forvaltningsområdet, helt eller delvis også skal gjelde for andre offentlige organer eller for private rettssubjekt når de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune.

Det følger av forskrift av 7. januar 2003 til same-lovens språkregler at enkelte offentlige organer med landsomfattende funksjoner likevel er forpliktet til å gi svar på samisk etter forskrift til same-lovens språkregler. Samiske språkbrukere har rett til svar på samisk ved henvendelser til Sametinget, Reindriftsforvaltningen (nå Landbruksdirektoratet), Samisk høgskole og statlige samiske skoler. I tillegg er Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) og UiT Norges arktiske universitet forpliktet til å gi skriftlig svar på samisk.

Endret organisering av offentlig forvaltning

Organiseringen av offentlig forvaltning har endret seg fra bestemmelsen ble gitt i 1992. Forvaltningens oppgaver løses ikke lenger på samme måte som den gang. Der tjenester før ble utført av lokale eller regionale tjenestekontor, blir de nå oftere utført av organer med landsdekkende funksjoner. Et eksempel er omorganiseringen av Skatteetaten, hvor alle kontorer i dag utfører landsdekkende oppgaver, selv om de er regionalt plassert.

Dette medfører at retten til svar på samisk i praksis faller bort, fordi rettigheten ikke gjelder overfor offentlige organer som er landsomfattende.

Mulig underforbruk av retten til svar på samisk

En forutsetning for å kunne ivareta rett til svar på samisk er at det er tilgang på personell med samiskspråklig kompetanse i offentlig forvaltning eller tilgang til samiske oversettere. Man må regne med at det også er et underforbruk av rettigheten på grunn av mangel på samisk språkkompetanse. I tillegg kan et underforbruk skyldes manglende kjennskap til rettigheten til svar på samisk og hvor den gjelder, både i forvaltningen og blant språkbrukerne.

Språkvalg

Når det gjelder spørsmålet om hvilket samisk språk man har rett til å få svar på, er utgangspunktet at man har rett til svar på det samiske språket som i hovedsak benyttes innenfor den aktuelle forvaltningskommunen (Ot.prp. nr. 60 (1989–90) s. 46). Dette innebærer at man har rett til svar på nordsamisk i de nordsamiske forvaltningskommunene Kautokeino, Karasjok, Nesseby, Tana, Porsanger, Kåfjord, Tjeldsund og Lavangen, lulesamisk i Hamarøy, og sørsamisk i Hattfjelldal, Snåsa, Røyrvik og Røros.

Særlige spørsmål oppstår ved henvendelse på samisk til regionale offentlige organer som har en tjenestekrets som omfatter kommuner fra mer enn ett samisk språkområde. Nordland fylkeskommune er som offentlig organ omfattet av same-lovens språkregler fordi Hamarøy kommune i det lulesamiske området og Hattfjelldal kommune i det sørsamiske området, er med i forvaltningsområdet.

Det er naturlig å forstå loven slik at retten til å få svar på samisk fra et regionalt organ er en avledet rett, slik at det ikke foreligger en direkte plikt til å gi skriftlig svar på andre språk enn det språket som benyttes i kommunen, eller kommunene, som er en del av forvaltningsområdet. På den annen side må de tre samiske språkene anses som likestilte, og det kan argumenteres for at en fylkeskommune, i den grad det er mulig, bør svare på det samiske språket som henvendelsen kommer på. God forvaltningsskikk tilsier dessuten at skriftlige henvendelser på samisk blir oversatt og behandlet på vanlig måte, også utenfor de tilfellene hvor man har plikt til å svare på samisk.

6.2 Svensk og finsk rett

Den svenske loven om nasjonale minoriteter og minoritetsspråk fastsetter at en part har rett til å bruke samisk, både muntlig og skriftlig, i møte med forvaltningsmyndigheter som har et geografisk virkeområde som helt eller delvis sammenfaller med minoritetsspråkets forvaltningsområde. I forvaltningsområdet skal myndighetene gi muntlig svar på det språket henvendelsen blir mottatt på. Utenfor forvaltningsområdet har en part rett til å bruke samisk ved muntlig kontakt, dersom saken kan håndteres av personale som behersker språket. Forvaltningsmyndighetene skal jobbe for å øke antall ansatte som har kompetanse i minoritetsspråket der det er behov for dette i kontakten med brukerne. Forvaltningsmyndighetene kan bestemme særskilt tid og sted for å ta imot henvendelser på minoritetsspråket.

Den svenske regjeringen kan gjennom forskrifter fritta nærmere bestemte statlige, regionale og kommunale myndigheter å imøtekomme retten til å bruke samisk.

Etter finsk rett har en part i forvaltningsområdet rett til å bruke samisk i møte med myndighetene. Denne retten har parten også utenfor forvaltningsområdet dersom myndigheten behandler en sak som har opphav i forvaltningsområdet eller Lapplands velferdsområde. Dersom ingen hos den bestemte myndigheten kan yte språklige tjenester i samsvar med loven, skal myndigheten sørge for vederlagsfri tolkning. Myndighetene (som loven gjelder for) skal i sin virksomhet selvstendig sørge for at de språklige rettighetene som loven fastsetter, realiseres i praksis. Myndighetene har rett til å yte tjenester ut over det loven krever.

De samiske medlemmene av de representative organene i Enare, Enontekis, Sodankylä og Utsjoki kommuner og organene i Lapplands velferdsområde, har rett til å bruke samisk på møter og i skriftlige protokoller. Det samme gjelder de samiske medlemmene av statlige styrever, utvalg, arbeidsgrupper og andre lignende kollegiale organer innenfor samenes hjemområde, men også utenfor hjemområdet når organet behandler saker som særlig angår samene. De samer som deltar på møtene i Reinsdyrforeningen eller dets styre har tilsvarende rett til å bruke samisk på møtene.

6.3 Språkutvalgets forslag

Samisk språkutvalg har foreslått å lovfeste i same-loven at offentlige organer i det samiske språkom-

rådet skal ha plikt til å besvare henvendelser på samisk. Utvalget foreslo i den sammenheng å lovregulere at muntlige svar skal gis samtidig og at skriftlige henvendelser skal besvares uten ugrunnet opphold. Utvalget foreslo videre at Kongen i særlige tilfeller kan gjøre unntak fra reglene i bestemmelsen for bestemte organer, samt gi nærmere regler om gjennomføringen av plikten til å gi svar på samiske språk.

Utvalget har i vurderingen lagt vekt på å gjøre anvendelsesområdet for enkelte bestemmelser i same-lovens språkkapittel mer fleksibelt, og å gjøre bestemmelsene lettere å gjennomføre. Ved utformingen av reglene om rett til svar på samiske språk, har utvalget foretatt en avveining mellom på den ene siden kravet om rett til muntlig bruk overfor alle offentlige organer, og på den andre siden hensynet til de praktiske utfordringer en slik rett kan skape.

Utvalget uttaler at det ikke ser behov for å skille mellom offentlige organer, lokale offentlige organer og regionale offentlige organer, slik det gjøres i same-loven i dag, og viser til at svensk rett ikke skiller mellom disse nivåene. Utvalget foreslår at alle offentlige organer i det samiske språkområdet skal ha plikt til å besvare henvendelser på samisk, både skriftlig og muntlig. Med «offentlig organ» mener utvalget ethvert organ for stat eller kommune. Dette omfatter all myndighetsutøvelse og annen virksomhet som skjer på vegne av stat og kommune. Privat rettssubjekt regnes som offentlig organ når det treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift.

Den sentrale stats-, fylkeskommune- og kommuneadministrasjon, med underliggende organer, vil uten videre regnes som offentlige organer. Det samme vil gjelde statlige aksjeselskap som er opprettet særskilt ved lov, offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner, herunder helseforetak og offentlig oppnevnte råd og utvalg. Reglene om bruk av samiske språk omfatter også domstolenes virksomhet.

Med «det samiske språkområdet» mener utvalget summen av de kommunene som Kongen i forskrift har bestemt skal være språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og bykommuner med særlig ansvar for samiske språk.

Når det gjelder spørsmålet om hvilket samisk språk man har rett til svar på, mener utvalget at det er urimelig å pålegge en kommune å ha kompetanse i flere samiske språk, selv om også sørsamiske og lulesamiske kommuner nå omfattes av forvaltningsområdet. Utvalget har imidlertid ikke funnet det hensiktsmessig å presisere hvilket

samisk språk man har rett til å få svar på. Utvalget legger til grunn at plikten til å besvare henvendelser på samisk, omfatter det samiske språket som benyttes i den aktuelle kommunen/tjenestekretsen. Offentlige organer med ansvar for hele fylket, herunder fylkeskommuner, bør, i den grad det er mulig, svare på det samiske språket som henvendelsen er på.

6.4 Høringsforslaget

I høringen foreslo departementet å oppheve begrepet regionalt offentlig organ i sameloven, slik at loven kun skiller på offentlig organ og lokalt offentlig organ, samt å utvide begrepet offentlig organ til å omfatte fylkeskommunale organ.

Departementet foreslo videre en differensiert ordning der retten til svar på samisk ville være ulikt regulert i de forskjellige kommunekategoriene; språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og kategorien som i høringen ble kalt bykommuner med særlig ansvar for samisk språk. Departementet foreslo å videreføre dagens rettighetsnivå for kommuner i forvaltningsområdet som blir språkutviklingskommuner.

I språkvitaliseringskommuner foreslo departementet å videreføre retten til skriftlig svar på samisk. Når det gjaldt retten til muntlig svar på samisk, hørte departementet to alternative forslag til regulering. Etter det ene alternativet skulle alle språkvitaliseringskommuner tilby muntlig svar innenfor deler av kommunens tjenestetilbud. Kommunen skulle selv avgjøre hvor og hvordan muntlig svar på samisk skulle gis. Etter det andre alternativet ville retten til muntlig svar på samisk gjelde på samme måte som i dag, i kommuner som allerede var innlemmet i forvaltningsområdet. Nye kommuner innlemmet etter ikrafttredelsen av de nye reglene, ville i så fall få samme fleksibilitet som det som følger av første alternativ.

I bykommuner med særlig ansvar for samiske språk foreslo departementet to alternativer som var ulike både når det gjaldt rett til skriftlig og muntlig svar på samisk. Etter første alternativ kunne bykommuner velge om kommunen skulle tilby rett til svar på samisk, skriftlig og/eller muntlig, hvordan muntlig svar på samisk skulle tilbys og på hvilke(t) samisk språk svar skulle gis. Etter andre alternativ ville bykommunen være pliktig til å tilby rett til skriftlig svar på samisk, i tillegg til muntlig svar på samisk innenfor deler av kommunens tjenestetilbud etter kommunens egen avgjørelse.

Videre foreslo departementet å benytte hjemmelen til å fastsette i forskrift hvilke landsomfattende organ som skal ha plikt til å svare skriftlig på samisk, og hørte samtidig et forslag om hvilke landsomfattende organer samiske språkbrukere skal ha rett til svar på samisk fra ved skriftlige henvendelser.

6.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

6.5.1 Forslag om å fjerne begrepet «regionalt offentlig organ»

Utdanningsforbundet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Hamarøy kommune, Tromsø kommune, Nesseby kommune, Røyrvik kommune, Karasjok kommune, Kåfford kommune, Tjeldsund kommune og Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter uttalte seg om forslaget. Alle støtter forslaget i hovedsak.

Nesseby kommune peker på at det er vanskelig for mennesker å skille mellom hvilke offentlige organ som er regionale og andre. *Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter* mener forslaget om å bruke betegnelsene «offentlige organ» og «lokale offentlige organ» gjør det klarere hvilke organ det gjelder, men peker samtidig på at lovens definisjon av «offentlige organ» ikke omfatter samiske institusjoner og organisasjoner som eksempelvis *Árran*.

Røyrvik kommune mener fellesbenevnelsen «offentlige organ» sikrer at samiske språkbrukere i praksis ikke mister rettigheter på grunn av organisatoriske endringer i offentlig forvaltning framover i tid.

DSB støtter forslaget om å fjerne begrepet «regionalt offentlig organ», men stiller spørsmål ved hvilken betydning endringen får for 110-sentralene som har flere kommuner i sitt ansvarsområde.

6.5.2 Forslag om rett til muntlig svar på samisk i språkvitaliseringskommuner

Departementet har hørt to alternative forslag til regulering av rett til muntlig svar på samisk i språkvitaliseringskommuner. Alternativ 1 gikk ut på at den enkelte kommune kan treffe avgjørelse om hvilke lokale offentlige organer i kommunen som skal tilby svar på samisk, og at disse selv kan vurdere på hvilken måte muntlig svar på samisk skal gis.

Høringsinstansene er delt i synet på alternativ 1. *Samisk forlegger- og avisforening, SANKS, Stat-*

ped, Norske Samers Riksforbund, Hamarøy kommune, Nesseby kommune, Tana kommune, Samisk høyskole, Røyrvik kommune, Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), Tjeldsund kommune og Lavangen kommune støtter ikke alternativ 1. Disse høringsinstansene mener det er problematisk at kommunene skal kunne velge å tilby svar-tjenester på samisk, og mener dette vil innebære reduserte rettigheter og dårligere svar og informasjonstjenester. Videre vil det kunne føre til ulikhet mellom tilbudene i kommunene, og føre til at statusen til de samiske språk svekkes.

Trøndelag fylkeskommune, Engerdal kommune, Hammerfest kommune, Tromsø kommune og Porsanger kommune støtter alternativ 1. Høringsinstansene som støtter forslaget peker på at fleksible løsninger er viktige og vil medføre at flere kommuner ønsker å delta i forvaltningsområdet. Dette vil være viktig ut fra kommunenes språksituasjon, muligheter og behov. En mer fleksibel løsning, når det er tilpasset lokale forhold, vil være positivt for bevaring og utvikling av det samiske språket.

Alternativ 2 innebar et skille mellom kommuner som allerede er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, og nye kommuner som innlemmes i forvaltningsområdet som språkvitaliseringskommuner. I nye kommuner skulle rett til muntlig svar på samisk gjelde innenfor kommunens tjenestetilbud slik kommunen selv bestemte. Kommunen skulle selv treffe avgjørelse om hvor og hvordan muntlig svar på samisk skulle gis.

Sametinget, Utdanningsforbundet, Røros kommune, Statsforvalteren i Trøndelag, Norsk Målungdom, Karasjok kommune, Snåsa kommune, Knut Hamsun vgs., Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Politidirektoratet, NIM, Norske Samers Riksforbund, Tjeldsund kommune og Kåfjord kommune støtter i all hovedsak alternativ 2. Et flertall av høringsinstansene som støtter dette alternativet, peker på at det er viktig at en lovendring ikke fører til reduserte rettigheter til muntlig svar på samisk i kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet.

Kåfjord kommune mener det ikke bør skilles mellom gamle og nye språkvitaliseringskommuner når det gjelder muntlig svar på samisk. I denne kategorien bør samiske språkbrukere ha de samme rettighetene til svar på samisk i samtlige kommuner, selv om det kan være en utfordring å oppfylle retten. Språkkompetanse er en knapp ressurs på alle virksomhetsområder, og kommunen ser derfor fordelene med at den selv

kan avgjøre på hvilke virksomhetsområder den skal bygge opp og styrke kompetansen i samisk språk.

Samisk forlegger- og avisforening, Nesseby kommune, Tana kommune, Samisk høyskole og SANKS støtter ingen av alternativene, men mener at retten til svar på samisk må gjelde likt for alle kommuner i forvaltningsområdet. Tana kommune frykter at dersom retten til svar på samisk differensieres mellom kommunekategoriene, vil rettigheten utvannes og statusen for samiske språk svekkes. SANKS mener at forslaget åpner for at kommuner, med begrenset tilgang til språkressurser og dårlig kommuneøkonomi, kan nedprioritere samiskspråklige tjenester. Av denne grunn bør ikke den enkelte kommune kunne vedta om de skal ivareta svar og informasjonstjenester på samiske språk.

6.5.3 Forslag om rett til svar på samisk i bykommuner med særlig ansvar for samiske språk

Departementet hørte også to alternativer for rett til svar på samisk i bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Alternativ 1 gikk ut på at bykommuner selv kunne velge om skriftlig og/eller muntlig svar på samisk skulle gjelde i kommunen, hvordan det skulle gis og på hvilket samisk språk.

Et flertall av høringsinstansene som har uttalt seg om alternativ 1, støtter dette forslaget.

Alta kommune, Trøndelag fylkeskommune, Samisk høyskole, Hammerfest kommune, Oslo kommune, Bodø kommune, Tromsø kommune og Trondheim kommune støtter alternativ 1. Høringsinstansene som støtter forslaget framhever at fleksible løsninger vil være en framtidsrettet løsning. Dette kan medføre at flere kommuner ønsker å søke om innlemmelse i forvaltningsområdet. Også Politidirektoratet uttaler at de mener det er viktig med valgfrihet for bykommunene, i og med at disse vil kunne ha både sørsamiske, lulesamiske og nordsamiske språkbrukere blant sine innbyggere. Valgfrihet vil gjøre det lettere å legge til rette for et målrettet tilbud tilpasset lokale forhold.

Statped støtter ikke alternativ 1 fordi det betyr at bykommuner selv kan avgjøre hvilket samisk språk det skal tilbys svar på. Statped mener henvendelser bør besvares på det språket som er brukt i henvendelsen. Alle bør ha rett til skriftlig svar på samisk uavhengig av kommunekategori, også i bykommunene.

Alternativ 2 gikk ut på at bykommuner skulle tilby skriftlig svar på samisk, og tilby muntlig svar innenfor kommunens tjenestetilbud slik kommunen selv bestemte. Kommunen skulle selv treffe avgjørelse om hvor og hvordan muntlig svar på samisk skulle gis.

Sametinget, Utdanningsforbundet, Røros kommune, Snåsa kommune, Knut Hamsun vgs., Kåfjord kommune, Karasjok kommune og Tjeldsund kommune støtter i all hovedsak alternativ 2. Flere av de øvrige høringsinstansene som støtter alternativ 2 framhever at eksisterende rettigheter ikke må svekkes, men heller styrkes. Samtidig blir det pekt på at kommunal valgfrihet er viktig. *Statsforvalteren i Troms og Finnmark* uttaler at alternativ 2 kan være vanskelig å gjennomføre i alle bykommunene, og peker på at det er stor forskjell mellom Tromsø, Trondheim og Oslo.

Samisk forlegger- og avisforening, SANKS, Nesseby kommune og Tana kommune støtter ingen av alternativene. Høringsinstansene som ikke støtter forslagene er negative til at bykommunene selv skal avgjøre om svar på samisk skal gis, og i tilfelle hvilket samisk språk som skal velges. Høringsinstansene frykter at retten til svar på samisk vil bli nedprioritert og at dette vil gjøre det vanskeligere for brukeren å snakke samisk i møte med kommunen. Det blir også trukket fram at nordsamisk lett kan bli prioritert framfor sørsamisk, i de tilfeller hvor majoriteten snakker nordsamisk. *Samisk forlegger- og avisforening* mener forslaget, og differensiering av muntlige og skriftlige henvendelser, legger opp til en utvanning av det samiske urfolkets nåværende rett til svar på samisk. *SANKS* mener at den enkelte kommune ikke skal kunne vedta om de skal gi svar og informasjonstjenester på samiske språk. *Tana kommune* mener at rett til svar på samisk ikke bør differensieres mellom kommunekategoriene.

6.5.4 Forslag om rett til skriftlig svar på samisk fra offentlige organer med landsomfattende funksjoner

Diskrimineringsnemnda, Sametinget, Utdanningsforbundet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Politidirektoratet, Karasjok kommune, Nesseby kommune, Kartverket, Statped, Tjeldsund kommune, Lånekassen og UiT Norges arktiske universitet støtter i all hovedsak forslaget.

Kunnskapsdepartementet, Statens pensjonskasse og Samisk høyskole støtter ikke forslaget. *Kunnskapsdepartementet (KD)* viser til den generelle mangelen på personer som har kompetanse i de

tre samiske språkene, og skriver at de frykter at forslaget vil føre til at det vil bli vanskeligere å oppfylle rettighetene innenfor andre samfunnsområder, slik som barnehage, grunnopplæringen og høyere utdanning. KD er bekymret for at en samtidig utvidelse av rettigheter innenfor det samiske området ikke vil være bærekraftig med hensyn til tilgjengelighet til samisk språkkompetanse. KD minner også om at tilgangen på kvalifisert personale er spesielt vanskelig for lulesamisk og sørsamisk språk.

Statens pensjonskasse (SPK) er ett av organene som er omfattet av forslaget. SPK uttaler at forslaget er positivt ved at det kan gjøre rettighetsinformasjon lettere å forstå for noen. Det er svært sjelden de mottar henvendelser på samisk og det er vanskelig å anslå hvor mange som ønsker å kommunisere på de tre samiske språkene. SPK ser flere utfordringer, som å få etablert gode ordninger for tjenestekjøp av oversettelsestjenester, at svartider til de som henvender seg på samisk vil bli lengre, og vanskeligheter med å kvalitetssikre oversettelsen fra tjenestekjøp på grunn av manglende språkkompetanse på de tre samiske språkene i egen organisasjon. Pensjonsfaglige begreper må sannsynligvis utvikles i de tre samiske språkene, noe som krever spesialkompetanse som SPK ikke har.

Lånekassen skriver at organet vil løse plikten ved bruk av godkjente oversettere og peker på at utfordringen kan være tilgangen på godkjente oversettere på de ulike samiske språkene, dette vil kunne føre til at svartiden blir lengre. Også Diskrimineringsnemnda trekker fram at det er viktig at ordinære saksbehandlingsregler og tidsfrister overholdes. Nemnda ønsker å utrede hvilket ressursbehov forslaget fører til.

UiT Norges arktiske universitet uttaler at for NAV og Skatteetaten, må også retten til muntlig svar på samisk gjelde, for at ikke borgere skal miste rett til muntlig svar på samisk som følge av omorganisering. De foreslår i tillegg at retten til muntlig svar på samisk skal gjelde UiT som har særlig ansvar for samiske språk, og har store deler av samisk språkområde som sitt regionale omland og har ansvaret for sentrale profesjonsutdanninger av stor betydning for det samiske samfunnet. *Karasjok kommune* mener det i tillegg bør lages en liste over organer hvor en skal kunne forvente å få muntlig svar, og mener Pasientreiser bør tilføyes til en slik liste.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) uttaler at det er uklart hva som menes med «skriftlig svar». De skriver at enkelte skriftlige henvendelser til det offentlige kan svares ut i form

av skriftlig veiledning. Andre henvendelser til det offentlige svares derimot med enkeltvedtak. Ved enkeltvedtak, oppstår det spørsmål om et statlig forvaltningsorgan også vil ha en plikt til å fatte vedtak på samisk, eventuelt om vedtak må fattes på både norsk og samisk. NVE skriver videre at dersom kravet til oversettelse også omfatter enkeltvedtak, vil det etter NVEs syn kunne føre til tolkningstvil, og i ytterste konsekvens motstrid, mellom to ellers likestilte vedtak. Et vedtak inneholder rettslig bindende rettigheter og plikter fra det tidspunktet det fattes. Det stilles derfor høye krav til presisjon i hvordan vedtaket er formulert, slik at vedtaket får de virkningene som er ment. NVE ber departementet vurdere behovet for regler som løser eventuell motstrid eller tolkningstvil i slike situasjoner, dersom det er slik atplikten til å oversette til samisk også gjelder for enkeltvedtak.

NVEs erfaring er at oversettelser til og fra samisk fører til økt saksbehandlingstid, og krever ressurser både i og utenfor NVE. Oversettelsen må nødvendigvis skje etter at dokumentet er ferdigstilt i NVE. NVEs veiledning og vedtak varierer i omfang, og spenner fra enkle e-poster til vedtak med begrunnelse på flere hundre sider. Tidsbruken for oversettelse vil, avhengig av hvordan «skriftlig svar» skal forstås, derfor også variere. De interne prosedyrene for kvalitetssikring vil være vanskeligere å gjennomføre for samiske oversettelser og i konkrete saker har NVE opplevd utfordringer med oversetting av tekniske begreper. NVE har ikke mulighet til å kvalitets-sikre oversettelsen av blant annet tekniske og juridiske begreper, og vil i stor grad være avhengig av oversetterens forståelse av den norske teksten.

Sametinget understreker at det vil være behov for jevnlig gjennomgang for å vurdere om flere landsomfattende organer kan føyes til listen. *Utdanningsforbundet* tror forslaget vil kunne stimulere til økt bruk av samiske språk.

6.6 Departementets vurdering

6.6.1 Endret begrepsbruk

6.6.1.1 Nye begreper for å gjøre det tydeligere hvor rett til svar på samisk skal gjelde

I høringen viste departementet til at Stortinget de senere årene har vedtatt ny kommunelov og det er kommet forslag til en ny forvaltningslov, jf. NOU 2019: 5. Det er også vedtatt en ny språklov som trådte i kraft 1. januar 2022. Departementet har på denne bakgrunn vurdert om begrepene i

sameloven bør harmoniseres med begrepsbruken i disse lovene.

Begrepsbruken i gjeldende lov, og i høringsforslaget, kan oppfattes som komplisert og vanskelig tilgjengelig for de som skal lese og anvende loven. For å forstå grensen mellom lokalt offentlig organ, og regionalt offentlig organ i gjeldende lov, må man være kjent med forvaltningsnivåene og hvordan offentlig forvaltning og tjenester er organisert. For eksempel kan et lokalt offentlig organ både være kommunalt, fylkeskommunalt og statlig. Det avgjørende for om et organ er lokalt etter gjeldende lov vil være at tjenestekretsen er avgrenset til en kommune eller del av en kommune. Videre kan et regionalt offentlig organ både være fylkeskommunalt eller statlig, og i noen tilfeller også interkommunale organer.

Språkrådet har i høringen pekt på at skillelinjene mellom de ulike typer offentlige organer er kompliserte. Departementet foreslår på denne bakgrunn å bruke begrepene *kommune*, *fylkeskommune* og *statlig offentlig organ* i stedet for «lokalt offentlig organ» og «regionalt offentlig organ».

Etter departementets vurdering vil forslaget gjøre det tydeligere hvem som har rettigheter og plikter etter bestemmelsene i samelovens språkregler og gi en begrepsbruk som bedre harmonerer på tvers av ulike regelverk. Endringene i begrepsbruken er ikke ment å medføre materielle endringer i samelovens språkregler.

6.6.1.2 Begrepene lokalt og regionalt offentlig organ tas ut av loven

Departementet fastholder forslaget i høringen om å fjerne begrepet «regionalt offentlig organ» i sameloven. Høringsinstansene støttet forslaget.

Departementet viser til at endringene i organiseringen av offentlig forvaltning gjør det mindre aktuelt å knytte særskilte rettigheter til begrepet «regionalt offentlig organ». Da sameloven ble vedtatt i 1990 var fylkeskommunen ansvarlig for flere offentlige tjenester, som i dag er overført til andre forvaltningsnivåer. Departementet er enig med høringsinstansene som peker på at det er vanskelig for lovens brukere å ha oversikt over hvilke offentlige organer som er regionale etter lovens definisjon.

Som en konsekvens av at departementet foreslår å bruke begrepene *kommune*, *fylkeskommune* og *statlig offentlig organ*, i stedet for «lokalt offentlig organ» og «regionalt offentlig organ», er det heller ikke behov for å beholde og definere begrepet «lokalt offentlig organ». Begrepet er der-

for foreslått fjernet fra loven. Endringen er i tråd med formålet om å sikre at bestemmelsene i sameloven ikke skal være avhengig av hvordan det offentlige tjenestetilbudet til enhver tid er organisert. Organer som tidligere var å anse som lokale, fordi tjenestekretsen var begrenset til en kommune, kan i tiden framover tenkes å bli samlokalisert i en kommune eller organisert gjennom interkommunalt samarbeid. Ny begrepsbruk skal ta høyde for slike organisatoriske endringer, når det eksempelvis klart framgår av § 3-3 hvilken rett til svar på samisk som skal gjelde overfor språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner, fylkeskommuner eller statlige offentlige organ. For statlige organer som er lokale, og hvor også rett til muntlig svar på samisk gjelder, vil det eksplisitt framgå av bestemmelsen at den gjelder for *lokale* statlige offentlige organ som har tjenestekrets i en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune. Det vil for eksempel gjelde den statlige delen av NAV eller lokale politistasjoner. Statlige offentlige organer som ikke er lokale, vil normalt være landsdekkende. Rett til svar på samisk gjelder som hovedregel ikke for offentlige organer med landsomfattende funksjon. Det gjøres derfor eksplisitt unntak for disse i § 3-3 femte ledd.

I fylkeskommunen er den offentlige tannhelse-tjenesten per i dag den eneste av fylkeskommunens tjenester som har en organisering som faller inn under samelovens definisjon av «lokalt offentlig organ». Den fylkeskommunale offentlige tannhelsetjenesten er organisert i lokale tannklinikker i kommunene. Etter gjeldende rett vil disse regnes som «lokalt offentlig organ» etter sameloven § 3-1 første ledd nr. 3, dersom de har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk. Nesten alle kommuner i Troms og Finnmark, Nordland og Trøndelag har en fylkeskommunal tannklinik som betjener kommunens innbyggere. Av forvaltningskommunene er det bare Røyrvik i Trøndelag og Lavangen i Troms og Finnmark som per nå ikke har offentlige tannklinikker i kommunen. For å fange opp fylkeskommunale enheter som faller ut ved at begrepet «lokalt offentlig organ» tas ut av loven, foreslår departementet derfor at «fylkeskommunal tannklinik» legges til i lovteksten i forslaget til § 3-3 andre og tredje ledd, slik at også disse skal kunne besvare muntlige henvendelser på samisk på samme måte som språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har stilt spørsmål om hvilken betyd-

ning forslaget om å fjerne begrepet «regionalt offentlig organer» har for de kommunale nødmeldesentralene for brann, også kalt 110-sentraler. I henhold til brann- og eksplosjonsvernloven er det en kommunal oppgave å etablere og drifte 110-sentralene. DSB fastsetter 110-regioner for Norge, og kommunene innenfor hver 110-region er pålagt å samarbeide om driften av 110-sentralene gjennom ulike kommunale samarbeidsmodeller. DSB opplyser at 110-sentralene som dekker kommuner i forvaltningsområdet benytter tolketjenester for samisk. Departementet viser til at forslaget til endret begrepsbruk løser problemsstillingen som DSB reiser. Det vil følge av § 3-3 annet og tredje ledd at den som henvender seg til en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune, har rett til muntlig svar på samisk. Henvendelser til 110-sentralen omfattes av bestemmelsene fordi dette er en kommunal oppgave. Det får ikke betydning for rettigheten at det kommunale organet samarbeider med andre kommuner om oppgaven.

Departementet fastholder forslaget om at definisjonen av begrepet offentlige organer utvides til å omfatte alle typer offentlige organer. Offentlige organer foreslås definert som «ethvert organ for stat, fylkeskommune og kommune». Hensikten med å innføre fellesbenevnelsen «offentlige organer», er at samiske språkbrukere ikke i praksis skal miste rettigheter på grunn av organisatoriske endringer i offentlig forvaltning framover i tid.

6.6.2 En differensiert ordning for rett til svar på samisk

6.6.2.1 Differensiert rett til svar på samisk i kommunekategoriene

Departementet fastholder forslaget om å differensiere rett til svar på samisk i de ulike kommunekategoriene. Alle høringsinstansene som har uttalt seg støtter på generelt grunnlag helt eller delvis forslaget til differensiering av rettigheter i de ulike kommunekategoriene.

Forslaget til ordningen med tre kommunekategorier skal møte behovet for å tilpasse tiltakene til språksituasjonen i den enkelte kommune. Samtidig er det en målsetting at kommuner skal kunne gi de samisktalende et fullgodt tjenestetilbud på samisk, slik at de får et likeverdig tilbud som norsktalende. Departementet har vurdert alternative måter å differensiere rett til svar på samisk i de tre kommunekategoriene. På bakgrunn av høringsinnspillene foreslår departementet at rett til skriftlig og muntlig svar på samisk

videreføres for kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet. Det vil omfatte språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. Departementet er enig med de høringsinstansene som peker på at det er viktig at den samisktalende befolkningen i dagens forvaltningskommuner, ikke risikerer å miste retten til å kunne kommunisere på samisk med offentlige organer i kommunen. I tillegg til at rettigheten er viktig for den enkelte, er bruk av samisk i kontakt med offentlige myndigheter viktig for å gi språket status og stimulere til språkutvikling. For at samiske språk skal være bærekraftige og levende språk i framtiden, må de kunne brukes på flest mulig samfunnsområder.

I høringen presenterte departementet to alternative løsninger for rett til svar på samisk i språkstimuleringskommuner. På bakgrunn av høringsinnspillene fra flere av kommunene, som kan være aktuelle for innlemmelse i denne kategorien, har departementet valgt å ikke gå videre med forslaget om rett til svar på samisk i språkstimuleringskommunene. Departementet viser til at et viktig formål med å opprette denne kategorien er å senke terskelen for innlemmelse i forvaltningsområdet for kommuner som er sterkt fornorsket eller ikke har et tradisjonelt samiskspråklig miljø å bygge på, eller som ligger utenfor de tradisjonelle samiske områdene, men hvor det har vært tilflytting av samisktalende innbyggere. Departementet er derfor enig med de høringsinstansene som mener at den kommunale friheten er særlig viktig i denne kategorien, og at det blir aktuelt for flere kommuner å innlemmes i forvaltningsområdet dersom loven åpner for lokale tilpasninger og det ikke stilles for høye krav.

Departementet foreslår at det i kommunekategorien med det laveste rettighetsnivået, språkstimuleringskommuner, bør være en annen type regulering enn rett til svar på samisk. I disse kommunene mener departementet det er viktigere med tiltak som i større grad kan tilpasses de lokale forholdene. Departementets forslag til regulering for å styrke samisk språk i språkstimuleringskommuner beskrives nærmere i kapittel 7.

6.6.2.2 *Språkutviklingskommuner – rett til skriftlig og muntlig svar på samisk*

Departementet fastholder forslaget om at retten til svar på samisk skal gjelde på samme måte som i dag i språkutviklingskommunene. Forslaget innebærer at kommunen, lokale fylkeskommunale tannklinikker og lokale statlige offentlige organer som har en tjenestekrets som helt eller

delvis omfatter en språkutviklingskommune, må kunne besvare henvendelser på samisk både skriftlig og muntlig. Selv om innholdet i bestemmelsen videreføres, er den omformulert i tråd med departementets forslag om å endre begrepene som angir hvem som har plikter etter bestemmelsen, se nærmere under punkt 6.6.1.

Videre foreslår departementet å presisere at den som henvender seg muntlig på samisk i en språkutviklingskommune, har rett på *samtidig* muntlig svar på samisk. Presiseringen om samtidighet er ment å tydeliggjøre at den enkelte har en rett til å kommunisere med organet på samisk på tidspunktet for henvendelsen. Dersom den samisktalende blir henvist til en annen person for å kommunisere på samisk, må det fremdeles anses som et samtidig svar. Men retten vil ikke være oppfylt dersom den samisktalende kun får beskjed på norsk om å ta kontakt på et annet tidspunkt for at henvendelsen skal kunne håndteres på samisk. For språkutviklingskommuner er kravet til samtidighet en videreføring av gjeldende rett. Språkutviklingskommuner er kommuner som forventes å ha tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at språket er samfunnsbærende innen de fleste samfunnsområder og i tjenestene som ytes, og som i utgangspunktet må svare samtidig på muntlige henvendelser også etter gjeldende rett.

Departementet understreker at bestemmelsen ikke innebærer en rett til å få raskere svar på det saken gjelder, enn hva som følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler.

Departementet legger til grunn at offentlige organer i de kommunene som er aktuelle som språkutviklingskommuner, har betydelig kompetanse i samiske språk. Selv om noen offentlige organer vil måtte øke sine kunnskaper i samisk, vil det etter departementets vurdering ikke være snakk om store problemer med å oppfylle kravene i loven. For organer som etter gjeldende bestemmelser regnes som lokale offentlige organer, innebærer forslaget ingen endring. Det gjelder kommunale og interkommunale offentlige tjenester, som for eksempel skole, barnehager, sykehjem og den lokale barneverntjenesten, som også i dag må kunne besvare både muntlige og skriftlige henvendelser på samisk. Det gjelder også skoletannhelsetjenesten som tilbys ved lokale kontor i den enkelte kommune, selv om dette er fylkeskommunens ansvar.

Overfor fylkeskommunen og statlige offentlige organer med tjenestekrets som omfatter språkutviklingskommuner, vil den enkelte bare ha rett til skriftlig svar på samisk, på samme måte

som i dag. Det gjelder for eksempel fylkeskommunens administrasjon og tjenester, og Statsforvalteren.

Det vil gjelde egne regler for offentlige organer med landsomfattende funksjoner, se punkt 6.6.3.

6.6.2.3 *Språkvitaliseringskommuner – rett til skriftlig og muntlig svar på samisk*

For språkvitaliseringskommunene foreslår departementet å videreføre gjeldende regel om at den enkelte skal ha rett til svar på samisk ved henvendelser til offentlige organer. Forslaget innebærer at kommunen, lokale fylkeskommunale tannklinikker og lokale statlige offentlige organer som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter en språkvitaliseringskommune, må kunne besvare henvendelser på samisk både skriftlig og muntlig. Selv om innholdet i bestemmelsen videreføres, er den omformulert i tråd med departementets forslag om å endre begrepene som angir hvem som har plikter etter bestemmelsen, se nærmere under punkt 6.6.1.

I høringen presenterte departementet to alternative reguleringer av rett til muntlig svar på samisk. Ifølge det første alternativet skulle alle språkvitaliseringskommuner ha anledning til å tilpasse og bestemme hvor og hvordan muntlig svar på samisk skal gis innenfor det kommunale tjenestetilbudet. Etter det andre alternativet skulle denne muligheten til å velge bare gjelde for kommuner som blir innlemmet i forvaltningsområdet som språkvitaliseringskommuner etter at de nye reglene har trådt i kraft.

Det er delte meninger blant høringsinstansene om hvor viktig det er å gi kommunene fleksibilitet til å avgjøre innenfor hvilke deler av kommunens tjenestetilbud rett til muntlig svar på samisk skal gjelde. Et flertall av høringsinstansene, inkludert Sametinget, mener det er viktig at en lovendring ikke fører til reduserte rettigheter til muntlig svar på samisk i kommuner som i dag er i forvaltningsområdet. Noen høringsinstanser mener at rett til svar på samisk må gjelde likt i alle kommuner.

På bakgrunn av høringsinnspillene og konsultasjoner med Sametinget, foreslår departementet å videreføre rett til skriftlig og muntlig svar på samisk for alle språkvitaliseringskommuner.

Av tilbakemeldinger på høringen går det fram at kommunene i forvaltningsområdet i praksis ikke opplever det så utfordrende å svare på samisk. Flere kommuner håndterer henvendelsene ved å bruke egne samisktalende ansatte, og ved å ha egne tidspunkter hvor samisktalende

ansatte eller tolk er tilgjengelig. Slike praktiske løsninger oppfyller etter departementets syn kravet slik det kan forventes av kommunene som er aktuelle som språkvitaliseringskommuner. I departementets forslag presiseres det derfor ikke et krav til samtidig svar på muntlige henvendelser i språkvitaliseringskommuner. Departementet mener det er hensiktsmessig at språkvitaliseringskommuner har et noe større handlingsrom når det kommer til hvordan muntlige henvendelser kan besvares, slik det også praktiseres i dag. Det vil si at kommunene kan finne praktiske løsninger for hvordan muntlig svar skal gis, eksempelvis ved å ha faste telefontider eller oppmøtetider hvor publikum kan kommunisere på samisk.

Selv om innholdet i bestemmelsen videreføres, er den omformulert i tråd med departementets forslag om å endre begrepene som angir hvem som har plikter etter bestemmelsen, se nærmere under punkt 6.6.1. Offentlige organer som regnes som regionale etter gjeldende bestemmelse, vil ha de samme forpliktelser som i dag. Det gjelder for eksempel fylkeskommunens administrasjon og Statsforvalteren.

Det vil gjelde egne regler for offentlige organer med landsomfattende funksjon, se punkt 6.6.3.

6.6.2.4 *Rett til svar på samisk gjelder ikke i språkstimuleringskommuner*

Språkstimuleringskommuner er en ny kommunekategori i departementets forslag til en ny organisering av forvaltningsområdet. I høringsnotatet ble denne kategorien kalt bykommuner med særlig ansvar for samiske språk. Departementet foreslår i stedet at en kommune i denne kategorien benevnes språkstimuleringskommune.

Departementet presenterte i høringen to alternative løsninger for en eventuell regulering av rett til svar på samisk i kommunekategorien med det laveste rettighetsnivået. Høringsinstansene er delt i tilbakemeldingene.

Departementet har vurdert om rett til svar på samisk skal gjelde i språkstimuleringskommuner. Formålet med å opprette denne kategorien er å legge til rette for innlemmelse av nye kommuner som er sterkt fornorsket eller ikke har et tradisjonelt samiskspråklig miljø å bygge på, men hvor det har vært tilflytting av samisktalende innbyggere. Departementet er derfor enig med de høringsinstansene som mener at den kommunale friheten er viktig for de kommunene som velger å søke om innlemmelse som språkstimuleringskommune, og at det kan være aktuelt for flere kommuner å innlemmes i forvaltningsområdet

dersom loven åpner for lokale tilpasninger og det ikke stilles for høye krav.

Departementet foreslår å ikke gå videre med forslaget om en rett til svar på samisk i språkstimuleringskommunene. Manglende tilgang på samiskspråklig personell er en hovedutfordring for at offentlige organ skal kunne bruke samisk i sin kommunikasjon med brukerne. I et vitaliserings- og stimuleringsperspektiv, mener departementet det er viktig at samiske språkressurser anvendes der det er størst behov for dem. På denne bakgrunn mener departementet at det i språkstimuleringskommunene vil være mer hensiktsmessig å prioritere ressursene på et samisk-språklig tilbud for barn, unge og eldre, enn å prioritere rett til svar på samisk fra offentlige organer i kommunen. Etter departementets vurdering vil et slikt tilbud være godt egnet for å synliggjøre de samiske språkene og potensielt nå mange av kommunens samisktalende befolkning. Forslaget til et samisk språk- og kulturtilbud i språkstimuleringskommuner behandles i kapittel 7.

Sametinget har i konsultasjoner argumentert for at rett til skriftlig svar på samisk også bør gjelde i språkstimuleringskommunene. Sametingets syn er nærmere redegjort for i kapittel 3 om konsultasjoner med Sametinget.

6.6.3 Skriftlig svar på samisk fra offentlige organer med landsomfattende funksjon

Etter gjeldende samelov § 3-10 kan Kongen i forskrift fastsette at bestemmelser i lovens kapittel 3 også skal gjelde for andre offentlige organer, helt eller delvis. Departementet foreslår å videreføre hjemmelen i ny § 3-15, bare med noen språklige justeringer som følge av andre begrepsendringer, se nærmere punkt 6.6.1. Med dette samles forskriftshjemlene i en bestemmelse.

Det følger av forskrift til samelovens språkregler (FOR-2003-01-07-13) § 3 at blant annet reglene for rett til skriftlig svar på samisk også gjelder enkelte statlige organer med landsomfattende funksjoner, blant annet Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet. Samtidig med høringen av endringer i sameloven, hørte departementet et forslag om å utvide listen over hvilke offentlige organer med landsomfattende funksjon, som skulle være omfattet av bestemmelsen om å svare skriftlig på samisk på skriftlige henvendelser på samisk.

Departementet vil vurdere den videre oppfølgingen av forslaget til forskriftsendring.

6.6.4 Om språkvalg

Som det framgår under framstillingen av gjeldende rett, er det i noen tilfeller uklart hvilket samisk språk man har rett til å få svar på. Departementet foreslår at det presiseres i loven at rett til svar på samisk gjelder de samiske språkene som er omfattet av det offentlige organets tjenestekrets.

De tre samiske språkene anses som likestilte. Offentlige organer med en tjenestekrets som dekker flere samiske språkkommuner, som Nordland fylkeskommune, bør svare på det samiske språket som henvendelsen kommer på, dersom språket er omfattet av organets tjenestekrets. Offentlige organer med landsdekkende funksjoner, som gjennom forskrift er omfattet av bestemmelsen om rett til svar på samisk, må følgelig kunne svare både på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Forslaget om språkvalg innebærer en lovfesting av dagens praksis. Bestemmelsen er å anse som en presisering og retter seg mot offentlige organer som har en tjenestekrets som dekker kommuner fra flere av de samiske språkområdene, og offentlige organer med landsdekkende funksjoner.

7 Et samisk språk- og kulturtilbud i språkstimuleringskommuner

7.1 Bakgrunn

Behovene til den samiske befolkningen vil være noe annerledes i språkstimuleringskommunene, enn i språkutviklings- og språkvitaliseringskommunene. Den samiske befolkningen i språkstimuleringskommunene vil i større grad være tilflyttet og kommunen vil derfor ikke ha et tradisjonelt samiskspråklig miljø å bygge på. En oppgave for kommunen vil være å sørge for at tilflyttede og nye generasjoner samer kan møte, bruke og beholde samisk språk. Det kan være en utfordring for en språkstimuleringskommune at den samiske befolkningen er tilflyttet fra ulike samiske språk-områder, slik at det brukes flere samiske språk i kommunen. Selv om dette er en realitet i de andre kommunekategoriene også, vil de samiskspråklige typisk være få i forhold til det totale innbyggertallet i språkstimuleringskommuner.

7.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å innføre en bestemmelse om at språkstimuleringskommuner skal sørge for et samisk språk- og kulturtilbud til barn, unge og eldre som bor i kommunen. Bestemmelsen vil innebære et minstekrav om at kommunen skal ha et slikt tilbud.

Departementet mener det er viktig at kommunene har et stort handlingsrom til å etablere og utforme tilbudet, og foreslår at kommunene skal ha stor frihet til å fastsette det nærmere omfanget og innholdet i tilbudet. Tilbudet må tilpasses behovene til den samiske befolkningen som bor i kommunen. Både størrelsen og sammensetningen av den samiske befolkningen kan være av betydning. Tilbudet vil kunne variere over tid, alt etter sammensetningen og hvilke behov den samiske befolkningen i kommunen har.

Hva som regnes som henholdsvis språktilbud og kulturtilbud, vil for en stor del kunne overlappes, og det er heller ikke hensiktsmessig å gjøre et skarpt skille mellom disse. Hovedformålet er å

sørge for et tilbud som inneholder samisk språk og kultur, og som skaper møteplasser som kan styrke samisk fellesskap og identitet for målgruppen.

Språk- og kulturtilbudet er primært tenkt rettet mot barn, unge og eldre. Men det vil være rom for variasjon, slik at for eksempel kulturtilbud av mer allmenn karakter, som ikke er særskilt rettet mot barn, unge eller eldre, også kan være en måte å gi tilbudet på. Folkebibliotekene vil derfor kunne være egnede arenaer.

Mange kommuner, både i og utenfor forvaltningsområdet, tilbyr allerede i dag aktiviteter, arrangementer og tjenester med samisk innhold. Flere av disse tilbudene vil trolig ligge innenfor det som vil være minstekravet i forslaget om et samisk språk- og kulturtilbud. Departementet legger til grunn at kommunene i stor grad kan sørge for tilbudet gjennom å tilpasse eksisterende tilbud, og at det kan gjøres uten at kommunen selv må ha særskilt samisk språkkompetanse eller må leie inn tjenester. For eksempel kreves det ikke alltid særskilt samisk kompetanse for å tilrettelegge for å lage samisk mat som del av tilbudet til eldre eller unge, arrangere samlingsstunder for samiske språkbrukere med visning av samisk film og bilder, eller tilrettelegging for duodji. For også å sikre et minimum av språktilbud, vil det trolig være nødvendig for kommunen å innhente samiskkompetanse. I utformingen av tilbudet kan kommunen samarbeide med samiske språksentre og ulike samiske organisasjoner om deler av innholdet.

Språkstimuleringskommunene er omfattet av departementets forslag til ny bestemmelse om kommunal og fylkeskommunal planlegging. Kommunen kan gjennom dette planarbeidet kartlegge brukergrupper og behov, og innarbeide et samisk språk- og kulturtilbud til de aktuelle brukergruppene i sitt planmessige arbeid for å styrke samisk språk i kommunen. Det er naturlig at kommunen også kartlegger hvilke samiskspråklige ressurser som er tilgjengelig, også blant kommunens egne ansatte. I arbeidet med å fastsette overordnede

mål og strategier, er det videre viktig at kommunen involverer de samiske interessene, for eksempel gjennom medvirkningsmekanismene i plan- og bygningsloven.

Kommunene kan velge å gi samisk språk- og kulturtilbud som et selvstendig tilbud eller i tilknytning til andre kommunale tjenester, men det skal ikke komme i stedet for eller legge føringer på andre lovpålagte kommunale tjenester. I helse- og omsorgssektoren kan det for eksempel være aktuelt å tilby barselgrupper til samiske foreldre, sammen med andre samiske foreldre, for å gi trygghet, støtte og motivasjon til videre språkkopplæring for barn, og skape en arena for informasjon og kunnskap om tospråklighet for barna. Et annet eksempel kan være å organisere samlinger for samisk ungdom med helsesykepleier eller helse-søster. I tilknytning til kommunale tilbud til eldre kan det gis et kultur- og språktilbud, for eksempel ved å inkludere samisk mat, kultur og tradisjoner eller språkstunder i det eksisterende tilbudet. Tilbudet må likevel organiseres slik at det kan fungere som en møteplass for de samiskspråklige eldre.

Departementet understreker at tilbud til barn og unge skal komme i tillegg til de rettighetene som allerede følger av barnehageloven og opplæringsloven.

Dersom kommunen har merkostnader utover finansieringen gjennom tospråklighetstilskuddet fra Sametinget, har kommunen mulighet til å kreve brukerbetaling innenfor rammene av de vanlige reglene.

Språkstimuleringskommuner kan samarbeide om et innhold i språk- og kulturtilbudet. Et slikt interkommunalt samarbeid vil være kostnadsbesparende både i planleggingsfasen og ved gjennomføringen av tilbudet. For eksempel kan språkstimuleringskommuner gå sammen dersom det skal leies inn samiskkompetanse for å sikre tilbudet.

Mange kommuner har allerede i dag ulike samiske språk- og kulturtilbud, og vil derfor ha gode forutsetninger for å oppfylle plikten dersom de skulle bli med i forvaltningsområdet. Departementet mener likevel det er viktig at rettigheten lovfestes for å sikre at den samiske befolkningen utenfor tradisjonelle språkområder får et tilbud som gir dem nærhet til sitt språk og sin kultur.

8 Informasjonsplikt

8.1 Bakgrunn og gjeldende rett

I forvaltningsområdet for samisk språk gjelder en rett til svar på samisk i møte med offentlig forvaltning. Det er likevel ingen plikt for forvaltningen til å opplyse de som henvender seg om at de har rett til svar på samisk. Forvaltningsloven § 11 regulerer forvaltningens alminnelige veiledningsplikt. Etter tredje ledd har forvaltningsorganet plikt til å gi veiledning til den som spør om deres rettigheter og plikter i et konkret forhold. Men veiledningsplikten betyr ikke at forvaltningsorganet på eget initiativ har plikt til å opplyse om retten til å henvende seg på samisk.

I arbeidet med å vurdere språkutvalgets forslag til endringer i sameloven har Kommunal- og distriktsdepartementet sett at det er behov for mer informasjon om hvilke rettigheter samiske språkbrukere har i møte med offentlige organer. Utvalget har pekt på manglende kunnskap, både i forvaltningen og blant brukerne, om dagens språkrettigheter, men har ikke vurdert eller foreslått noen regelendringer.

8.2 Svensk og finsk rett

I Sverige gjelder en opplysningsplikt om språklige rettigheter etter den svenske *Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk*. I § 3 i denne loven går det fram at:

«Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Det samma gäller statliga förvaltningsmyndigheters verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken.»

Hensikten med opplysningsplikten er å gi språkbrukerne informasjon om deres rettigheter på en slik måte at de kan dra nytte av dem.

I Finland er det stadfestet i den samiske språkloven at myndighetene i sitt virke skal sørge for at språkrettighetene gjennomføres i praksis.

Myndighetene skal etter dette vise for publikum at de kan betjene befolkningen på samisk, når den samiske språkloven pålegger dem å bruke samisk i sin virksomhet.

8.3 Høringsforslaget

Departementet foreslo en ny bestemmelse i same-loven om at offentlige organer aktivt skal opplyse dem som henvender seg om muligheten til å benytte samisk overfor organet. Etter forslaget skulle plikten gjelde for de offentlige organene som er omfattet av bestemmelsene i sameloven §§ 3-3, 3-4, 3-4a, 3-4b og 3-5.

8.4 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Kautokeino kommune, Diskrimineringsnemnda, Sametinget, Utdanningsforbundet, Språkrådet, Knut Hamsuns vgs., Statsforvalteren i Trøndelag, Norsk Målungdom, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, UiT Norges arktiske universitet, Hamarøy kommune, Nesseby kommune, Samisk høgskole, Røyrvik kommune, Karasjok kommune og Tjeldsund kommune støtter forslaget.

Diskrimineringsnemnda mener at departementet må utrede hvilket økt ressursbehov informasjonsplikten fører til, og sørge for eventuelle økte bevilgninger slik at forslaget får ønsket effekt.

Sametinget og Karasjok kommune mener at det er svært viktig at det ikke er opp til den enkelte språkbruker å informere om sitt ønske eller behov for bruk av samisk i møte med forvaltningen.

Utdanningsforbundet, Hamarøy kommune og Røyrvik kommune mener informasjon om retten til bruk av samisk i kontakten med myndighetene, kan bidra til at flere føler seg trygge på, og ønsker, å bruke samisk i slike sammenhenger. *Språkrådet* tror også en slik regel vil senke terskelen for å bruke de samiske språkene, og peker på at regelen vil sørge for verdifull veiledning når samiske

språkrettigheter varierer fra kommune til kommune.

Knut Hamsuns vgs. peker på et det er viktig at kompetansen på samiske rettigheter heves blant offentlige ansatte, og at den praktiske håndteringen av disse rettighetene gjennomgås rutinemessig i offentlige institusjoner.

Statsforvalteren i Trøndelag uttaler at en styrking av informasjonsplikten er viktig for at rettigheter skal kunne oppfylles. *Nasjonalt senter for samisk i opplæringa* uttaler at informasjonsplikten er spesielt viktig når barn og unge er i kontakt med politi, påtalemyndighet og rettsvesen.

8.5 Departementets vurdering

På bakgrunn av hørings svarene fastholder departementet forslaget om å innføre en informasjonsplikt om rett til å bruke samisk. Departementet viser til at det er en klar målsetting at flere skal være kjent med sine rettigheter og bruke samisk i kontakt med myndighetene.

Det er uheldig at språkrettighetene som følger av sameloven ikke blir oppfylt i praksis. Manglende oppfyllelse av rett til å få svar på samisk fra offentlige organer, kan delvis skyldes manglende kunnskap hos forvaltningen om hvilke rettigheter og plikter som følger av loven. Men også de som henvender seg til offentlige organer kan være ukjent med sine rettigheter. For å stimulere til at samiske språkbrukere i større grad bruker samisk i møte med forvaltningen, er det en forutsetning at samiske språkbrukere kjenner til muligheten. Etter departementets vurdering er forslaget et virkemiddel for å fremme bruken av samisk språk. En informasjonsplikt vil være i tråd med samelovens formål om «å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv», jf. § 1-1. Plikten vil også bidra til å tydeliggjøre forpliktelsene staten har etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten) artikkel 6 om informasjon om rettigheter og plikter.

Det kan også være andre årsaker til at samiske språkbrukere ikke bruker samisk i kontakt med det offentlige. De som ønsker å bruke samisk språk kan oppleve at det tar lengre tid å få svar dersom det skal skaffes tolk, eller de opplever at manglende fagtermer på samisk gjør kommunikasjonen mer krevende på samisk enn på norsk. Andre ønsker å unngå å være til bry. Da er det særlig viktig at forvaltningen informerer om muligheten til å bruke samisk. Departementet

slutter seg til høringsinstansene som mener det er viktig at det ikke er opp til den enkelte språkbruker å informere om sitt ønske eller behov for bruk av samisk i møte med offentlig forvaltning.

Departementet mener at informasjon om rett til bruk av samisk i kontakt med myndighetene, kan bidra til at flere føler seg trygge på, og ønsker, å bruke samisk i flere sammenhenger. Videre kan informasjonsplikten bidra til større bevissthet om samiske språkrettigheter både hos ledelsen og de ansatte i det offentlige organet. Virksomhetene må planlegge hvordan de skal oppfylle kravet, og gi sine ansatte informasjon og opplæring i hvordan plikten skal ivaretas. På den måten kan tiltaket bidra til bedre etterlevelse av regelverket.

Plikten til å informere om rett til svar på samisk vil omfatte alle språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner, alle fylkeskommuner i forvaltningsområdet, statlige organ med tjenestekrets som omfatter språkutviklings- og språkvitaliseringskommuner, og alle virksomheter som følger av forskrift til samelovens språkregler § 3 andre ledd. Statlige organer som har hele landet som tjenestekrets, er i utgangspunktet ikke omfattet av reglene om rett til svar på samisk og informasjonsplikten. Det enkelte organet må tilpasse informasjonen til hvilke rettigheter den som henvender seg har overfor akkurat dette organet. For eksempel må det klart framgå om den som henvender seg har rett til skriftlig svar på samisk, eller rett til både muntlig og skriftlig svar på samisk.

Domstolene, Husleietvistutvalget, politi- og påtalemyndighet, kriminalomsorgen, samt helse- og omsorgsinstitusjoner, må gi informasjon om hvilken rett den enkelte har til å bruke samisk.

Organet må sørge for at informasjonen er relevant og lett tilgjengelig. Forslaget til ny bestemmelse stiller krav til at organet skal informere *aktivt*. Dette innebærer at det ikke er tilstrekkelig at organet kun på forespørsel informerer om muligheten til å bruke samisk. Siden organet ikke kan vite hvem som vil ønske å bruke samisk, må informasjonen gis på en slik måte at den er tilgjengelig for alle. Videre, for at språkrettighetene skal være reelle for språkbrukerne, er det viktig at informasjonen er tilgjengelig så tidlig i kontakten at den som henvender seg kan dra nytte av muligheten til å bruke samisk i den videre kontakten. Organet kan for eksempel opplyse om retten til å bruke samisk i tilknytning til kontaktinformasjon på en nettside, i et automatisk generert svar ved skriftlig kontakt og ved telefonkontakt.

Hva som skal til for å oppfylle regelen i det enkelte tilfellet vil bero på skjønn. Offentlige orga-

ner som er kjent med at de kommuniserer med samiske språkbrukere, eller som jobber på et fagfelt hvor det gjelder særlige samiske interesser, kan ha en særlig oppfordring til å også opplyse om rettighetene i den direkte kontakten med publikum. For eksempel kan det være aktuelt å informere i tilknytning til et møte eller dersom noen skal sende skriftlig materiale til organet i etterkant av møtet. På den annen side, for organer hvor det ikke gjelder rett til muntlig svar på samisk, vil det ikke være naturlig å informere i tilknytning til hver enkelt telefonhenvendelse. Det vil være en

nedre terskel for hva som er riktig oppfyllelse av kravet. Informasjon må være lett tilgjengelig og forståelig for å være i samsvar med kravet.

Hvordan informasjonen best kan nå fram til aktuelle brukergrupper, kan være ulik avhengig av type organ og geografisk plassering. Departementet legger derfor til grunn at det enkelte organ selv er nærmest til å vurdere hvordan informasjonen best skal gis. Departementet viser likevel til at det er viktig å legge til rette for bruk av informasjonsteknologi og nye informasjonskanaler.

9 Oversettelse av regler og offentlig informasjon

9.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Kravene til oversettelse av lover og forskrifter og offentlige kunngjøringer og skjema til bruk overfor offentlige organer i forvaltningsområdet for samisk språk, er regulert i sameloven § 3-2.

Innholdet i de ulike kravene gjennomgås nærmere nedenfor.

9.1.1 Oversettelse av lover og forskrifter

Det følger av sameloven § 3-2 første ledd at «lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk». Denne regelen er ikke knyttet til forvaltningsområdet for samisk språk, og gjelder derfor i hele landet. Bestemmelsen gjelder både nye og allerede vedtatte lover og forskrifter.

Av ordlyden følger det at det skal gjøres en skjønnsmessig vurdering av hvilke lover og forskrifter som i større grad enn andre gjelder den samiske delen av befolkningen. Det er ikke et krav etter § 3-2 første ledd at det aktuelle regelverket kun skal gjelde for den samiske befolkningen. Det følger av forarbeidene (Ot.prp. nr. 60 (1989–90) s.46) at det ikke er nødvendig at de aktuelle lovene eller forskriftene gjelder utelukkende for samer, men at det må foreligge en «spesiell tilknytning» til den samiske befolkningen. Ved vurderingen av hvilke lover og forskrifter som kan ha særlig interesse for den samiske befolkningen, viser forarbeidene til at man bør legge vekt på Sametingets eller berørte samiske organisasjoners egen vurdering (Ot.prp. nr. 60 (1989–90) s.46). Det vil videre kunne være av betydning om samiske organer har deltatt aktivt i høringsprosessen, (tolkningsuttalelse fra Lovavdelingen i Justis- og politidepartementet 14.11.2003).

Da regelen trådte i kraft var det kun nord-samiske kommuner med i forvaltningsområdet for samisk språk. I etterkant har kommuner i sør-samisk og lulesamisk område også blitt innlemmet. Det reiser spørsmål om hvilke samiske språk reglene skal oversettes til. I forarbeidene står det at «[o]versetting vil vanligvis skje til nord-samisk. Regelverk som spesielt retter seg mot den

samiske befolkningen i områder med sørsamisk eller lulesamisk som språk, skal oversettes til de respektive språk» (Ot.prp. nr. 60 (1989–90) s. 46).

Lovens bestemmelse angir ikke hvilke organ som er omfattet av kravet. Ifølge forarbeidene (Ot.prp. nr. 60 (1989–1990)) er det de enkelte forvaltningsorgan som må gå gjennom det regelverket det forvalter, for å vurdere om det faller inn under § 3-2 første ledd. Det er ikke et krav om at samiske oversettelser må foreligge på samme tidspunkt som den norske versjonen. De bør imidlertid foreligge så snart som mulig.

Oversettelse av regler til samisk har særlig to formål. For det første ivaretar det den samiske befolkningens rettsikkerhet. Selv om de fleste samisktalende forstår norsk, vil detaljer og nyanser best kunne forstås når det er gjengitt på brukernes morsmål.

For det andre bidrar oversettelse av regler til bevaring og utvikling av de samiske språkene. Det er viktig at språkene blir brukt på alle samfunnsarenaer, også gjennom offentlige tekster. Gjennom oversettelse av lover og forskrifter til samiske språk, og utvikling av rettsterminologi, vil språkets korpus bli utvidet. Dette er igjen grunnlag for arbeid med ordbøker og språkteknologi. Oversettelse av lover og forskrifter og utvikling av rettsterminologi er dessuten en forutsetning for andre folkerettslige forpliktelser, for eksempel når det gjelder rett til bruk av de samiske språkene ovenfor forvaltningen.

9.1.2 Kunngjøringer fra offentlige organer på samisk

Det følger av sameloven § 3-2 andre ledd at «[k]unngjøringer fra offentlige organer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk».

Ordlyden i bestemmelsen omfatter offentlige organers annonseringer. I henhold til forarbeidene vil «oppslag, plakater, avisannonser, m.m.» (Ot.prp. nr. 60 (1989–1990) s. 46) være omfattet av «kunngjøringer». Det er imidlertid ikke slik at all informasjon fra det offentlige vil være kunngjø-

ringer. Hvor grensen går vil noen ganger kunne være vanskelig å avgjøre. Kunngjøringer som gjøres elektronisk vil også være omfattet av regelen.

Regelen gjelder for alle offentlige organer, også de landsomfattende. Men det er et vilkår at kunngjøringen særlig skal rette seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet. Bestemmelsen er først og fremst aktuell for lokale og regionale organer i dette området.

Etter at forvaltningsområdet er utvidet til også å omfatte kommuner innenfor sørsamisk og lulesamisk språkområde, vil kunngjøringer som retter seg mot befolkningen i lulesamiske og sørsamiske kommuner måtte være på henholdsvis lulesamisk og sørsamisk. Kunngjøringer fra regionale og landsomfattende organ som særlig retter seg mot befolkningen i flere språkområder, vil dermed måtte oversettes til flere samiske språk.

9.1.3 Skjema som skal foreligge på samisk

Tredje ledd i sameloven § 3-2 gjelder oversettelse av skjema som brukes ved lokale eller regionale offentlige organer i forvaltningsområdet.

Det framgår av forarbeidene at skjema som publikum bruker, overfor både lokale eller regionale offentlige organer i forvaltningsområdet (Ot.prp. nr. 60 (1989–90) s.47), skal foreligge både på samisk og norsk. Eksempler på slike skjema er ifølge forarbeidene vigselsskjema og selvangivelse. Dersom det foreligger veiledning til utfylling av skjemaet, skal dette også foreligge på samisk og norsk. Dersom det er praktisk mulig kan både norsk og samisk tekst benyttes i samme skjema.

9.2 Svensk og finsk rett

Etter svensk rett har enkeltpersoner uten advokatbistand rett til å få skriftlig oversettelse av vedtak og domsbegrunnelse på samisk.

Etter finsk rett skal meldinger, kunngjøringer, skjemaer, skilt og annen informasjon fra myndighetene, beregnet for allmennheten innenfor forvaltningsområdet, også være på samisk. Lover, vedtekter, traktater og andre lignende dokumenter, og kunngjøringer som skal offentliggjøres i den finske grunnloven og som særlig gjelder samer, skal også publiseres på samisk når vedkommende departement eller statsrådet bestemmer det. Det samme gjelder forskrifter, instruksjoner, beslutninger og kunngjøringer publisert i

forskriftssamlingene til departementer og andre statlige myndigheter.

Lovforslag og rapporter, eller sammendrag av dem, utarbeidet av departementer eller av statlige komiteer, arbeidsgrupper eller lignende organer, publiseres også på samisk når departementet bestemmer det, dersom de angår det samiske spesielt, eller det er særlige grunner til dette.

9.3 Språkutvalgets forslag

Utvalget foreslo endringer i sameloven § 3-2 som gjelder *Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema*. Utvalget mener det er behov for å endre dagens bestemmelse som forutsetter at lover og forskrifter av *særlig interesse*, for hele eller deler av den samiske befolkningen, skal oversettes til samisk. Dagens regler er uklare og svært få lover er oversatt til samisk. For at de samiske språkene skal utvikles, må de samiske språkene være synlige og brukes – også i offentlig sammenheng.

Utvalget foreslo at lover og forskrifter av betydning for den enkeltes rettssikkerhet og pasientsikkerhet oversettes til samiske språk. Som eksempel nevnes blant annet Grunnloven, straffeloven og forvaltningsloven. Tilsvarende skal gjelde lover og forskrifter av stor betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen. Videre foreslo utvalget at informasjon, skjema og standardiserte brev fra offentlige organer som særskilt berører den enkeltes rettssikkerhet eller pasientsikkerhet, skal oversettes til samiske språk. Utvalget vil differensiere plikten til å gi informasjon og skjema på samiske språk ut fra kommunekategori. I språkbevaringskommuner skulle bestemmelsen gjelde all offentlig informasjon, i språkvitaliseringskommuner skulle den gjelde offentlig informasjon av betydning for hele eller deler av den samiske befolkning, og i storbykommuner med særlig ansvar for samiske språk skulle den gjelde viktig offentlig informasjon av særlig betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen. Kunngjøringer fra offentlige organer som retter seg mot hele eller deler av befolkningen i det samiske språkområdet, skulle skje både på samiske språk og norsk.

Utvalget mener at fagdepartementene må sørge for at revisjoner av lover og forskrifter blir oversatt fortløpende, og at godkjennelsesmyndighet for oversatte lover og forskrifter til samiske språk skal legges til Sametinget.

9.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo en klargjøring av bestemmelsen om oversettelse av regler, kunngjøringer og skjema, ved å spesifisere hvem som har ansvaret for å oversette denne typen dokumenter og informasjon. Videre foreslo departementet å lovfeste at det enkelte organ selv må avgjøre hvilket samisk språk dokumentet eller informasjonen skal oversettes til, basert på hva det gjelder og hvem det retter seg mot.

Ettersom selvbetjeningsløsninger på nett langt på vei har tatt over for skjema, foreslo departementet å inkludere selvbetjeningsløsninger i bestemmelsen, slik at det blir klart at også disse må gjøres tilgjengelige på samisk. Fordi det fortsatt er tekniske utfordringer med systemer som ikke støtter samiske tegn, foreslo departementet å begrense plikten til å utvikle selvbetjeningsløsninger på samisk til der hvor dette er teknisk mulig. Departementet ba særskilt om tilbakemelding på dette forslaget i høringen.

9.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Sametinget, Trøndelag fylkeskommune, Utdanningsforbundet, Språkrådet, Norske Samers Riksforbund, Nesseby kommune, Hammerfest kommune, Politidirektoratet, Karasjok kommune, Tana kommune, Kautokeino kommune, Oslo kommune – Rådet for flerkulturelle minoriteter, Samisk forlegger- og avisforening, Knut Hamsun vgs., Røros kommune, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Samisk høgskole og Snåsa kommune støtter forslaget i all hovedsak.

Sametinget mener bestemmelsen er klargjørende og viktig i arbeidet med å synliggjøre samiske språk og sikre at nødvendig informasjon er tilgjengelig. Det kommer likevel ikke klart nok fram hvordan prosessen skal være ved oversettelse og hvordan den skal følges opp av ansvarlig myndighet. *Sametinget* mener det er behov for at det utarbeides gode veiledere for organene.

Nesseby kommune og Karasjok kommune mener at plikten for fagdepartementene til å sørge for at både lover og forskrifter blir oversatt og oppdatert til samiske språk, synliggjør og øker språkernes status, og fremmer læring og utvikling av samiske termer.

Flere av høringsinstansene framhever at offentlige myndigheters ansvar for å gi informasjon på samisk må tydeliggjøres. *Kautokeino kommune* mener det må være et lovkrav at vesentlig

informasjon for eksempel i en pandemi, tjenester som blir digitalisert og generell informasjon til hele befolkningen, alltid gis på samisk til samme tid som det gis på norsk. Også *Sametinget* peker på at erfaringen fra koronapandemien er at offentlig informasjon ikke i tilstrekkelig grad ble tidsnok oversatt til samisk språk.

Røros kommune, Snåsa kommune og Oslo kommune – Rådet for flerkulturelle minoriteter mener det er viktig at offentlig informasjon bli publisert på alle de tre offisielle samiske språk. *Røros kommune og Statsforvalteren i Trøndelag* mener det er problematisk at kommunen selv skal vurdere hvilket samisk språk det skal oversettes til og frykter at dette vil føre til at nordsamisk som majoritetsspråk, velges på bekostning av de andre samiske språkene.

Samisk forlegger- og avisforening uttaler at plikten til flerspråklig annonsering i samisk dagspresse må skjerpes og tydeliggjøres i loven § 3-2 og i forskrift. Videre mener de det er behov for å lovfeste konsekvensene ved lovbrudd og innføring av straffereaksjoner i form av tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr for å unngå at loven bare blir en papirlov som det ikke får noen konsekvenser å bryte.

Knut Hamsun vgs., Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Samisk høgskole vedkjenner at oversettelse vil kreve mye ressurser som det allerede er knapphet på. *Knut Hamsun vgs.* mener ansvaret for oversettelse av juridiske dokumenter bør ligge hos det offentlige.

Høringsinstansene er positive til at selvbetjeningsløsninger inntas i bestemmelsen. *Trøndelag fylkeskommune* peker på at økt bruk av selvbetjeningsløsninger er en framtidsrettet og ønsket utvikling i samisk offentlig forvaltning. *Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Statsforvalteren i Trøndelag* støtter forslaget om å begrense plikten til å tilby selvbetjeningsløsninger på samisk til der det er teknisk mulig. Det understrekes imidlertid at det må jobbes aktivt for at alle kommunale og statlige organer på sikt skal ha fagsystemer som støtter samiske tegn.

Evenes kommune framhever at utvikling av selvbetjeningsløsninger er utfordrende økonomisk og teknisk for små kommuner. Også *Lavan-gen kommune* framhever at de ikke har kompetanse eller ressurser til å utvikle selvbetjeningsløsninger i egen kommune.

Norske Samers Riksforbund og UiT Norges arktiske universitet støtter ikke at plikten til å ha selvbetjeningsløsninger begrenses til der det er teknisk mulig. De peker på at dette vil begrense retten til å bruke samisk i kontakt med kommunale

og offentlige tjenester. Videre mener *UiT* at offentlige organer ved planlegging, innkjøp og valg av nye datasystemer alltid bør kreve at systemer skal være tilpasset samisk tegnsatt.

Språkrådet støtter tanken om tydelig ansvarliggjøring. Videre viser Språkrådet til språklovens term «allment tilgjengeleg dokument», og mener begrepet kan være aktuelt å vurdere for kunngjøring og informasjon.

9.6 Departementets vurdering

Bestemmelsen presiserer hvem som har ansvaret for oversettelser

Departementet fastholder forslaget om å presisere hvem som har ansvaret for å oversette lover, forskrifter og kunngjøring. Alle høringsinstansene støtter forslaget helt eller delvis. Flere mener bestemmelsen er klargjørende og viktig i arbeidet med å synliggjøre samisk språk og sikre at nødvendig informasjon er tilgjengelig.

Forslaget klargjør at det er den kommunen eller fylkeskommunen som har ansvaret for den lokale forskriften, eller det departementet som har ansvaret for loven eller forskriften, som er ansvarlig for å oversette. Ansvaret for å oversette kunngjøring skal ligge hos kommunen, fylkeskommunen eller det statlige organet som står for offentliggjøring.

Etter departementets vurdering er det en svakhet med dagens bestemmelse i sameloven at den ikke klart fastsetter hvem som har ansvaret for å oversette, og departementet er enig med høringsinstansene som mener at ansvaret må tydeliggjøres. Departementet viser til innspill om at statlige etater ikke i tilstrekkelig grad oversetter lover, forskrifter og kunngjøring til samisk. Det er også et problem at mange lover og forskrifter som er oversatt til samisk, og ligger tilgjengelig på internett, ikke oppdateres etter lov- og forskriftsrevisjoner.

Det er viktig at offentlig informasjon til befolkningen blir gitt på de samiske språkene som er i bruk i Norge i dag. Selv om mange samisktalende snakker godt norsk, vil mange oppleve at de forstår detaljer og nyanser best på samisk. Det kan derfor være avgjørende for den samisktalendes rettsikkerhet å få viktig informasjon på samisk. Videre har offentlig informasjon på samisk stor betydning for bevaring og videreutvikling av de samiske språkene. Når språkene blir mer synlige i samfunnet, og bruken ikke er begrenset til den private sfæren, heves også språkenes status. Videre bidrar oversettelse av offentlig informa-

sjon til terminologiutvikling, og oversatte tekster er en viktig kilde for språkteknologi og digitale løsninger.

Nærmere om begrepet kunngjøring

Departementet har merket seg at Språkrådet viser til at begrepet «allment tilgjengeleg dokument» i språkloven, kan være mulig å benytte også i bestemmelsen om kunngjøring. Departementet har vurdert hvilke begrep i sameloven som bør harmoniseres med begrepsbruken i andre lover, blant annet språkloven. Slik departementet leser definisjonen av begrepet «allment tilgjengeleg dokument» i språkloven, ser det ut til å kunne omfatte mer enn hva som følger av begrepet kunngjøring. Departementet viser til at begrepet kunngjøring er innarbeidet i sameloven, og velger å beholde begrepet for ikke å risikere at en endring fører til en utilsiktet utvidelse av bestemmelsen.

Presisering av at skjema kan være både papirbasert og digitale

I høringen foreslo departementet å inkludere selvbetjeningsløsninger i ordlyden. Departementet ser at begrepet «selvbetjeningsløsning» ikke er klart avgrenset, og brukes på forskjellige måter. I tillegg til å omfatte ulike former for digitale skjema, antas begrepet å omfatte elektroniske søkestier og digitale samtaleroboter. Digitale løsninger som bygger på AI-teknologi vil foreløpig være vanskelig å levere på samisk. Oversettelsesverktøy på samisk er utviklet, men det finnes ikke tilstrekkelig utviklede maskinoversettelsesverktøy på samisk i dag. De fleste selvbetjeningsløsninger vil likevel i praksis være ulike former for digitale skjema som omfattes av bestemmelsen. For å avgrense regelen mot digitale løsninger som krever avansert språkteknologi, og som foreløpig ikke kan tilbys på samisk, foreslår departementet i stedet å presisere at papirbaserte og digitale skjema, til bruk overfor et offentlig organ i forvaltningsområdet, skal foreligge både på samisk og norsk. Offentlige organer har i økende grad gått bort fra fysiske skjema og over til interaktive løsninger hvor brukerne selv går inn i et digitalt skjema for å fylle ut informasjon. Endringen er ment å klargjøre at bestemmelsen både omfatter enkle skjema med ferdig utfylte svaralternativer, men også mer avanserte skjema, hvor informasjonen fylles inn i flere trinn. Forslaget skal legge til rette for økt bruk av digital kommunikasjon mellom det offentlige og samiske borgere. Etter

departementets vurdering vil presiseringen bidra til å sikre at reglene er tilpasset nye teknologiske plattformer.

Forslaget innebærer ingen endring av hvilke offentlige organer som er omfattet av forpliknelsen. Endret ordlyd fra «til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ» til «til bruk overfor et offentlig organ», henger sammen med forslaget om å fjerne begrepene lokalt og regionalt offentlig organ. Siden begrepet offentlig organ også omfatter statlige organ med landsomfattende funksjon, er det presisert at bestemmelsen om skjema ikke gjelder for landsomfattende organ.

Departementet ser at det kan være utfordrende for enkelte organ å tilby digitale skjema på samisk fordi de ikke har systemer som støtter alle samiske tegn. Utfordringer med samiske tegnsatt har departementet beskrevet i Meld. St. 31 (2019–2020) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – digitalisering*. De fleste statlige nettsteder støtter UTF-8-standarden som gjør det mulig å skrive og lese samiske tegn, men det gjelder ikke i samme grad fagsystemene til statlige virksomheter. Fra 2011 er det satt krav til alle statlige og kommunale virksomheter om å bruke UTF-8-standarden ved større omlegginger, nyetableringer eller videreutviklinger av fagsystemer. Departementet forventer derfor at dette vil forandre seg på sikt.

Departementet har fått tilbakemelding om at utvikling av digitale skjema kan bli kostbart for organer som opererer med felles digitale løsninger for hele landet, slik som for eksempel Politiet og NAV. Til dette kan det innvendes at de tekniske løsningene for hele landet er valgt for å effektivisere og spare kostnader. Det må etter departementets vurdering forventes at valg av fellesløsninger også kan føre til noen økte kostnader til tekniske løsninger, der hvor løsningen må ta høyde for lokale behov. Departementet vil understreke at offentlige organer som opererer med felles digitale løsninger, må ha digitale skjema tilgjengelig på flere samiske språk, siden løsningen dekker både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språkområde. En anmeldelse leveres for eksempel gjennom politiets felles nettside uavhengig av hvor det lokale politikontoret er. Språkressursene på samisk er begrensede, dette gjelder særlig for lulesamisk og sørsamisk. De skjema som er hyppigst brukt bør derfor oversettes først. Det forventes at flere og flere digitale skjema vil bli tilgjengelige på samisk etter hvert som de oversettes.

Når kunngjøringer og oversettelser skal foreligge på samisk

Flere høringsinstanser har pekt på behovet for at vesentlig informasjon må gis samtidig på samisk og norsk. Kautokeino kommune viser til at erfaringen fra koronapandemien var at viktig informasjon ikke i tilstrekkelig grad ble tidsnok oversatt til samisk.

Kravet til oversetting av lover og forskrifter innebærer ikke at den samiske oversettelsen skal foreligge samtidig med at loven foreligger på norsk. Samtidighet bør likevel tilstrebes, og samisk oversettelse skal foreligge uten ugrunnet opphold, i samsvar med god forvaltningsskikk. Dersom oversettelse til samisk ikke kan skje samtidig, må forsinkelsen være saklig begrunnet. Departementet legger til grunn at forvaltningen i arbeidet med lover og forskrifter, som den klare hovedregel, bør kunne planlegge for samtidig oversettelse til samisk, og at oversettelse senest foreligger når nye regler trer i kraft.

Kravet til oversettelse til samisk uten ugrunnet opphold vil tilsvarende gjelde for kunngjøringer. Hva som vil være ugrunnet opphold må vurderes konkret, men vil kunne variere ut fra hva informasjonen gjelder, hvor viktig saken er for den samiske befolkningen og tilgjengelige ressurser. At forvaltningen mener at den ikke har hatt tid til å sørge for oversettelse, vil i seg selv ikke være saklig grunn for forsinkelse. Det kan likevel tenkes tilfeller der kunngjøringer eller regelendringer, må gjøres så raskt at det ikke er forsvarlig å vente på oversettelse, for eksempel av hensyn til menneskers liv og helse. På den annen side må det nettopp forventes at slik kritisk informasjon, som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, oversettes så snart som mulig. I et slikt tilfelle kan det derfor ikke aksepteres større forsinkelser enn hva som er strengt nødvendig.

Departementet legger til grunn at skjema og standardiserte brev ofte vil være utarbeidet over tid, og i stor grad kan offentliggjøres på samisk og norsk samtidig. Men også her kan kravet til oversettelse uten ugrunnet opphold variere ut fra innhold og behovet for rask oversetting.

Det må vurderes hvilke samiske språk det skal oversettes til

Departementet fastholder forslaget om at det enkelte organ selv må avgjøre hvilket eller hvilke samiske språk det skal oversettes til, basert på

hva informasjonen gjelder og hvem den retter seg mot.

Departementet har merket seg at flere høringsinstanser er skeptiske til at det offentlige organet selv skal vurdere hvilket samisk språk informasjon skal oversettes til. Høringsinstansene frykter at nordsamisk blir valgt på bekostning av lulesamisk og sørsamisk. Departementet viser til at informasjonen som utgangspunkt må oversettes til det samiske språket som tradisjonelt er tilhørende i det området informasjonen gis. Informasjon som retter seg mot befolkningen i kommuner i sørsamisk og lulesamisk område, må oversettes til henholdsvis sørsamisk og lulesamisk. Offentlige organer med en tjenestekrets som omfatter flere språkområder, må vurdere om

informasjonen skal oversettes til ett eller flere språk.

Etter departementets vurdering vil det ikke være god ressursbruk å kreve at offentlige organer skal oversette all informasjon til alle de tre samiske språkene. Departementet foreslår derfor å overlate til det enkelte offentlige organet selv å vurdere hvilket eller hvilke samiske språk informasjonen skal oversettes til. Lover, forskrifter og kunngjøringer som har særlig betydning for både nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske språkbrukere vil måtte oversettes til alle de tre samiske språkene. Dette vil for eksempel kunne gjelde reguleringer eller kunngjøringer om reindrift eller naturforvaltning som vil kunne ha betydning for samtlige samiske områder.

10 Samisk i den kommunale forvaltningen

10.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Det følger av sameloven § 3-9 at kommunestyret kan fatte vedtak om at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen. Bestemmelsen er generell og gjelder hele landet, ikke bare for kommunene i forvaltningsområdet.

Bestemmelsen regulerer at selve saksbehandlingen internt i kommunen skal kunne skje på samisk, men regulerer ikke språkvalg i korrespondanse til og fra en kommune. En kommune kan ikke med hjemmel i denne bestemmelsen kreve at andre offentlige organer skal benytte samisk i skriv til kommunen. Regelen gir heller ikke kommunen rett til å benytte samisk i skriv til andre offentlige organer.

Likestillingen med norsk innebærer at kommunens ansatte som ikke behersker det aktuelle samiske språket, har anledning til å benytte norsk i saksbehandlingen. Dersom kommunestyret har gjort vedtak etter sameloven § 3-9, må kommunen likevel sørge for at skriftlig materiale som skal være tilgjengelig for offentligheten, foreligger både på norsk og samisk.

Ingen kommuner har per i dag fattet vedtak etter bestemmelsen i sameloven § 3-9. Nord-samisk brukes likevel i stor grad i den kommunale forvaltningen i Kautokeino og Karasjok, og til en viss grad i Tana og Nesseby.

10.2 Svensk og finsk rett

Bruk av samisk i kommunal forvaltning er ikke regulert etter svensk rett.

Etter finsk rett skal kommuner hvor antallet samiskspråklige foregående år var større enn én tredjedel, bruke samisk i protokoller og andre dokumenter som er av generell betydning. Dette gjelder ikke dokumenter som er adressert til partene i saken. Dette gjelder også for organer i Lappland velferdsområder. I andre kommuner skal de kommunale organene, i den grad de finner hensiktsmessig, bruke samisk i slike dokumenter.

I Lappland velferdsområde skal kommunale organer bruke samisk i protokoller og i andre dokumenter. Dette gjelder dokumenter som er av allmenn interesse i saker som har særskilt betydning for samene, men omfatter ikke dokumenter som er adressert til en enkelt part. I andre kommunale organer og i Lapplands velferdsområde skal man bruke samisk der man finner det rimelig.

10.3 Språkutvalgets forslag

Samisk språkutvalg foreslo å lovfeste likestilling av samiske språk med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommunene. Dette ville innebære en skjerpelse i forhold til gjeldende regelverk, hvor det i dag heter at kommunestyret *kan bestemme* at samiske språk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen. For øvrige kommuner i språkområdet foreslo utvalget at dagens regel om valgfrihet for kommunene skulle videreføres.

Til grunn for forslaget om å likestille samisk med norsk i språkbevaringskommunene, peker utvalget på hensynet til samiske språks utvikling, synliggjøring og statusheving. Utvalget viser til at dersom de samiske språkene skal utvikles og være synlige i framtiden, må det også medføre visse krav til forvaltningen.

Utvalget foreslo at kommunene Kautokeino, Karasjok, Tana og Nesseby kan få status som språkbevaringskommuner. Dermed er det disse kommunene som etter forslaget ville få plikt til å likestille samiske språk med norsk i sin forvaltning. Forslaget ville innebære at kommunen må ha ansatte med kompetanse i det aktuelle samiske språket.

I øvrige kommuner mener utvalget at det i mindre grad er reelle muligheter for bruk av samiske språk i kommunal forvaltning, og at det kan være behov for en gradvis innføring av likestilling av samisk og norsk. Utvalget foreslo derfor å videreføre dagens regel om at kommunestyret i disse kommunene skulle kunne bestemme at

samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen.

10.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo å lovfeste at samiske språk skal være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. Det framgår av høringsnotatet at regelen også er ment å omfatte møter og debatter i politiske organer i kommunen. For øvrige kommuner foreslo departementet å videreføre valgfrihet for kommunestyret til selv å bestemme om samiske språk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen.

10.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Troms og Finnmark fylkeskommune, Sametinget, Utdanningsforbundet, Engerdal kommune, Norges museumsforbund, Røros kommune, Statsforvalteren i Trøndelag, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Hamarøy kommune, Nesseby kommune, Evenes kommune, Tromsø kommune, Røyrvik kommune, Karasjok kommune, Tana kommune, Kautokeino kommune, Samisk forlegger- og avisforening og UiT Norges arktiske universitet støtter i all hovedsak høringsforslaget.

Samisk høgskole støtter ikke forslaget og uttaler at kommunene må få muligheten til å bruke bare samisk som arbeidsspråk, og få støtte til oversettelse av dokumentene til norsk og til tolking av møtene.

Kautokeino kommune peker på at bestemmelsen ikke hjemler kommunens rett til å benytte samisk i skriv til andre offentlige organer. Det hindrer bruken av samisk språk i den kommunale forvaltningen fordi norsk språk ofte må velges som forvaltningsspråk. Og det vil kreve svært store ressurser å skrive alle dokumentene på to språk. Det bør derfor presiseres at samiske majoritetskommuner kan benytte kun samisk i rapporter, forespørsler og korrespondanse med andre offentlige organer. Den foreslåtte ordlyden innebærer et krav om å bruke norsk i forvaltningen. *Kautokeino kommune* mener at beskyttelse av norsk språk ikke hører hjemme i samelovens språkregler, og at formuleringen må endres til: «Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være kommunens forvaltningsspråk.» Også *Karasjok kommune* trekker fram at utgangspunktet for språkutviklingskommuner må være at samisk er i

mer ustrakt bruk enn norsk, både skriftlig og muntlig. *Karasjok kommune* støtter forslaget om å likestille norsk og samisk i språkutviklingskommunene.

Nesseby kommune mener det er positivt at kommunene på denne måten kan være med på å løfte statusen til samisk språk, også som administrasjonsspråk.

Tana kommune støtter forslaget og poengterer at både samisk og norsk er i bruk i de aller fleste avdelingene i kommunen.

UiT er enig i at likestillingskravet ikke bør være til hinder for at samisk språk brukes mer enn norsk i språkutviklingskommuner. For at samisk skal være noenlunde sidestilt med norsk, må språkutviklingskommuner ha rett til å bruke samisk i skriv til andre offentlige organer. Dette er blant annet mulig gjennom å bruke maskinoversetting fra samisk til norsk.

Engerdal kommune mener det bør være et mål at også språkvitaliseringskommuner forplikter seg til å bruke samisk i den kommunale forvaltningen. En full likestilling av samisk og norsk vil likevel være vanskelig å gjennomføre. Det må derfor være frivillig for disse kommunene, og rom for lokale tilpasninger.

Tromsø kommune støtter forslaget og uttaler at en generell plikt til å likestille samisk og norsk i stor grad ville begrenset rekrutteringen av nye kommuner til språkområdet.

10.6 Departementets vurdering

Samisk og norsk likestilles internt i administrasjonen og i kommunestyret i språkutviklingskommuner

I høringen foreslo departementet å lovfeste at samiske språk skal være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen i språkutviklingskommuner. Departementet foreslo å beholde valgfriheten for øvrige kommuner. Høringsinstansene støtter forslaget.

Det gikk fram av høringsnotatet at likestillingen mellom samisk og norsk i den kommunale forvaltningen betyr en rett til å bruke både samisk og norsk i kommunens interne saksbehandling, samt muntlig i møter og debatter i politiske organer i kommunen. Departementet ser at gjeldende bestemmelse, og bestemmelsen slik den var foreslått i høringen, ikke angir tydelig nok når kravet til likestilling av samisk med norsk skal gjelde. Det framgår ikke klart av forarbeidene til dagens regel at den omfatter kommunestyret. Etter departementets vurdering er det imidlertid ikke

grunn til å trekke et skille mellom den administrative saksforberedelse og behandlingen av en sak i kommunestyret når det gjelder likestilling av samisk med norsk. Departementet foreslår derfor en presisering i lovteksten og særmerknaden for å tydeliggjøre at bestemmelsen gjelder behandling av saker både internt i den kommunale administrasjonen og i kommunestyret i språkutviklingskommunene.

Departementet fastholder etter dette innholdet i høringsforslaget, og viser til at det er en ambisjon at samisk skal kunne brukes på alle samfunnsområder. Bruken av samisk språk i offentlig sammenheng er viktig for å heve språkernes status og stimulere flere til å bruke samisk. Etter departementets syn vil en likestilling av samisk og norsk i den interne kommunale administrasjonen og i kommunestyret i språkutviklingskommunene, bidra til å styrke de samiske språkene som offisielle språk i Norge. Forslaget kan bidra til å utvikle de samiske språkene som administrative språk, blant annet gjennom videreutvikling av samisk terminologi.

I språkutviklingskommunene foreslår departementet at likestilling av samisk med norsk skal være obligatorisk i kommunestyret. Etter departementets vurdering er kommunestyret det folkevalgte organet hvor hensynet til å likestille samisk med norsk er viktigst. Som det øverste politiske organ i kommunen, har kommunestyret en særlig rolle i å synliggjøre og bruke samisk i det politiske ordskiftet. Kommunestyret kan videre bestemme at likestillingen skal gjelde for andre folkevalgte organer, og for andre kommunale organer som følger de samme reglene som folkevalgte organer, for eksempel formannskap, komiteer og utvalg, samt elderåd, råd for personer med funksjonsnedsettelse og ungdomsråd.

Departementet har vurdert i hvilken grad det er behov for å lovfeste at samisk skal være likestilt med norsk i språkutviklingskommunene, eller om det er tilstrekkelig at kommunene har mulighet til selv å vedta likestilling av samisk med norsk. Gjeldende bestemmelse i sameloven § 3-9 åpner for at kommunestyret «kan» bestemme at samiske språk skal være likestilt med norsk i «hele eller deler av den kommunale forvaltning». Da bestemmelsen ble utformet ble det lagt vekt på hensynet til det kommunale selvstyret. Erfaringen med dagens bestemmelse er imidlertid at ingen kommuner har fattet vedtak etter sameloven § 3-9 om å likestille samisk med norsk, selv ikke kommunene hvor samisk i stor grad benyttes i den kommunale administrasjonen og i kommunestyremøter i dag.

I likhet med språkutvalget mener departementet at det er behov for tiltak for å sikre synliggjøring og utvikling av samiske språk på alle samfunnsområder. For utviklingen av språket er det viktig at samisk også brukes i det politiske ordskiftet. Departementet mener derfor det er behov for en lovregulering, for å sikre, og på sikt øke, bruken av samiske språk både internt i den kommunale forvaltningen og i kommunestyret. Forslaget er med på å sikre etterlevelsen av Grunnloven § 108 og sameloven § 1-1. Her følger det at staten skal legge til rette for at den samiske folkegruppen i Norge skal kunne sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Etter departementets vurdering er regulering i lov nødvendig av hensyn til å sikre lik praksis i språkutviklingskommunene framover i tid. Selv om kommunene, som etter forslaget er aktuelle som språkutviklingskommuner, praktiserer likestilling av samisk med norsk i dag, så kan praksis endres. Videre viser departementet til at også andre kommuner, enn de som per i dag praktiserer likestilling, med tiden kan komme til å søke om å bli språkutviklingskommuner. Departementet mener at likestilling av samisk med norsk i intern kommunal administrasjon og i kommunestyret, bør være et avgjørende krav for å bli en språkutviklingskommune.

Forslaget medfører en ekstra forpliktelse for språkutviklingskommunene og er med på å differensiere forpliktelsene mellom kommunekategoriene. Dette er et grunnleggende hensyn som departementet og språkutvalget har lagt vekt på i forslaget til ny forvaltningsordning. Departementet mener det først og fremst er i språkutviklingskommunene hvor likestilling av samisk med norsk er viktig og mulig å gjennomføre, fordi det er i disse kommunene i forvaltningsområdet samisk står relativt sterkt, og som allerede i dag praktiserer likestilling i praksis.

Departementet mener forslaget ikke vil være uforholdsmessig tyngende, ettersom de kommunene som er aktuelle som språkutviklingskommuner, er kommuner som langt på vei har en administrasjon og et kommunestyre som fungerer tospråklig i praksis allerede i dag. Kommunene det gjelder har også uttalt seg positivt i høringen av språkutvalgets rapport og ved senere kontakt med departementet vedrørende spørsmålet. Kautokeino kommune viser til at samisk er møtespråket i kommunen, og at det skriftlige administrasjonsspråket også i stor grad er samisk. Tana kommune uttaler at de har tilstrekkelig samiskspråklig kompetanse til at det samiske språket er komplett og samfunnsbærende innenfor kommu-

nen. Nesseby kommune skriver at det vil være positivt for kommunen å bli en språkutviklingskommune. Karasjok kommune beskriver samisk som hverdagsspråket i kommunen. Etter forespørsel fra departementet har Nesseby kommune, Karasjok kommune og Tana kommune bekreftet at det allerede er etablert praksis å bruke samisk og norsk i administrasjonen og i folkevalgte organer. Dette løses ved fast bruk av simultantolkning både ved fysiske og digitale møter. Kommunene har meldt tilbake til departementet at de har tolkeverktøy tilgjengelig som er lett å bruke for enhver som ønsker det. Fysiske tilhørere kan benytte simultantolkning for eksempel gjennom enkle mobilapplikasjoner. Ved digital strømming av møter får man automatisk velge ønsket språk. Kommunene har bekreftet at et formalisert krav om å likestille samisk med norsk ikke vil endre fast praksis. Kautokeino kommune opplyser at de per nå har et kommunestyre og et formannskap der alle representantene har samisk som morsmål. Kommunen har tolk tilgjengelig på møter i tilfelle behov for tolking til norsk oppstår. Tolkningen starter med en gang en tilhører tar i bruk tolkeverktøyet.

Departementet vil understreke at det vil være frivillig for en språkvitaliseringskommune om den vil søke om å bli en språkutviklingskommune, og dermed påta seg denne forpliktelsen.

Hva innebærer et krav om å likestille samisk med norsk i intern kommunal administrasjon og i kommunestyret?

Likestilling av samisk og norsk i den interne kommunale administrasjonen og i kommunestyret innebærer at saksforberedelsen internt i kommunen og den videre behandlingen i kommunestyret skal kunne skje både på samisk og norsk. For en språkutviklingskommune vil kravet gjelde det eller de samiske språkene som er i bruk og som har tradisjonell geografisk tilknytning til kommunen. Øvrige kommuner, herunder språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner, vedtar selv hvilket eller hvilke samiske språk som skal likestilles med norsk i de deler av den interne kommunale administrasjonen eller i de folkevalgte organer som kommunen bestemmer.

Skriftlig materiale som skal være tilgjengelig for offentligheten, som for eksempel informasjonsskriv, skal foreligge både på samisk og norsk. Forslaget betyr ikke at den enkelte ansatte i kommunen må beherske samisk språk. Ansatte som ikke behersker det aktuelle samiske språket, skal fortsatt ha anledning til å bruke norsk. For å

sikre at samisk er likestilt med norsk, vil det likevel være en forutsetning at kommunen har administrativt ansatte som behersker samisk språk, muntlig og skriftlig. For noen kommuner vil dette kreve aktiv rekruttering og kursing av ansatte i det aktuelle samiske språket. Det forutsettes at kravet gjenspeiles i rekrutterings- og kompetanseplanene i disse kommunene.

Folkevalgte i kommunen skal ikke måtte beherske samisk språk for å ivareta sine verv. Likestilling av språkene skal ikke oppleves som en terskel for deltakelse i politikken, eller virke hemmende for hvordan folkevalgte utfører sine verv. Alt skriftlig materiale som skal være tilgjengelig for de folkevalgte og offentligheten, som for eksempel innkalling, saksliste og møtebok, skal foreligge både på samisk og norsk. Møter i kommunestyret må simultantolkes slik at enhver, som snakker norsk eller det aktuelle samiske språket, kan delta i eller følge møtet. Prinsippet om møteoffentlighet, som følger av kommuneloven § 11-5, skal legge til rette for at befolkningen og media kan følge kommunestyremøter. Det gir velgerne mulighet til å kontrollere hvordan de folkevalgte ivaretar sine verv og holde de folkevalgte ansvarlige gjennom valg.

Flere av høringsinstansene har framhevet at likestillingskravet ikke må være til hinder for at samisk benyttes mer enn norsk. Departementet legger til grunn at målsettingen må være at samisk skal brukes *minst* like mye som norsk. Departementet vil understreke at målet om reell likestilling av språkene innebærer et særlig ansvar for å fremme det eller de språkene som er mest truet. Derfor er likestillingskravet ikke til hinder for at samisk brukes mer enn norsk. Mer bruk av samisk enn norsk kan særlig være aktuelt i kommuner hvor samisk er hovedspråk, slik tilfellet er i Kautokeino og Karasjok. Her har nord-samisk langt på vei en sterkere stilling enn norsk i kommunen. Formålet med likestillingskravet er nettopp å stimulere til økt bruk av samiske språk. I kommuner der samisk er hovedspråk vil det derfor være naturlig, og i tråd med dette formålet, at samisk benyttes mer enn norsk. I andre språkutviklingskommuner vil det være et mål at bruken av samisk i administrasjonen og i kommunestyret skal være høyest mulig. Det skal være like naturlig for kommunene å bruke samisk som norsk.

Bestemmelsen regulerer ikke språkvalg i korrespondanse til og fra en kommune. En kommune kan ikke med hjemmel i denne bestemmelsen kreve at andre offentlige organer benytter samisk i skriv til kommunen. Regelen gir heller ikke kommunen noen rett til å benytte samisk i skriv til

andre offentlige organer. Departementet er oppmerksomme på at Kautokeino kommune og UiT har framhevet behovet for at kommunen må kunne benytte samisk i kommunikasjon med andre offentlige organer. Departementet mener at det ikke er hensiktsmessig å utvide bestemmelsen til å omfatte ekstern kommunikasjon. Det vil være uheldig om et offentlig organ eller en kommune må prioritere å bruke ressurser til å besvare en annen kommune på samisk, som følge av en annen kommunes valg eller plassering i kommunekategori. Det er stor forskjell på samiskspråklige ressurser i kommunene. Departementet mener at regelen bør begrenses til kommunikasjon internt. Det er likevel ikke noe til hinder for at offentlige organer kan avtale seg imellom at kommunikasjon mellom dem kan foregå på samisk. Departementet antar at det kan være aktuelt i kommunikasjon mellom ulike språkutviklingskommuner.

Departementet vil understreke at regelen om at samisk og norsk skal være likestilte språk i den kommunale administrasjonen i språkutviklingskommuner, ikke er et forslag om å likestille språkene i kommunal tjenesteyting. Regelen innebærer kun et krav om likestilling *internt* i kommunens egen administrasjon og i kommunestyret/folkevalgte organer. Uavhengig av om samisk er likestilt med norsk i en kommune, vil den kommunale administrasjonen likevel *kunne være forpliktet til å bruke samisk etter andre regler i sameloven*.

Språkutviklingskommuner kan bestemme at samisk og norsk likestilles i andre folkevalgte organer enn kommunestyret

Kommuneloven § 5-1 annet ledd lister opp hvilke organer som er folkevalgte organer. Hensynet til at samiske språkbrukere som er folkevalgte i en språkutviklingskommune, skal kunne bruke samisk i sitt politiske arbeid, tilsier at kommunestyret i en språkutviklingskommune kan bestemme at likestillingen av samisk med norsk skal gjelde for andre folkevalgte organer. Dette skal likevel ikke gjelde for interkommunale folkevalgte organer, som er nevnt i kommuneloven § 5-1 annet ledd bokstav f, i og j. Begrensningen gjelder fordi kommunestyret i en kommune ikke kan avgjøre på vegne av en annen kommune, at samisk og norsk skal være likestilt i et folkevalgt organ i interkommunale samarbeid. Det er det enkelte kommunestyret selv som skal ha denne

beslutningsmyndigheten, og den kan ikke delegeres. Unntak gjelder også for eventuelle direkte valgte kommunedelsutvalg som nevnt i kommuneloven § 5-1 d) og § 5-8.

Videre kan kommunestyret bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i andre kommunale organer som er nevnt i kommuneloven § 5-2, som ikke er interkommunale. Det kan for eksempel være aktuelt i elderråd, råd for personer med funksjonsnedsettelse og ungdomsråd eller annet medvirkningsorgan for ungdom. Dette er kommunale organer som skal sikre en bred, åpen og tilgjengelig medvirkning i saker som gjelder de respektive gruppene, og som skal bøte på at disse gruppene er underrepresenterte eller ikke representert i folkevalgte organer.

Forslag om valgfrihet for øvrige kommuner

Departementet fastholder forslaget om at kommunestyret i øvrige kommuner kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den interne kommunale administrasjonen. Forslaget viderefører valgfriheten som følger av gjeldende rett. Kommunestyret kan også bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i kommunestyret og andre folkevalgte organer, samt andre kommunale organer, med unntak av interkommunale folkevalgte organer som er nevnt i kommuneloven § 5-1 annet ledd bokstav f, i og j og § 5-2 bokstav c, og eventuelle direkte valgte kommunedelsutvalg etter kommuneloven § 5-1 bokstav d og § 5-8.

Departementet viser til at det bør være et mål at også språkvitaliseringskommuner forplikter seg til å bruke samisk i hele eller deler av den kommunale administrasjonen. Departementet mener likevel at likestilling av samisk og norsk bør være frivillig for språkvitaliseringskommuner, i likhet med øvrige kommuner. Kommunene som er aktuelle som språkvitaliseringskommuner, vil ha svært ulike behov og utfordringer. Dersom kommunene vurderer forpliktelsen som uforholdsmessig tyngende, er det en risiko for at nye kommuner ikke ønsker å innlemmes i forvaltningsområdet, med den følge at andre rettigheter etter sameloven ikke blir gjeldende i kommunen. Hensynet til det kommunale selvstyret tilsier derfor at kommunene selv avgjør om den er i stand til å likestille samisk med norsk i egen intern administrasjon og i kommunestyret og de andre folkevalgte organene.

11 Forslag om å innføre krav om kommunal- og fylkeskommunal planlegging for å styrke samiske språk

11.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Plan- og bygningsloven § 3-1 angir viktige oppgaver og hensyn som kommunestyret og regionale planmyndigheter skal ivareta i planleggingen. Bokstav c stiller krav om at planleggingen skal sikre naturgrunnet for samisk kultur, samisk næringsutøvelse og samisk samfunnsliv. Videre er det i samme bestemmelse i bokstav a krav om at planleggingen også sette mål for den kulturelle utviklingen i kommunen.

Regional og kommunal planlegging skal sikre en helhetlig, demokratisk, desentralisert planprosess og sikre informasjon, innsyn og offentlighet, slikt at alle kan delta i planprosessen. Planleggingen har til formål å legge til rette for utvikling og samordnet oppgaveløsning i fylkeskommunen og kommunen.

Fylkeskommunen skal minst én gang i hver valgperiode vedta en planstrategi som redegjør for viktige regionale utviklingsstrekk, vurdere langsiktige utviklingsmuligheter og ta stilling til langsiktige utviklingsmål og hvilke spørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging. Dette følger av plan- og bygningsloven kapittel 7.

Videre skal fylkeskommunen utarbeide regionale planer for de spørsmål som er fastsatt i den regionale planstrategien. Dette følger av plan- og bygningsloven kapittel 8. Regionale planer skal ha et handlingsprogram for gjennomføringen av den regionale planen. Handlingsprogrammet skal tas opp til vurdering årlig. Fylkestinget er regional planmyndighet.

Kommunestyret skal også vedta en planstrategi i hver valgperiode i tråd med plan- og bygningsloven § 10-1. Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til blant annet samfunnsutviklingen.

Videre skal kommunen ha en kommuneplan etter plan- og bygningsloven kapittel 11. Kommuneplanen består av flere deler, blant annet arealdelen og samfunnsdelen. Kommuneplanens samfunnsdel er verktøyet for kommunens helhetlige

planlegging. Samfunnsdelen har to hovedinnretninger:

- Kommunesamfunnet som helhet
- Kommunen som organisasjon

Gjennom arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel skal kommunen vektlegge viktige utfordringer knyttet til samfunnsutvikling og synliggjøre de strategiske valg kommunen tar. Kommuneplanen skal videre synliggjøre utfordringer, mål og strategier for kommunen som organisasjon.

Kommuneplanens samfunnsdel skal gi overordnede mål for sektorenes planlegging og retningslinjer for hvordan kommunens egne mål og strategier skal gjennomføres i den kommunale virksomheten. Til samfunnsdelen skal det utarbeides en handlingsdel som igjen skal knyttes opp mot kommunens økonomiplan. Det vises her til plan- og bygningsloven § 11-1 til § 11-4 og kommuneloven kapittel 14.

Kommunen kan dessuten utarbeide kommunedelplaner for bestemte temaer.

11.2 Svensk og finsk rett

Etter svensk rett skal kommuner og regioner vedta mål og retningslinjer for sitt minoritetspolitiske arbeid. Oppgaver fordeles til myndighetsorganer med særskilt oppfølgingsansvar.

Krav om kommunal- og fylkeskommunal planlegging foreligger ikke i finsk rett.

11.3 Språkutvalgets forslag

Språkutvalget foreslo en ny bestemmelse i sameloven om at kommuner og fylkeskommuner i det samiske språkområdet, skulle utarbeide en overordnet plan for hvordan samelovens språkregler og tilhørende forskrifter skulle oppfylles.

Forslaget var fra språkutvalgets side tenkt som et tiltak for å styrke etterlevelsen av samelovens språkregler. Samisk språkutvalg påpeker at en

rekke undersøkelser om samiske språk har vist at mange kommuner og offentlige organer i forvaltningsområdet for samisk språk i dag ikke oppfyller sine forpliktelser etter språkreglene.

Språkutvalget mener derfor at det er behov for et tydeligere regelverk for hvordan kommuner, fylkeskommuner og statlige organer skal planlegge hvordan de over tid kan oppfylle sine samiskspråklige forpliktelser.

Etter utvalgets syn er samarbeidsavtalene et viktig instrument for samarbeid og dialog mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene. Gjennom samarbeidsavtalene kan Sametinget legge viktige premisser for kommunenes og fylkeskommunens langsiktige planlegging av hvordan de skal oppfylle sine forpliktelser overfor sine samiskspråklige innbyggere. Utvalget viser til at kommunen skal utarbeide en samordnet plan for den kommunale virksomheten. Fylkeskommunen skal utarbeide en regional planstrategi og kan utarbeide regional plan.

Utvalget mener videre at alle kommuner med samisk befolkning skal ha en plan for styrking av samiske språk og samisk kultur i sitt ordinære tjenestetilbud, og da særlig i kommunens barnehage- og skoletilbud og helse- og omsorgstjenester. Utvalget har ikke forslått en egen bestemmelse med et slikt krav. Det er derfor nærliggende å tro at det ikke er tenkt som et rettslig tiltak, men en anbefaling. Utvalget framhever videre betydningen av at offentlige organer tar inn retningslinjer om rekruttering av samiskspråklig kompetanse i organets rekrutterings- og kompetanseplaner.

11.4 Høringsforslaget

Med utgangspunkt i plan- og bygningslovens eksisterende plansystem, foreslo departementet en bestemmelse om at kommuner og fylkeskommuner i det samiske språkområdet skal drøfte utfordringene for samiske språk som ledd i henholdsvis regional planstrategi og kommunens planstrategi. Videre foreslo departementet at fylkeskommunene skal fastsette overordnede mål for å styrke samiske språk i regional plan, og at kommunene fastsetter sine mål for å styrke det samiske språket i kommunen, enten som en tematisk kommunedelplan eller i kommuneplanens samfunnsdel.

11.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Sametinget, Snåsa kommune, Samisk forlegger- og avisforening, Statsforvalteren i Trøndelag, Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter, Norske Samers Riksforbund, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Hamarøy kommune, Nesseby kommune, Samisk høgskole, Røyrvik kommune, Karasjok kommune, Hattfjelldal kommune, Tjeldsund kommune, Lavangen kommune og Tana kommune støtter i all hovedsak forslaget.

Tana kommune støtter språkutvalgets forslag om at «kommuner og fylkeskommuner i det samiske språkområdet skal utarbeide en overordnet plan for hvordan samelovens språkregler og tilhørende forskrifter skal oppfylles». Kommunen uttaler at dette synliggjør ansvaret for samisk språk for hver ny valgperiode og vil være et hjelpemiddel for politikere og administrasjon i språkområdet.

Snåsa kommune støtter forslaget og peker på at det vil være naturlig at kommunene tar utgangspunkt i den 3-årige aktivitetsplanen som er grunnlaget for bevilgninger fra Sametinget, når kommunene innarbeider mål og strategier for samiske språk i tematisk kommunedelplan eller kommuneplanens samfunnsdel. *Statsforvalteren i Trøndelag* viser til at det allerede foreligger et plankrav gjennom at Sametingets tospråklighetstilskudd forutsetter språkplan og aktivitetsplan.

Samisk forlegger- og avisforening støtter forslaget, men mener det også er behov for å lovfeste at kommunale og regionale planutkast etter plan- og bygningsloven skal foreligge både på samisk og norsk når planene legges ut til offentlig ettersyn. Dette for å ivareta demokratiaspektet om aktiv innbyggermedvirkning i planprosesser. I dag tilsier norsk lov at forskrifter først skal oversettes når de er vedtatt, mens informasjonsbehovet er minst like stort i forkant av og underveis i planprosessene.

Nesseby kommune mener det må gjøres konkrete tiltak som styrker samisk språk i kommunal planlegging. Dette gjøres gjennom samfunnsdelen i kommuneplanen noe som gir kommunene et verktøy i det daglige språkarbeidet.

Samisk høgskole og Karasjok kommune uttaler at strategisk planlegging kan sette klare mål for språkutviklingen og vitaliseringen, og danne grunnlag for å måle resultatet og evaluere tiltak og strategier.

11.6 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget om at kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet skal drøfte utfordringene for samiske språk som ledd i henholdsvis regional planstrategi og kommunens planstrategi. Videre foreslår departementet at fylkeskommunene skal fastsette overordnede mål for å styrke samiske språk i regional plan, mens kommunene fastsetter sine mål for å styrke det samiske språket i kommunen, enten som en tematisk kommunedelplan eller i kommuneplanens samfunnsdel.

Forslaget tar utgangspunkt i plan- og bygningslovens eksisterende plansystem. Selv om det følger av plan- og bygningsloven at planleggingen skal sikre samisk samfunnsliv, mener departementet at det er behov for å gi kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med å styrke samiske språk en fast og langsiktig forankring gjennom fastsettelse av overordnede mål og strategier. Språkarbeid krever planlegging over tid på mange av kommunens ansvarsområder. Det kan handle om å utvikle språkmiljøer, legge til rette for familier som ønsker å bruke samisk og tiltak for barn og unge. Planleggingen vil også være viktig for å sikre rekruttering av samiskspråklig kompetanse, og for å finne løsninger for hvordan kommunen best kan betjene språkbrukerne.

I planleggingen vil det være viktig å involvere lokale samiske språkbrukere, språkarbeidere og Sametinget. Medvirkningsmekanismene i plan- og bygningsloven åpner for deltakelse og medvirkning både fra interesser, representanter fra befolkningen som er berørt og Sametinget. I saker der det foreligger konsultasjonsplikt etter sameloven kapittel 4, vil det komme i tillegg. Videre vil samarbeidsavtalene mellom Sametinget og kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet, være et verktøy for å gjøre forventningene til planleggingen tydelige. Sametinget har ved revidering av regelverk for tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner, innført et krav om 3-årige utviklingsplaner.

Tana kommune uttaler i sitt høringsinnspill at de støtter språkutvalgets forslag om å innføre et plankrav for kommuner og fylkeskommuner for hvordan samelovens språkregler skal oppfylles. Departementet viser til at utvalgets forslag i realiteten er en internkontrollbestemmelse. Det følger allerede av lov om kommuner og fylkeskommuner § 25-1 at kommuner og fylkeskommuner skal ha internkontroll med administrasjonens virksomhet, for å sikre at lover og forskrifter følges. Departementet har derfor valgt å ikke følge opp utvalgets forslag.

12 Rekruttering av samiskspråklig personell

12.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Rekruttering av samisktalende er avgjørende for å kunne gi en god og likeverdig tjenesteyting til samisktalende i forvaltningsområdet og ved andre offentlige tjenester.

Mangel på samiskspråklig personell er en av de største utfordringene for kommuner og andre offentlige organer som skal levere tjenester til samiskspråklige brukere. Det er behov for en bred rekruttering av samiskspråklig personell, for at de offentlige organene skal kunne oppfylle samelovens krav.

Sameloven har ingen bestemmelser som gjelder rekruttering av samiskspråklig personell.

12.2 Svensk og finsk rett

Etter svensk rett skal forvaltningsmyndighetene sørge for at det finnes tilgang til personell med samisk språkkompetanse der det er nødvendig for den enkeltes kontakt med myndighetene.

Etter finsk rett skal statlige myndigheter i forvaltningsområdet gjennom ansettelsesprosesser sørge for at personalet ved hvert organ kan betjene brukere på samisk. Det kan stilles krav til samisk språkkompetanse i utlysning av stillinger i staten, etter lov eller med støtte i lov gjennom statsforskriften eller departementsforskriften, samt for ansatte ved velferdsområdene og velferdssammenslutningenes myndigheter, som foreskrevet i lov. Samisk språkkompetanse skal telle positivt selv om slik kompetanse ikke er nevnt i en stillingsutlysning.

12.3 Språkutvalgets forslag

Samisk språkutvalg foreslo en regel om at kvalifiserte søkere med etterspurte samiskkunnskaper, skulle ha fortrinnsrett til ansettelse i offentlige organer med et virkeområde som dekker en språkutviklingskommune. I andre offentlige organer, utenfor språkutviklingskommunene, foreslo utvalget at kvalifiserte søkere med etterspurte og

dokumenterte samiske språkkunnskaper, skulle ha fortrinnsrett i den grad det gjelder en stilling som innebærer kommunikasjon med samiske språkbrukere.

Utvalget mener at dagens regler ikke i tilstrekkelig grad gir offentlige organer mulighet til å stille krav om kompetanse i samiske språk når de rekrutterer. Videre uttaler utvalget at det er noe usikkerhet om i hvilken grad samiske språkkrav kan vektlegges ved ansettelse. På denne bakgrunn mener utvalget at lovfesting av fortrinnsrett for samiskspråklige er et hensiktsmessig virkemiddel for å øke rekrutteringsgrunnlaget, og at det vil ha en viktig signaleffekt for arbeidslivet.

12.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo en ny lovbestemmelse som presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organer, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.

12.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Et flertall av høringsinstansene er positive til forslaget. *Kautokeino kommune og Samisk høyskole* støtter ikke forslaget.

Kautokeino kommune og Samisk høyskole mener det ikke er tilstrekkelig at det offentlige organet selv vurderer om det har behov for samisk språkkompetanse, og er uenig i at fortrinnsrett ikke er hensiktsmessig.

Diskrimineringsnemnda, Troms og Finnmark fylkeskommune, Sametinget, Snåsa kommune, Utdanningsforbundet, Knut Hamsun vgs., Statsforvalteren i Trøndelag, Samisk råd i Sør-Varanger kommune, Romssa Sámi Searvi, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter, Norske Samers Riksforbund, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, UiT Norges arktiske universitet, Tromsø kommune, Poli-

tidirektoratet, Karasjok kommune, Tana kommune, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, Hamarøy kommune, Nesseby kommune, Norsk Målungdom, Røyrvik kommune og Tjeldsund kommune er i all hovedsak enige i forslaget.

Sametinget og Snåsa kommune uttaler at forslaget kan ha positive ringvirkninger i arbeidet med å rekruttere samiskspråklig kompetanse. *Utdanningsforbundet* uttaler at forslaget kan bidra til å øke kompetansen i det offentlige slik at samer kan oppleve at deres rettigheter blir ivaretatt og at samisk språk er likeverdig med norsk.

Hamarøy kommune, Tjeldsund kommune og Røyrvik kommune skriver at de støtter forslaget, men er uenig med departementet i at fortrinnsrett ikke er hensiktsmessig. Også *Nesseby kommune* og *Norsk Målungdom* uttaler at de støtter språkutvalgets forslag om at ellers kvalifiserte søkere med etterspurte samiskkunnskaper, skal ha fortrinnsrett til ansettelse i offentlige organer med et virkeområde som dekker en språkutviklingskommune.

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa støtter fortrinnsrett for de som har samiskspråklig kompetanse. De mener å se antydning til at pedagogisk kompetanse teller mer enn samiskspråklig og samisk kulturell kompetanse ved ansettelse i for eksempel barnehage.

Diskrimineringsnemnda uttaler at dersom henvendelser på de ulike samiske språkene fordrer at nemnda har eget ansatt personell til å håndtere disse, er forslaget om krav om samisk språkkompetanse ved stillingsutlysninger viktig.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark er usikker på hva som er det beste tiltaket. De vurderer likevel forslaget som et aktuelt virkemiddel under forutsetning av at det gjøres gode vurderinger og avveininger.

12.6 Departementets vurdering

På bakgrunn av høringssvarene fastholder departementet forslaget om en ny lovbestemmelse som

presiserer adgangen til å stille samiske språkkunnskaper som ønskede eller nødvendige kvalifikasjoner ved ansettelse til stillinger i offentlige organer, når organet har behov for denne kompetansen for å utføre sine oppgaver.

En virksomhet som har saklig grunn til det, for eksempel som følge av mange henvendelser på samisk eller tett kontakt med samisk språk, kan angi samisk språkkompetanse som nødvendige eller ønskede kvalifikasjoner ved ansettelse. Dette forutsetter at det er et reelt behov som følge av arbeidsoppgavene som skal utføres, og at det framgår av utlysningsteksten. Så lenge kvalifikasjonskravet er saklig begrunnet og nødvendig for stillingen, kommer det ikke i strid med diskrimineringsforbudet etter likestillings- og diskrimineringsloven.

Departementet mener likevel det er hensiktsmessig at det framkommer tydelig av sameloven at det er adgang til å etterspørre samisk språkkompetanse ved ansettelser. Bestemmelsen gjelder både i og utenfor forvaltningsområdet, og inkluderer samisk skrivekompetanse for offentlige organer som, etter bestemmelsene om rett til svar på samisk, er pliktig å gi skriftlig svar på samisk.

Det er en målsetting at forslaget bidrar til at samiskkompetanse i større grad etterspørres i offentlige stillingsutlysninger. Det er ønskelig at både ungdom under utdanning, og ferdigutdannede voksne, motiveres til å tilegne seg samisk språkkompetanse når de ser at samisk språkkunnskap er en fordel i arbeidslivet.

Kautokeino kommune og Samisk høgskole mener det ikke er tilstrekkelig at det offentlige organet selv vurderer om det har behov for samisk språkkompetanse, og er uenig i at fortrinnsrett ikke er hensiktsmessig. Departementet viser til arbeidsgivers styringsrett og mener at hensynet med regelen oppnås best med en tydelig hjemmel for arbeidsgiver til å sette samiskkompetanse som ønsket eller nødvendig kvalifikasjon ved utlysning av en stilling.

13 Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige

13.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Ansatte med samiskkompetanse er en forutsetning for at det offentlige skal kunne oppfylle samelovens språkregler. For et offentlig organ med et udekket behov for samisk språkkompetanse, kan utdanning for de ansatte være et viktig virkemiddel, det kan typisk være etter- og videreutdanning.

Sameloven § 3-7 om rett til utdanningspermisjon lyder som følger:

«Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap. Retten kan gjøres avhengig av at den tilsatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen. Kongen gir nærmere regler om gjennomføringen av disse bestemmelsene.»

I forarbeidene til samelovens språkregler er det understreket at det i utgangspunktet bør være arbeidsgivers plikt å sørge for at de ansatte har den kompetansen i samisk som det er behov for. Det foreslås på denne bakgrunn at tilsatte i organer som er forpliktet til å gi svar på samisk, får rett til permisjon med lønn for å lære samisk når organet har behov for slik kunnskap, jf. Ot.prp. nr. 60 (1989–90) side 30. Retten må vurderes i forhold til organets behov for styrket kunnskap i samisk. Det vises videre til at de som får slik permisjon, også bør pålegges tjenesteplikt i organet etter endt permisjon. I tillegg uttales det at ettersom det ikke foreligger noen lovpålagt plikt til å besvare henvendelser på samisk i offentlige organer utenfor forvaltningsområdet, er det ikke naturlig å innføre en rett til permisjon med lønn for disse. Offentlige organer som har kontakt med samisktalende, oppfordres til å skaffe seg kompetanse i samisk gjennom opplæringstiltak eller gjennom nytilsetninger. I merknadene til paragrafen vises det til at para-

grafens andre ledd gir Kongen myndighet til å gi nærmere regler om gjennomføring av rett til permisjon. Det vises blant annet til at dersom gjeldende organer innfører organisert utdanning i samisk, eller der flere organer samarbeider om opplæringen, kan en viss avgrensning av permisjonsretten gjøres gjeldende.

13.2 Svensk og finsk rett

Utdanning for å øke samiskspråklig kompetanse i det offentlige reguleres ikke etter svensk rett.

Etter finsk rett har statlige ansatte i forvaltningsområdet rett til å få permisjon med lønn for å tilegne seg samisk språkkompetanse som den ansatte behøver for å kunne utføre sine arbeidsoppgaver. Ansettelsesforholdet må ha vart minst ett år på tidspunktet for permisjonen. Som vilkår for permisjonen kan det stilles krav om at den ansatte etter utløpet av permisjonen tjenestegjør innenfor forvaltningsområdet i en viss periode som ikke overstiger ett år. Avtalen kan inneholde en kontraktstraffklausul som ikke kan overstige kostnaden for språkopplæringen og som den ansatte må tilbakebetale dersom han eller hun sier opp før utløpet av avtalen eller blir sagt opp på grunn av forhold på den ansattes side.

13.3 Språkutvalgets forslag

Språkutvalget foreslår at retten til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk skal gjelde i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner når den tilsatte har en stilling som krever kommunikasjon med områdets innbyggere. Det samme har tilsatte i offentlige organer for øvrig, når organet har behov for slik kunnskap.

Utvalget mener at retten kan utformes slik at den tilsatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen.

13.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo å lovfeste at ansatte i offentlige organer skal ha rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk. Etter forslaget er det en forutsetning at organet har behov for samisk språkkunnskap. Organet selv må vurdere om det har behov for slik kompetanse.

13.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Diskrimineringsnemnda, Sametinget, Utdanningsforbundet, Norges museumsforbund, Knut Hamsun vgs., Statsforvalteren i Trøndelag, Kåfford kommune, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Norske Samers Riksforbund, Statsforvalteren i Troms og Finnmark, Hamarøy kommune, Tromsø kommune, Politidirektoratet, Røyrvik kommune, Karasjok kommune, Tana kommune, Tjeldsund kommune, Romssa Sámi Searvi, Árran Julevsáme guovdás Lulesamisk senter, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, UiT Norges arktiske universitet og Samisk høgskole stiller seg i all hovedsak positive til forslaget.

Knut Hamsun vgs. mener at staten bør motivere til kompetanseheving i samisk hvor det er mulig, ikke bare hvor det er nødvendig. Det er uheldig at bestemmelsen ikke gir ansatte i private institusjoner samme rett. Både *Norges museumsforbund* og *Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter* mener det er viktig at det ikke bare er ansatte i skoler og utdanningsinstitusjoner som bør benytte seg av utdanningspermisjon, men også ansatte i andre relevante institusjoner.

Statsforvalteren i Trøndelag uttaler at språkkurs ikke i seg selv er tilstrekkelig til å få den kompetansen som trengs for å kunne besvare henvendelser på samisk. Det må utvikles studietilbud innen høyere utdanning for å gi den kompetansen som kreves, særlig sørsamisk språk- og kulturkompetanse må styrkes.

Kåfford kommune peker på at det er ressurskrevende for kommunene å tilrettelegge for opplæring i samisk språk, og at det må åpnes opp for kompensasjon for de ansatte som tar samisk utdanning. I forbindelse med rekruttering burde det opprettes en rekrutteringspakke som gir rett til permisjon for utdanning i samisk slik at flere tar utdanning i samisk. Dette vil gjøre det enklere for kommunene å utdanne samiskspråklig personell. Rekrutteringspakken må være et samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og i første omgang blant annet inneholde kompensasjon for

permisjon av ansatte og vikar i permisjonstiden. Det burde også opprettes samarbeidsstrukturer i hele Sápmi på tvers av landegrensene.

Romssa Sámi Searvi, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, UiT og Samisk høgskole stiller seg positive til forslaget, men har særskilte merknader til utformingen av bestemmelsen. De peker på at lovens formulering «å skaffe seg kunnskap i samisk» er for svak, og mener at det må spesifiseres at det er den *nødvendige* kunnskap tilpasset arbeidsoppgavene det kan gis permisjon for.

Samisk høgskole mener alle som begynner i offentlig stillinger i språkområdet skal være forpliktet til å ta studium i samisk. Videre at alle ansatte i kommunene skal ha rett til å få lønnet permisjon for å lære samisk. I bykommunene må denne retten være for de som kommuniserer med samiske språkbrukere.

13.6 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget om å lovfeste at ansatte i offentlige organer skal ha rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk. Hva som menes med offentlig organ følger av definisjonen i § 3-1 bokstav b). Forslaget er i hovedsak en videreføring av gjeldende bestemmelse, men er utvidet slik at den også omfatter offentlige organer med landsomfattende funksjon. Utvidelsen vil i hovedsak ha betydning for de landsomfattende organene som har plikt til å svare på samisk etter forskriftene til samelovens språkregler. Det er en forutsetning at organet har behov for samisk språkkunnskap. Organet selv må vurdere om det har behov for slik kompetanse. Høringsinstansene støtter i all hovedsak forslaget.

Departementet viser til at et viktig virkemiddel for offentlige organer som trenger samisk språkkompetanse, er at ansatte kan søke om utdanningspermisjon med lønn. Det er i dag ingen oversikt over hvor mange av kommunene i forvaltningsområdet som tilbyr sine ansatte utdanningspermisjon med lønn, eller hvor mange ansatte som har tatt slik permisjon. Kommunene oppgir liten tilgang på personer med kompetanse i samisk, som en av hovedgrunnene til mangelfull oppfyllelse av samelovens språkregler. Departementet er enig med høringsinstansene som mener at aktiv bruk av utdanningspermisjon med lønn for egne ansatte kan bøte på utfordringene med manglende rekrutteringsgrunnlag.

Departementet har merket seg innspillet fra Samisk høyskole om at alle som begynner i offentlige stillinger i forvaltningsområdet skal være forpliktet til å ta studium i samisk, samt at alle ansatte i kommunene skal ha rett til lønnet permisjon for å lære samisk. Departementet mener at det må være opp til det offentlige organet selv å vurdere om det har behov for å ha ansatte med samisk språkkompetanse. Utdanning i samisk er et virkemiddel det offentlige organet kan benytte

for å løse sine oppgaver på en bedre måte. Den ansattes rett må derfor avhenge av om arbeidsgiver mener organisasjonen har et behov for slik kompetanse.

Departementet foreslår å videreføre regelen om at retten til permisjon med lønn er avhengig av at den ansatte forplikter seg til å være ansatt i organet en viss tid etter at utdanningen er avsluttet. Lengden på forpliktelsen bør vurderes i forhold til lengden på permisjonen.

14 Andre forslag til endringer i sameloven

14.1 Begrepet «samisk språk»

14.1.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Grunnloven § 108 lyder: «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv». Selv om det i formuleringen «sitt språk» brukes entall, går det fram av samerettsutvalgets kommentar til lovparagrafen at den gjelder for de ulike samiske språkene eller språkvarianter.

Statens plikt i henhold til Grunnloven er fulgt opp og konkretisert i sameloven § 1-5. Bestemmelsen lyder: «Samisk og norsk er likeverdige språk. De skal være likestilte språk etter bestemmelsene i kapittel 3.» Det må antas at bestemmelsen om likeverd gir et visst vern for samiske språk, selv om den ikke utløser noen direkte rettigheter eller plikter. Stadfestingen av at samisk er likestilt med norsk, utløser heller ikke rettigheter i seg selv. Rett til bruk av samisk følger av bestemmelsene i sameloven kapittel 3.

Sameloven inneholder ingen definisjon av begrepet «samisk» og sier ikke noe eksplisitt om statusen til de ulike samiske språkene. I utkastet til lovproposisjon, som ble lagt fram av en interdepartemental arbeidsgruppe 30. november 1989, ble det foreslått at man ved «samisk» skulle mene nordsamisk. Flere høringsinstanser gikk imidlertid mot den foreslåtte avgrensningen til nordsamisk. I Innst. O. nr. 3 (1990–91) peker også Stortingets kirke- og undervisningskomité på at det vil være for snevert å definere samisk språk som nordsamisk, og at nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og østsamisk er likeverdige samiske språk. Komiteen presiserte også at noe av det viktigste med lovendringen var å styrke «de samiske språks status». I tråd med dette ble det i proposisjonens merknader til § 1-5 presisert at det med samisk menes alle samiske språk.

Da samelovens språkkapittel ble fastsatt, omfattet forvaltningsområdet bare kommuner i det nordsamiske området. Kulturdepartementet uttalte i forarbeidene at det vil være urimelig å pålegge offentlige organer i dette området å kom-

munisere på sørsamisk og lulesamisk i tillegg til nordsamisk. Kirke- og undervisningskomiteen sluttet seg til dette. Når det gjaldt samisk språkbruk utenfor forvaltningsområdet, presiserte komiteen at det ville være naturlig at språkbruken og språkopplæringen fortrinnsvis ble knyttet til det språk som er mest utbredt i vedkommende område, jf. Innst. O. nr. 3 (1990-91). Gjennom innlemmelsen av Tysfjord kommune i 2006, og Snåsa kommune i 2008, omfattet forvaltningsområdet for samisk språk nå også kommuner i det sørsamiske og lulesamiske området.

Lov om språk (språklova) § 1 annet ledd bokstav b slår fast at et av formålene med loven er å sikre at offentlige organer tar ansvar for å bruke, utvikle og styrke samiske språk, jf. reglene i sameloven kapittel 3. Språklova § 5 slår fast at samiske språk er urfolksspråk i Norge. I tillegg vises det til at samiske språk og norsk er likeverdige språk og at de er likestilte språk etter sameloven kapittel 3. Bestemmelsen i § 9 som setter krav til klart språk gjelder også samiske språk.

14.1.2 Språkutvalgets forslag

Språkutvalget framhever at de mindre samiske språkene i mange sammenhenger er blitt usynlige både i det samiske samfunnet og i storsamfunnet for øvrig. Nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk er i ulik situasjon når det gjelder grunnleggende språklig infrastruktur. Utvalget framhever at en anerkjennelse av disse språkenes status som egne og likeverdige språk, og behovet for særskilte tiltak fra nasjonale myndigheter og Sametinget, vil være avgjørende for en positiv utvikling av de samiske språkene. Det gjelder særlig for sørsamisk og lulesamisk.

Utvalget har også erfart at begrepet «samisk» i sameloven § 1-5 har bidratt til tvil rundt hvilke språk som er omfattet. Utvalget viser til at betegnelsen «språk» både brukes i entall (det samiske språket) og flertall (samiske språk). Utvalgets har vurdert om en definisjon av begrepet «samiske språk» kunne være hensiktsmessig, all den tid samelovens språkregler ikke kun gjelder for nordsamisk. På den annen side er utvalget av den opp-

fatning at en definisjon som innbefatter alle samiske språk, samtidig vil kunne være misvisende når det gjelder østsamisk/skoltesamisk og pitesamisk. Utvalget viser til at omtale av samiske språk i de regler som omfatter dagens forvaltningsområde for samisk språk, bare gjelder for sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. I praksis omfattes dermed ikke østsamisk/skoltesamisk og pitesamisk av samelovens språkregler. På bakgrunn av dette mener utvalget at det ikke er behov for en egen definisjon av begrepet, men ser at det er nødvendig med en mindre språklig justering i sameloven § 1-5 som presiserer at det er snakk om flere samiske språk. Dette må forstås slik at alle samiske språk skal være likeverdige med norsk, og at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk per i dag er likestilte, offisielle språk i henhold til reglene i samelovens kapittel tre. Med presiseringen i ny § 1-5 mener utvalget at de ulike kommunene innenfor forvaltningsområdet for samiske språk, må oppfylle sine forpliktelser overfor det samiske språket som er utbredt i den aktuelle kommunen. Hensikten er ikke at alle offentlige organer skal ha språkberedskap på samtlige samiske språk.

14.1.3 Høringsforslaget

Departementet foreslo at bestemmelsen i § 1-5 i sameloven endres til å slå fast at alle samiske språk er likeverdige, og at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk skal være likestilte med norsk etter bestemmelsene i sameloven kapittel 3.

14.1.4 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Kartverket, Utdanningsforbundet, Språkrådet, Samisk forlegger- og avisforening, Norges museumsforbund, Knut Hamsun vgs., SANKS, Finnmarks-sykehuset, Umesamisk ressurscenter, Kåfjord kommune, Ä'vv Saa'mi mu'zei – Ä'vv Skoltesamisk museum, Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter, Hamarøy kommune og Røyrvik kommune støtter i all hovedsak forslaget.

Kartverket støtter endringen og er enige i at det ikke er realistisk å innføre tilsvarende rettigheter for umesamisk, pitesamisk og østsamisk/skoltesamisk, som for sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk.

Kåfjord kommune, Árran Julevsáme guovdásj Lulesamisk senter og Språkrådet støtter endringen fra samisk språk til samiske språk. Endringen reflekterer at det finnes mange samiske språk, og at Norges folkerettslige forpliktelser omfatter

flere av dem. *Norges museumsforbund* støtter presiseringen av at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk skal være likestilte med norsk etter bestemmelsene i kapittel 3.

Knut Hamsun vgs., Umesamisk ressurscenter og Ä'vv Saa'mi mu'zei – Ä'vv Skoltesamisk museum er kritiske til at det bare er tre av de samiske språkene som skal omfattes av kapittel 3 i sameloven. *Knut Hamsun vgs.* mener det må opplyses om bakgrunnen for dette, og hvorvidt likestilling av de andre tre språkene blir ivarettatt på annen måte. *SANKS* støtter forslaget om å endre ordlyden i lovteksten fra «samiske språk» til sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk, men vil påpeke at det er flere samiske språk enn de som har fått offisiell status.

14.1.5 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget om å endre § 1-5 i sameloven slik at loven slår fast at alle samiske språk er likeverdige, og at sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk skal være likestilte med norsk etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Høringsinstansene er positive til forslaget.

Dagens språkregler i sameloven benytter betegnelsen samisk språk og forvaltningsområdet for samisk språk. Av de samiske språkene er nordsamisk det mest brukte og derfor også det mest synlige språket i det samiske samfunnet. Departementet ser at entallsbetegnelsen samisk språk i § 1-5 på en utilsiktet måte kan føre til at de øvrige samiske språkene blir usynliggjort.

Departementet viser til at alle de samiske språkene er truet og at hvert av dem er en viktig del av samisk og norsk historie og kultur. På grunn av sterk påvirkning fra storsamfunnet, og nedvurdering av de samiske språkene, har de forskjellige samiske språkene fått ulike utviklingsmuligheter.

Samiske språk blir snakket i Norge, Sverige, Finland og Russland. Det finnes ti forskjellige samiske språk, og språkgrensene går på tvers av riksgrensene. Det blir ikke ført statistikk over etnisitet i Norge, og det er derfor vanskelig å si nøyaktig hvor mange brukere disse språkene har. Av de samiske språkene som blir og har blitt brukt i Norge, er nordsamisk klassifisert som et klart truet språk («definitely endangered language») i UNESCOs atlas over statusen til språkene i verden. Lulesamisk og sørsamisk er alvorlig truede språk, mens østsamisk (skoltesamisk), pitesamisk og umesamisk er klassifisert som utdødde i Norge.

Norges internasjonale forpliktelser overfor språkbrukere, knytter seg til de språkene som faktisk brukes i Norge i dag. Når det gjelder samiske språk, vil det si nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk forplikter nasjonalstatene til å gjennomføre konkrete tiltak for å bevare regions- og minoritetsspråk, slik at de blir synlige både i politikken, i lovgivningen og i praksis. Minoritetsspråkpakten fastsetter en rekke generelle mål og prinsipper for statenes politikk og tiltak overfor regions- og minoritetsspråk. Norge har slått fast at minoritetsspråkpakten kommer til anvendelse på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Andre samiske språk er ikke omfattet av minoritetsspråkpakten, fordi disse språkene ikke oppfyller paktens kriterier for å være vernet.

Flere høringsinstanser er kritiske til at ume-samisk, pitesamisk og skoltksamisk ikke likestilles med norsk på samme måte som sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Departementet ser det ikke som realistisk at disse språkene vil være i levende bruk i Norge, på tvers av flere samfunns-sektorer, slik sørsamisk, lulesamisk og nord-samisk er. Ut fra dagens språksituasjon er det derfor ikke mulig å betegne alle de samiske språkene som likestilte i tilknytning til samelovens bestemmelser i kapittel 3. Departementet vil samtidig understreke at språkene er viktige som bærere av identitet, historie og meningsunivers. Sametinget og de ulike språkmiljøene gjør en viktig innsats for å ta språkene tilbake, blant annet gjennom forskning, språkkurs og opprettelse av språk- og kultursentre. Selv om det ikke er realistisk å lovfeste rettigheter for bruk av disse språkene, mener departementet det er en viktig anerkjennelse av språkene at loven slår fast at alle de samiske språkene og norsk er likeverdige språk.

På denne bakgrunn foreslår departementet å presisere at de tre samiske språkene sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk, skal være likestilt med norsk etter bestemmelsene i kapittel 3. Sørsamisk og lulesamisk er minoritetsspråk også i det samiske samfunnet, og er derfor i en sårbar situasjon. Departementet mener derfor det er viktig å tydeliggjøre i sameloven at språkkretighetene også gjelder for sørsamisk og lulesamisk.

14.2 Oppdeling av bestemmelse om rett til bruk av samisk i rettsvesenet

14.2.1 Bakgrunn og språkutvalgets forslag

Sameloven § 3-4 gjelder retten til å bruke samisk i rettsvesenet. Den dekker både domstolene, politi

og påtalemyndighet og kriminalomsorgen. Språkutvalget foreslo å dele bestemmelsen opp i tre ulike bestemmelser, en for hvert av de nevnte områdene.

14.2.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo å dele opp gjeldende § 3-4 i tre bestemmelser slik som språkutvalget foreslo. Forslaget innebærer en egen bestemmelse om domstoler, en egen bestemmelse om politi og påtalemyndighet og en egen bestemmelse om kriminalomsorgen.

14.2.3 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Kun to høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. *Politidirektoratet* har ingen innvendinger mot oppsplittingen av gjeldende § 3-4. *Karasjok kommune* støtter forslaget og mener det vil gjøre det tydelig at retten til bruk av samisk gjelder for henholdsvis domstol, politi- og påtalemyndighet og kriminalomsorgen.

14.2.4 Departementets vurdering

Departementet fastholder forslaget om å dele opp gjeldende § 3-4 i tre bestemmelser. Det kom ingen innvendinger til forslaget i høringen, og høringsinstansene som har uttalt seg støtter forslaget.

Forslaget vil ikke innebære noen materielle endringer, men departementet mener at oppdelingen vil ha en pedagogisk betydning ved at det blir tydeligere at retten til bruk av samisk gjelder i flere ulike sammenhenger på justisfeltet.

14.3 Tekniske endringer i sameloven § 3-5 om utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren

14.3.1 Bakgrunn

Bestemmelsen i sameloven § 3-5 om utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren ble vedtatt i 1990 og trådte i kraft 1. januar 1992. Det har vært store reformer på helse- og omsorgsfeltet etter at bestemmelsene i samelovens språkregler ble gitt. Som eksempler kan nevnes innføringen av statlige helseforetak, fritt sykehusvalg, sam-handlingsreformen og HVPU-reformen. Sykehusene er i dag mer spesialiserte, det skjer i større grad funksjonsfordeling mellom ulike sykehus og man har rett til fritt sykehusvalg. Pasienter fra forvaltningskommunene for samisk språk vil

derfor ofte kunne være pasienter ved sykehus som ikke omfattes av sameloven. Som en følge av denne utviklingen gjenspeiler ikke lenger bestemmelsen i sameloven § 3-5 den faktiske organiseringen i helse- og omsorgstjenestene.

Ved ikraftsetting av helse- og omsorgstjenesteloven 1. januar 2012 skjedde det også begrepsmessige endringer i regelverket som gjør at man nå bruker begrepet «helse- og omsorgsinstitusjoner» framfor «helse- og sosialinstitusjoner».

Departementet foreslår derfor tekniske endringer i sameloven § 3-5 for å tilpasse bestemmelsen bedre til dagens situasjon og for å oppdatere begrepsbruken i bestemmelsen i tråd med departementets forslag om å dele forvaltningsområdet inn i tre ulike kommunekategorier.

Departementet foreslår å erstatte begrepet «helse- og sosialsektoren» i bestemmelsens overskrift, og «helse- og sosialinstitusjoner» med begrepet «helse- og omsorgsinstitusjoner» i selve bestemmelsen. Endringen i overskriften gjøres for at den skal være i tråd med hva som reguleres i bestemmelsen. Rettigheten og plikten som reguleres i bestemmelsen skal ikke berøres av forslagene.

Sosialtjenesten omfatter tradisjonelt også barnevernstjenesten. I forarbeidene til sameloven er ikke barnevernets institusjoner nevnt særskilt, men sosiale tjenester er en fellesbetegnelse for kommunale hjelpetiltak ved økonomiske og sosiale vansker. Det følger av en slik forståelse at begrepet sosiale tjenester også dekker barnevernet. I NOU 1995: 6 *Plan for helse- og sosialtjenester til den samiske befolkning i Norge*, og i annen juridisk litteratur, legges det også til grunn at begrepet sosialinstitusjoner slik det er brukt i same-loven § 3-5 omfatter barnevernets institusjoner.

Sosialtjenestebegrepet dekker imidlertid ikke alle institusjonene under barnevernet. Departementet redegjør nedenfor for forslaget til hvordan bestemmelsen kan videreføres, slik at barnevernets institusjoner tydelig inkluderes.

14.3.2 Gjeldende rett

Sameloven § 3-5 gir en utvidet rett til å bruke samisk i helse- og omsorgssektoren. Av bestemmelsen følger det at:

Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk.

Bestemmelsens hovedformål er å sikre at klienters og pasienters interesser blir ivaretatt i møte med offentlige helsetjenestetilbud. Bestemmelsen gir en rett til den som ønsker å bruke samisk overfor en helse- og sosialinstitusjon, for å «ivareta egne interesser». I utgangspunktet er det pasienten eller klienten selv som kan kreve å bli betjent på samisk. Det innebærer at man ikke har en tilsvarende rett ved henvendelser som gjelder andre, for eksempel når pårørende eller andre nærstående tar kontakt med institusjonen på vegne av en pasient. Den alminnelige regelen i § 3-3 vil imidlertid kunne gi en rett til svar på samisk også i slike tilfeller.

Forarbeidene framhever at nøyaktig informasjon er viktig i kontakten med pasientene. Oppfyllelse av retten til å bli betjent på samisk krever fortrinnsvis at ansatte innen helse- og omsorgstjenesten kan kommunisere direkte med brukeren på samisk. I forarbeidene til bestemmelsen understrekes det at bruk av tolketjenester er sekundært sammenliknet med at de ansatte selv behersker samisk, men at bestemmelsen må anses ivaretatt dersom den samisktalende får anledning til å benytte tolk.

I Samekulturutvalgets rapport og forslag NOU 1985: 14 *Samisk kultur og utdanning*, som ligger til grunn for bestemmelsen, ble det pekt på at: «Imidlertid må det...nedfelles i norsk lov visse språklige minimumsrettigheter for samisktalende i Norge». Disse rettigheter blir framhevet som særlig viktige der behovet for å uttrykke seg klart og presist er stort, og hvor det er viktig at enkeltindividers ytringer blir forstått. I denne sammenheng står helsevern og rettsbeskyttelse sentralt. Språklig kommunikasjonssvikt på disse felter må antas å være særdeles uheldig for enkeltindivider, jf. NOU 1985: 14 s. 186.

Sammenlignet med den generelle regelen i sameloven § 3-3 om rett til svar på samisk, er § 3-5 en spesialbestemmelse som gir en utvidet rett til å bli betjent på samisk. Bestemmelsen utløser en tilsvarende plikt og et ansvar for «offentlige helse- og sosialinstitusjoner» til å oppfylle rettigheten, og med det en klageadgang etter sameloven § 3-11. De offentlige helse- og sosialinstitusjonene som omfattes av § 3-5, vil også ha plikt til å bruke samisk etter reglene i § 3-3, jf. merknadene til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 60 (1989–90).

Hva kravet om å bli betjent på samisk innebærer

Bestemmelsen gir en rett til å bli «betjent på samisk». Forarbeidene til bestemmelsen omtaler ikke nærmere hva det vil si å bli betjent på samisk.

«Rett til svar på samisk» etter § 3-3 må i utgangspunktet forstås snevrere enn «rett til å bli betjent på samisk» i § 3-5. Det er rimelig å forstå «betjent» som å omfatte noe mer enn «svar». At bestemmelsen omtales som en «utvidet rett til å bruke samisk», understreker dette. Rett til svar innebærer at offentlige organer, som omfattes av bestemmelsen, må gi tilbakemelding på en henvendelse på samisk. I praksis vil det langt på vei dreie seg om situasjoner hvor noen henvender seg på samisk i administrativ kontakt med tjenestene. Typiske eksempler her vil være for å få informasjon, levere en søknad om tjenester eller en klage.

I vanlig språkbruk må «å bli betjent på samisk» forstås slik at kommunikasjonen mellom tjenesteyteren og den som skal motta tjenesten, foregår på samisk. Sett i sammenheng med bestemmelsens hovedformål må det bety at samhandlingen med brukeren og pasienten må foregå på samisk, og at brukere og pasienter får all nødvendig informasjon, både skriftlig og muntlig, på samisk. Bestemmelsen i § 3-5 har ingen tilsvarende regulering som § 3-3, om i hvilke tilfeller man har rett til henholdsvis muntlig eller skriftlig svar. Den utvidede retten til å bli betjent på samisk etter § 3-5 innebærer derfor at kommunikasjonen vil kunne gis skriftlig så vel som muntlig, avhengig av hva situasjonen krever.

Sameloven § 3-5 omfatter både administrativ kontakt med tjenesten, for eksempel når man kontakter kommunen for å undersøke hva slags tilbud som finnes, ved søknad om sykehjemsplass, ved kontakt med spesialisthelsetjeneste for å avklare praktiske spørsmål knyttet til innleggelse/undersøkelse mv., og den brukernære og pasientnære samhandlingen. I helsetjenesten vil det si den kliniske kontakten som skjer når man for eksempel på et sykehjem eller sykehus diskuterer behandlingsrelaterte spørsmål med helsepersonell.

Den samme forståelsen støttes av etterfølgende rundskriv. I rundskriv 1-15/2000 viser Sosial- og helsedepartementet til at tjenestetilbud på samisk er ønskelig ut fra «behovet for korrekt og nødvendig utredning, diagnostisering, behandling, pleie, omsorg og pasient- og klientinformasjon. Dette følger av pasientrettighetsloven § 3-1 om krav til medvirkning og informasjon, sosialtjenesteloven § 8-4 om plikt til å rådføre seg med klienten, helsepersonelloven § 4 om krav til faglig forsvarlig virksomhet, og kommunenes tilretteleggingsplikt, jf. ny § 1-3a i kommunehelsetjenesteloven.»

I rundskriv I-2004-17 om ny forskrift om individuell plan etter helselovgivningen og sosialtjenes-

teloven skriver Helse- og omsorgsdepartementet at det under utarbeidelse av planen skal tas hensyn til tjenestemottakers etniske, kulturelle og språklige forutsetninger. Det vises i den anledning til sameloven § 3-3 og § 3-5, og at disse bestemmelsene regulerer rett til svar på samisk og utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren.

De nasjonale faglige retningslinjene for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser (Helsedirektoratet I-1957, kap. 14.6) legger også til grunn at retten til å bruke samisk etter § 3-5 omfatter klinisk kontakt.

Etter sameloven § 3-4 tredje ledd gjelder § 3-5 tilsvarende for innsatte i kriminalomsorgens anstalter i Troms og Finnmark. I en uttalelse fra 2009 (Sivilombudsmannens årsmelding 2009 s. 238) viser Sivilombudsmannen til at dette innebærer at innsatte har en utvidet rett til bruk av samisk i kontakt med helsepersonell mv. De forpliktelser dette innebærer påhviler i første rekke kommunen der vedkommende anstalt er lokalisert, men får også betydning i kontakt med spesialisthelsetjenesten. Selv om disse uttalelsene fra daværende Sosial- og helsedepartementet og Sivilombudsmannen ikke konkret fortolker ordlyden i sameloven § 3-5, går det likevel fram at de bygger på en forutsetning om at rett til å bruke samisk etter sameloven § 3-5 også gjelder i den pasientnære delen av virksomhetsutøvelsen og i den kliniske kontakten med helse- og omsorgspersonell.

Departementets samlede vurdering er at meningen bak bestemmelsen i sameloven § 3-5 om rett til å bli betjent på samisk, omfatter både administrativ og klinisk kontakt mellom pasient/bruker og helse- og omsorgstjenesten.

Helselovgivningens regulering

Det følger av pasient- og brukerrettighetsloven § 3-5 at informasjon til pasienter og brukere skal tilpasses mottakerens «kultur- og språkbakgrunn». Bestemmelsen må ses i sammenheng med pasient- og brukerrettighetslovens bestemmelse om rett til informasjon i § 3-2 og bestemmelsen om samtykke til helsehjelp i samme lov § 4-1. Språklig og kulturell tilrettelegging er også viktig for at pasienters rett til medvirkning etter § 3-1 i loven skal være reell. Bestemmelsen i § 3-5 gjelder for alle pasienter og brukere, men i merknadene til bestemmelsen pekes det på at:

[D]e med særlige behov for tilpasset informasjon vil gjerne være barn, personer som har

reduisert eller manglende evne til å ivareta sine interesser og personer fra minoritetskulturer og de med manglende kunnskaper i norsk. Det er den som yter helsehjelp som har ansvaret for å tilrettelegge informasjonen, eller få dette gjort. I de tilfeller hvor pasienten er minoritets-språklig og det er avgjørende at han eller hun skjønner innholdet av informasjonen, må det skaffes tolk. Dette er også aktuelt for den samisktalende delen av befolkningen.

Personellet skal etter annet ledd i bestemmelsen så langt som mulig sikre at mottakeren har forstått innholdet og betydningen av informasjonen.

I motsetning til bestemmelsen i sameloven § 3-5 som gir en ubetinget rett til å bruke samisk, skal personellet etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-5 tilrettelegge for bruk av samisk når pasienten eller brukeren har behov for dette.

Departementet mener imidlertid at bestemmelsene i stor grad vil overlappe hverandre i praksis. Brukerne og pasientene i helse- og sosialinstitusjoner som har reell mulighet (i praksis de som har samisk som førstespråk) for å benytte seg av retten til å bruke samisk i sameloven § 3-5, vil også i praksis ha behov for at informasjon i forbindelse med den kliniske kontakten etter pasient og brukerrettighetsloven § 3-2 gis på samisk, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-5.

Lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner

Bestemmelsen gjelder etter sin ordlyd overfor lokale og regionale offentlige *helse- og sosialinstitusjoner*. Ved tolkningen av hva som menes med «lokale og regionale offentlige» helse- og sosialinstitusjoner, må definisjonen av begrepene lokalt og regionalt offentlig organ slik de er definert i sameloven § 3-1 legges til grunn.

Begrepet *helse- og sosial* er i annen lovgivning erstattet av begrepet *helse- og omsorg*. Ved ikraftsetting av helse- og omsorgstjenesteloven 1. januar 2012, opphevet man samtidig lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene (kommunehelsetjenesteloven) og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven). Den nye helse- og omsorgstjenesteloven innebar en sammenslåing og harmonisering av de to nevnte lovene, og videreførte i all hovedsak de rettighetene og pliktene som tidligere framgikk av disse to lovene. I den nye loven brukes begrepet «helse- og omsorgstjenester», framfor «helse- og sosialtjenester».

Begrepet «institusjon» er ikke definert i same-loven og er heller ikke nærmere omtalt i forarbeidene til språkreglene. Hvilke institusjoner som i dag omfattes av sameloven § 3-5, har endret seg siden sameloven ble innført, både på grunn av store omorganiseringer innenfor helse- og sosialvesenet de siste tyve årene, slik som innføringen av statlige helseforetak, fritt sykehusvalg, samhandlingsreformen mv., og på grunn av utvidelsen av forvaltningsområdet for samisk språk. Videre har rusomsorgen og dens institusjoner gått over fra å være en sosialtjeneste til å bli en helse- og omsorgstjeneste.

Begrepet «institusjon» er i forskrift 16. desember 2011 nr. 1254 om kommunal helse- og omsorgsinstitusjon § 1 definert som:

§ 1 Institusjon etter helse- og omsorgstjenesteloven

Som institusjon etter helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2 første ledd nr. 6 bokstav c og institusjon under den kommunale helse- og omsorgstjenesten etter pasientskadeloven § 1 regnes:

- a) Institusjon med heldøgns helse- og omsorgstjenester for barn og unge under 18 år som bor utenfor foreldrehjemmet som følge av behov for tjenester (barnebolig), herunder avlastningsboliger
- b) Institusjon med heldøgns helse- og omsorgstjenester for rusmiddelavhengige
- c) Aldershjem
- d) Sykehjem
- e) Døgnplasser som kommunen oppretter for å sørge for tilbud om døgnopphold for øyeblikkelig hjelp.

Institusjonene nevnt under bokstavene a, b og c, som tidligere var institusjoner regulert i sosialtjenesteloven (sosialinstitusjoner), er nå helse- og omsorgsinstitusjoner etter lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Det følger videre av § 2 i forskriften at institusjonene nevnt under bokstavene d og e, regnes som helseinstitusjon i den kommunale helse- og omsorgstjenesten etter helsepersonelloven § 3.

Institusjonsbegrepet i forskriften omfatter bare helsetilbud som innebærer innleggelse. Dette innebærer at alle dagtilbud faller utenfor. Det framkommer klart av forskriften at definisjonene formelt sett bare gjelder for henholdsvis helse- og omsorgstjenesteloven og helsepersonelloven.

Retten til å bli betjent på samisk gjelder ovenfor lokale og regionale offentlige institusjoner. I

avgjørelsen av hva som er lokale og regionale institusjoner, er det naturlig å ta utgangspunkt i lovens § 3-1, som definerer lokale og regionale offentlige organer. Dette betyr at lokale offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner vil være institusjoner med pasienter eller brukere fra en kommune, eller del av kommune, i forvaltningsområdet for samisk språk, jf. lovens § 3-1 nr. 3.

En regional helseinstitusjon vil i utgangspunktet være enhver institusjon som helt eller delvis har ansvaret for pasienter fra en eller flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, jf. samelovens § 3-5 sett i sammenheng med § 3-1 nr. 4. Dette vil i praksis dreie seg om helseinstitusjoner som hører under lov av 2. juli 1999 nr. 61 lov om spesialisthelsetjenesten mv.

Dette betyr at regionale offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner også omfatter institusjoner som ligger utenfor forvaltningsområdet, men som mottar pasienter fra forvaltningsområdet.

Departementet vil ellers bemerke at det i mange sammenhenger ikke lenger skilles mellom regionale og nasjonale helseinstitusjoner. Blant annet som følge av funksjonsfordeling innenfor spesialisthelsetjenesten vil enkelte typer behandlinger og tjenester bare tilbys på enkelte sykehus. De regionale helseforetakene kan søke departementet om godkjenning av nasjonale tjenester, jf. forskrift 17. desember 2010 nr. 1706 om godkjenning av sykehus, bruk av betegnelsen universitetssykehus og nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten.

14.3.3 Svensk og finsk rett

Etter svensk rett kan pasienter etterspørre at hele eller en vesentlig del av service og pleie skjer på samisk, i kommuner som inngår i forvaltningsområdet. Dette skal tilbys innenfor rammen for eldreomsorgen av personale som behersker samisk. Det samme gjelder for en kommune som ikke inngår i forvaltningsområdet, dersom kommunen har tilgang til personale med samisk språkkompetanse.

Etter finsk rett har pasienter rett til å bruke samisk i sosial- og helsetjenester i kommuner som hører til forvaltningsområdet. I tilfeller der det gjelder sosial- og helsetjenester som befinner seg utenfor Lappland velferdsområde, har pasienten rett til å bruke disse dersom Lappland velferdsområde finner det nødvendig på grunn av tilgjengelighet.

14.3.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo tekniske endringer i same-loven § 3-5 for å tilpasse bestemmelsen til dagens situasjon og oppdatere begrepsbruken i bestemmelsen. Under høringen foreslo departementet å erstatte begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» med «det samiske språkområdet». Forslaget innebar videre at begrepet «regionalt offentlig organ» opphører, og at begrepet «helse- og sosialsektoren» erstattes med «helse- og omsorgsinstitusjoner».

14.3.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Statsforvalteren i Trøndelag, Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter, Nasjonalt senter for samisk i opplæringa, Statsforvalteren i Troms og Finnmark og Røyrvik kommune støtter forslaget.

Statsforvalteren i Trøndelag og Røyrvik kommune støtter tydeliggjøring av barnevernsinstitusjoners plass innenfor helse- og omsorgsbegrepet i samelovens språkregler. Begge viser til barnevernlovens tilsynsforskrift § 8 femte ledd som sier at «ved tilsyn med samiske barn skal tilsynsmyndigheten tilstrebe å besitte samisk språklig eller kulturell kompetanse», som de tror er lite kjent.

Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter er glad for at språklige hensyn ivaretas innenfor helse- og omsorgssektoren, samt barnevern og mener det er behov for å styrke språkkompetansen, særlig i lulesamisk område.

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa støtter forslaget om at de språklige rettighetene i møte med helse- og omsorgstjenester og barnevernsinstitusjoner nevnes spesielt. Det er spesielt viktig at barn og unges rett til å bruke samisk blir ivare tatt, da de ofte ikke har kunnskap og forutsetninger til å be om det selv. Loven må derfor være tydelig på at både kommunale og offentlige organer skal informere barn og unge om deres rett til å bruke samisk i møte med dem. Plikten til å informere må også gjelde når organene henvender seg til barn og unge.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark støtter forslaget om å ta inn barnevernsinstitusjoner i bestemmelsen.

14.3.6 Departementets vurdering

14.3.6.1 Om bestemmelsens virkeområde

Departementet foreslår å videreføre begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» i § 3-1,

men likevel slik at «samisk språk» endres til «samiske språk». Kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samiske språk vil videre deles inn i tre kategorier – språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner.

Kommunene som i dag er en del av forvaltningsområdet, vil bli innplassert i enten kategorien språkutviklingskommune eller språkvitaliseringskommune. Kategorien språkstimuleringskommune er først og fremst tiltenkt nye kommuner utenfor det tradisjonelle samiske språkområdet, som søker seg inn i forvaltningsområdet.

Departementet foreslår å oppdatere ordlyden i sameloven § 3-5 ved å endre fra «forvaltningsområdet» til «språkutviklingskommuner og språkbevaringskommuner». Forslaget innebærer at bestemmelsen blir avgrenset til å gjelde institusjoner som har tjenestekrets som omfatter disse to kommunekategoriene. Bestemmelsen vil derfor ikke omfatte institusjoner som har tjenestekrets som *bare* omfatter framtidige språkstimuleringskommuner.

Bestemmelsen blir dermed videreført i det faktiske geografiske virkeområdet som bestemmelsen har i dag. For framtidige kommuner i forvaltningsområdet vil rettigheten etter bestemmelsen først utløses når en kommune innlemmes i forvaltningsområdet som enten en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune.

14.3.6.2 Endring av «helse- og sosial» til «helse- og omsorg»

Ved ikraftsetting av helse- og omsorgstjenesteloven 1. januar 2012 opphevet man samtidig lov 19. november 1982 nr. 66 om helsetjenesten i kommunene (kommunehelsetjenesteloven) og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven). Den nye helse- og omsorgstjenesteloven innebar en sammenslåing og harmonisering av de to nevnte lovene, og videreførte i all hovedsak de rettighetene og pliktene som tidligere fulgte av disse to lovene. I den nye loven brukes begrepet «helse- og omsorgstjenester», og ikke «helse- og sosialtjenester».

Institusjoner som tidligere var regulert i sosialtjenesteloven (sosialinstitusjoner), er nå helse- eller omsorgsinstitusjoner etter lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, jf. forskrift 16. desember 2011 nr. 1254 om kommunal helse- og omsorgsinstitusjon. Bestemmelsen i sameloven

§ 3-5 har ikke blitt oppdatert i tråd med disse endringene i helse- og omsorgstjenestelovgivningen.

På denne bakgrunn foreslår departementet å endre «helse- og sosialinstitusjoner» i sameloven § 3-5 til «helse- og omsorgsinstitusjoner». Departementet foreslår videre å endre overskriften i § 3-5 fra «helse- og sosialtjenester» til «helse- og omsorgsinstitusjoner», for å bringe overskriften i tråd med innholdet i det bestemmelsen regulerer.

Vurdering av barneverntjenestens institusjoner

Bufetat har ansvaret for institusjonstilbudet etter barnevernsloven. Ansvaret ivaretas gjennom etablering og drift av statlige barnevernsinstitusjoner eller ved bruk av plasser i private barnevernsinstitusjoner.

Det er ulike årsaker til at barn er på barnevernsinstitusjon. Barn kan være på barnevernsinstitusjon på grunnlag av akuttvedtak, vedtak om frivillig plassering utenfor hjemmet, vedtak om omsorgsovertakelse eller vedtak om institusjonstiltak på grunnlag av alvorlige atferdsvansker. Barnevernsinstitusjoner skal gi barn som oppholder seg på institusjonen, forsvarlig omsorg og behandling. Den enkelte barnevernsinstitusjon skal ha en definert målgruppe og et formulert mål for sin faglige virksomhet. Dette innebærer at det i praksis er ulike institusjonstyper med ulike formål.

Bestemmelsen i sameloven § 3-5 har i praksis blitt forstått slik at den også omfatter barnevernsinstitusjoner. Forslaget om å endre lovens begrep til helse- og omsorgsinstitusjoner kan reise tvil om hvorvidt alle typer barnevernsinstitusjoner er omfattet. Språklig dekker benevnelsen «omsorgsinstitusjoner» i sameloven § 3-5 de av barnevernsinstitusjonene som har til formål å yte omsorg. Institusjoner for ungdommer med alvorlige atferdsvansker vil imidlertid falle utenfor den språklige forståelsen av benevnelsen omsorgsinstitusjon. Disse institusjonene har en faglig innretning hvor hovedformålet primært er et annet enn å yte omsorg, selv om omsorg for barnet/ungdommen også er en grunnleggende del av tilbudet i disse institusjonene.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å ta inn «barnevernsinstitusjoner» som en egen kategori i bestemmelsen, slik at det kommer uttrykkelig fram at alle barnevernets institusjoner dekkes. Da vil benevnelsen «omsorgsinstitusjon» være begrenset til de institusjonene som er regulert i helse- og omsorgslovgivningen.

14.3.6.3 Begrepene lokalt og regionalt offentlig organ opphører

Som følge av departementets forslag til endret begrepsbruk, hvor begrepene lokalt offentlig organ og regionalt offentlig organ tas ut av same-loven, er det behov for å oppdatere § 3-5 tilsva-rende.

Departementet foreslår å stryke «lokale» og «regionale» og la bestemmelsen gjelde i «offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner».

Det følger av dagens regelverk at helseinstitu-sjoner som har landsomfattende nasjonale opp-gaver, så som brannskadeavdelingen ved Hauke-land universitetssjukehus og Sunnaas sykehus HF, ikke er omfattet av § 3-5. Dette følger av gjel-dende § 3-1 nr. 4, hvor definisjonen av regionalt offentlig organ avgrenser mot organ som er lands-omfattende. Når departementet foreslår å opp-heve begrepet regionalt offentlig organ, forsvin-ner også dagens avgrensning. For å videreføre gjeldende rett, foreslår departementet et nytt annet ledd i § 3-5 hvor det framgår at offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barneverns-institusjoner med landsomfattende funksjoner ikke er omfattet med mindre det følger av for-skrift.

14.4 Sametingets kompetanse til å tildele midler for tospråklighet og fjerning av krav om årlig rapport

14.4.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Det følger av same-loven § 3-12 andre ledd at Sametinget skal levere en rapport til Kongen om situasjonen for samiske språk i Norge hvert fjerde år. I forståelse med departementet har Sametinget ikke levert slik rapport etter 2012.

Bestemmelsen ble innført i sammenheng med at Sametinget selv skulle organisere det samiske språkarbeidet, og lovbestemmelsen om et eget samisk språkråd ble opphevet. Det følger av forar-beidene at rapporten skal inneholde informasjon om hvordan same-lovens språkregler blir fulgt opp i praksis, for eksempel hvordan de offentlige orga-nene følger forpliktelsene i loven og hvor mange som behersker de samiske språkene.

Sametinget tildeler tospråklighetsmidler og utarbeider i dag regelverk for direktetilskudd til kommuner og fylkeskommuner. Sametinget inn-går samarbeidsavtaler med kommuner og fylkes-kommuner i forvaltningsområdet, og kommunene er forpliktet til å utarbeide 3-årige aktivitetsplaner.

14.4.2 Svensk og finsk rett

I Sverige er det det Sametinget i Sverige som har ansvar for det samiske språkarbeidet.

I Finland reguleres ikke dette rettslig.

14.4.3 Språkutvalgets forslag

Utvalget har foreslått å videreføre bestemmelsen om at Sametinget skal utarbeide en rapport til Kongen om situasjonen for samiske språk i Norge, men temaet er ikke drøftet særskilt.

Språkutvalget mener at Sametinget bør ha en mer sentral rolle i å utforme hvordan offentlige organer skal oppfylle same-lovens språkregler på en god måte. Utvalget foreslår at Sametinget gis hjemmel til å fastsette forskrift om fordeling og bruk av tospråklighetsmidler til kommuner og fyl-keskommuner.

14.4.4 Høringsforslaget

Departementet foreslo at Sametinget får hjemmel til å gi forskrift om tildelingen av tospråklighets-midlene. Forslaget er lovfesting av gjeldende praksis. Videre foreslo departementet å oppheve det lovfestede kravet til at Sametinget skal utar-beide en rapport til Kongen hvert fjerde år om situasjonen for samiske språk i Norge.

14.4.5 Høringsinstansenes syn på høringsforslaget

Alta kommune, Troms og Finnmark fylkeskom-mune, Norske Samers Riksforbund, Nesseby kom-mune, Tromsø kommune, Røyrvik kommune, Tana kommune og Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter uttalte seg om forslaget om at Sametinget får hjemmel til å gi forskrift om tildelingen av tospråklighetsmidlene.

Alle høringsinstansene som har uttalt seg, støt-ter forslaget helt eller delvis. Flere peker på beho-vet for en ny tilskuddsmodell for tospråklighets-midlene og gir uttrykk for forventninger knyttet til utformingen av denne.

Árran Julevsáame guovdásj Lulesamisk senter er kritiske til at lovforslaget ikke åpner for at samiske institusjoner kan tildeles tospråklighets-midler. Videre mener de at dagens tildeling av tospråklighetsmidler i for stor grad er basert på antall språkbrukere og ikke ut fra like utviklings-muligheter mellom de samiske språkene. De mener at en ny tilskuddsmodell må være basert på behov og likeverdighet mellom de samiske språkene.

Knut Hamsun vgs. mener det må være et lovkrav at det gjøres evalueringer og status på språkarbeidet i regelmessige intervaller, og mener at gjensidig informasjonsutveksling om utviklingen til de samiske språkene er viktig for koordineringen mellom Sametinget og staten.

14.4.6 Departementets vurdering

Departementet foreslår å presisere at Sametinget tildeler midler til kommuner og fylkeskommuner for gjennomføring av samelovens språkregler. Departementet fastholder videre forslaget om at Sametinget får forskriftsmyndighet for tildeling av tospråklighetsmidler, men forslaget innlemmes sammen med endringer i sameloven § 2-1 tredje ledd, som gir Sametinget generell myndighet til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd. Alle høringsinstansene støtter forslaget i all hovedsak, og flere framhever behovet for en ny tilskuddsmødel.

Etter departementets vurdering vil det være en fordel om det relativt detaljerte regelverket for fordelingen av tospråklighetsmidlene som Sametinget utarbeider, fastsettes i forskrift. Departementet er opptatt av at det skal være forutsigbart for kommuner og fylkeskommuner hva som er de økonomiske konsekvensene av en innlemmelse i forvaltningsområdet. Det får økt betydning når forvaltningsområdet foreslås delt inn i flere kommunekategorier med differensierte rettigheter og plikter. En forskriftsfesting av regelverket vil øke tilgjengeligheten og gjøre det enklere for kommuner og fylkeskommuner å sette seg inn i regelverket i forkant av innlemmelsen. Gjennom forskriften kan det gå tydelig fram hva som er målet med tilskuddet, og hva som kreves av kommunene og fylkeskommunene. Det vises til nærmere omtale av Sametingets forskriftskompetanse under punkt 14.7.2.

Videre fastholder departementet forslaget om å oppheve det lovfestede kravet til at Sametinget skal utarbeide en rapport til Kongen hvert fjerde år om situasjonen for samiske språk i Norge. Siden regelen ble innført har Sametinget fått en sterkere selvstendig stilling. Ansvar for utviklingen og bevaringen av de samiske språkene er en helt sentral del av Sametingets ansvar, i tråd med prinsippet om samisk selvbestemmelse over eget språk og kultur.

Det følger av forarbeidene (Ot. Prp. 114 (2001–2002)) at rapportene blant annet skal inneholde informasjon om hvordan offentlige organer etterlever forpliktelsene i sameloven. Departementet vurderer det imidlertid slik at departementene

selv er nærmere til å innhente informasjon om hvordan offentlige organer etterlever samelovens språkregler, og hvor mange som får undervisning på samisk.

Departementene vil fortsatt ha behov for kunnskap om situasjonen for samiske språk for å gjennomføre den statlige oppgaven med å tilrettelegge for at samene kan sikre og utvikle de samiske språkene. Departementet er enig med Knut Hamsun vgs. i at gjensidig informasjonsutveksling om utviklingen til de samiske språkene er viktig for koordineringen mellom Sametinget og staten. I samarbeid med Sametinget vil departementet vurdere hvordan vi kan sørge for at det foreligger oppdatert kunnskap om hvordan samelovens språkregler etterleves, og hvordan de samiske språkene brukes og utvikler seg. Det er etter departementets vurdering ikke nødvendig å lovfeste et krav om evaluering og status på språkarbeidet. Det følger allerede av Grunnloven § 108 at staten er forpliktet å legge til rette for utviklingen av samiske språk, og dette forutsetter god og regelmessig dialog mellom Sametinget og staten om utviklingen av de samiske språk.

14.5 Utvidet rett til bruk av samisk i Husleietvistutvalget

14.5.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Sameloven § 3-4 gir utvidede rettigheter til å kunne snakke eget språk i «domstoler» med embetskrets som helt eller delvis omfatter forvaltningsområdet. Med «domstoler» skal man også forstå forliksrådet. I de kommunene hvor forliksrådene har behandlet husleietvister, har samisktalende parter hatt rett til å bruke samisk muntlig og skriftlig etter reglene om utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet. Det følger videre av rettsgebyrloven § 2 annet ledd tredje punktum, at når retten har funnet det nødvendig med oversettelser til og fra samisk, dekkes utgiftene av staten.

Fra 1. september 2021 er virkeområdet for Husleietvistutvalget utvidet til å gjelde saker om leie av bolig i *hele* landet, jf. endringer i husleiloven § 12-5 og forskrift om Husleietvistutvalget § 3. Før utvidelsen behandlet Husleietvistutvalget kun tvister om leie av bolig som lå i Oslo og Trøndelag, og utvalgte kommuner i Viken og Vestland. Utenfor disse områdene, var forliksrådet første instans i tvister om boligeie. Trøndelag fylke har tre kommuner som er del av forvaltningsområdet for samisk språk; Røyrvik, Røros og Snåsa. Øvrige kommuner som i dag er del av forvaltningsområ-

det for samisk språk, lå i fylker hvor sakene inntil 1. september 2021 ble behandlet i forliksrådet.

Husleietvistutvalget er ikke en domstol etter domstoloven §§ 1 og 2 og er dermed ikke omfattet av sameloven § 3-4. Utvidelsen av virkeområdet for Husleietvistutvalget har derfor medført et rettighetstap for samisktalende i forvaltningsområdet for samisk språk.

14.5.2 Departementets vurdering

Rettighetstapet som følge av utvidelsen av Husleietvistutvalgets virkeområde, er en utilsiktet konsekvens. Departementets foreslår derfor å gjøre endringer i sameloven for å sikre at samisktalende beholder retten til å bruke samisk både muntlig og skriftlig når Husleietvistutvalget behandler og avgjør saker som tidligere var gjenstand for tvisteløsning i forliksrådet.

Etter departementets vurdering kan endringen gjøres uten at den har vært på alminnelig høring. Endringen skal sikre at en etablert lovfestet rettighet ikke utilsiktet faller bort som følge av nyere endringer i forskrift om Husleietvistutvalget og husleieloven, og innfører ingen nye rettigheter eller plikter.

Retten til å bruke samisk i saker som gjelder tvisteløsning av husleietvister, var før utvidelsen av Husleietvistutvalget delvis regulert av sameloven § 3-4 fordi forliksrådene omfattes av bestemmelsen. Bestemmelsen gir klare regler for rett til å bruke samisk i ulike situasjoner i en rettsprosess, eksempelvis rett til å inngi prosesskriv og skriftlige bevis på samisk, rett til å henvende seg muntlig på samisk og rett til å tale samisk i rettsmøter.

Husleietvistutvalget er ikke en domstol, og enkelte av bestemmelsene i § 3-4 er ikke overførbare til prosessen i Husleietvistutvalget. I de fleste saker avholdes det for eksempel ikke rettsmøter, men sakene avgjøres etter skriftlig behandling. Samtidig er det flere likhetstrekk mellom prosessen i Husleietvistutvalget og i forliksrådet. Saker i Husleietvistutvalget starter i de fleste tilfeller med en skriftlig klage, som imøtekommes av et skriftlig tilsvarende fra innklaget part. I saker hvor sakleder vurderer at det kan være mulig å finne minnelig løsning tilbys partene mekling. Hvis saken ikke mekles eller forlikkes i mekling, avgjør Husleietvistutvalget som oftest saken ved et skriftlig begrunnet vedtak på grunnlag av de opplysningene som er framkommet under saksforberedelsen. Dersom det er nødvendig kan det avholdes befarings- og parter, sakkyndige og vitner kan innkalles til muntlig forklaring. I saker om oppsigelse skal partene alltid gis anledning til å uttale seg

muntlig i felles møte, eventuelt avholdt som telefonmøte, videokonferanse eller lignende.

Departementet foreslår at en ny bestemmelse om rett til bruk av samisk i Husleietvistutvalget inntas som ny § 3-4 a, og at bestemmelsen viser til hvilke rettigheter etter § 3-4 om domstoler som også gjelder i Husleietvistutvalget. Etter forslaget skal § 3-4 første ledd nr. 1 og nr. 2 gjelde tilsvarende, samt at regelen i nr. 3 og nr. 4 gjelder «så langt den passer for saker som er gjenstand for muntlig behandling eller mekling i Husleietvistutvalget». Ved å skrive «så langt det passer», gjøres det tydelig at bestemmelsen må tolkes ut fra konteksten siden ordlyden er utformet for domstolen og saksbehandlingen i Husleietvistutvalget ikke er lik på alle punkter.

Husleietvistutvalget fører ikke rettsbok i forbindelse med en meklingsprosess, og bestemmelsene som gjelder rettsbok er derfor ikke direkte relevante. Det er likevel viktig å sikre at vedtak eller forlik som skrives på norsk, oversettes til samisk når en part krever det. Departementet foreslår derfor at en slik rett tas inn i bestemmelsen. Videre, for å sikre den samisktalende rett til kostnadsfri oversettelse på samme måte som tidligere, foreslår departementet å henvise til rettsgebyrloven § 2 (2) tredje punktum.

14.6 Individuelle kirkelige tjenester

14.6.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Sameloven § 3-6 gir enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet.

Det følger av forarbeidene at det med individuelle kirkelige tjenester først og fremst menes individuell sjelesorg. I tillegg omfatter uttrykket blant annet dåp, vigsel og nattverd. Regelen skal forstås slik at ingen har krav på at de kirkelige tjenestene skal foregå på samisk i sammenhenger som er åpne for alle, for eksempel i en ordinær gudstjeneste. Dersom presten er villig til å gi slike tjenester i et lukket arrangement, kan man kreve at det skjer på samisk. (Ot.prp. nr. 60 (1989–1990) s. 48).

Forarbeidene framhever at kirkelige tjenester i stor grad er knyttet til den som forretter, det vil si den aktuelle prest eller prost. Det er ikke et krav at vikarer for disse skal være i stand til å gi de samme tjenester på samisk. I slike tilfeller bør det være mulig at en annen prest i forvaltningsområdet som kan samisk, gir tjenestene på samisk. (Ot.prp. nr. 60 (1989–1990) s. 48).

14.6.2 Departementets vurdering

Under høringen ble bestemmelsen ikke foreslått endret, men det ble spesifisert at regelen skulle gjelde i det samiske språkområdet. Departementet har valgt ikke å gå videre med begrepet *det samiske språkområdet*, se nærmere omtale under kapittel 5.1.1.

Departementet foreslår ingen materielle endringer i bestemmelsen. Som følge av at forvaltningsområdet foreslås delt inn i tre ulike kommunekategorier er det imidlertid behov for å spesifisere at regelen gjelder for de kommuner som i dag er med i forvaltningsområdet, det vil si språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. Eventuelle nye kommuner som ønsker seg inn i forvaltningsområdet som språkstimuleringskommuner skal ikke omfattes av forpliktelsen.

14.7 Sametingets myndighet til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd

14.7.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Sametinget har myndighet til å forvalte bevilgninger fra statsbudsjettet til samiske formål. Dette følger av sameloven § 2-1 tredje ledd, som lyder:

«Sametinget kan delegeres myndighet til å forvalte de bevilgninger som bevilges til samiske formål over det årlige statsbudsjett. Departementet fastsetter reglement for Sametingets økonomiforvaltning.»

Det har over flere stortingsperioder vært bred politisk enighet om at statlige midler til samepolitiske tiltak som den klare hovedregel bør kanaliseres gjennom Sametinget. Sametinget er, som folkevalgt organ for samene i Norge, nærmest til å gjøre de skjønnsmessige avveiningene som må ligge til grunn ved fordeling av disse midlene til ulike samiske formål.

Sametinget fikk fra 1999 unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet, og er organisert som nettobudsjetterert virksomhet. Unntaket fra bruttobudsjetteringsprinsippet ble begrunnet med målsettingen om at Sametinget, som folkevalgt organ, skulle ha større ansvar, frihet og mulighet til å foreta egne prioriteringer innenfor årlige tildelinger over statsbudsjettet. Ved overgangen til nettobudsjettering fikk Sametinget overført myndighet til å bestemme hvor stor andel av bevilgningen til Sametinget som skulle brukes til henholdsvis

lønn, drift og ulike tilskuddsordninger. Nettobudsjettering gir Sametinget fullmakt til å velge utgiftsart for tildelte bevilgninger.

Regjeringen og Sametinget etablerte i 2019 en ny budsjettordning, hvor de årlige overføringene til Sametinget som utgangspunkt skal samles under én post i statsbudsjettet, (for tiden kapittel 560 post 50). Den nye ordningen gir Sametinget ytterligere handlingsrom til selv å prioritere økonomiske virkemidler mellom ulike tiltak.

Sametinget fordeler direkte tilskudd til organisasjoner og institusjoner. Gjennom ulike søkerbaserte tilskuddsordninger fordeler Sametinget også midler til ulike prosjekter og stipender. Videre tildeler Sametinget midler til for eksempel evalueringer, konferanser og gjennom avtaler med offentlige organer.

Departementet har fastsatt reglement for Sametingets økonomiforvaltning i medhold av sameloven § 2-1 tredje ledd. Reglementet gjelder for Sametingets forvaltning av bevilgningene til samiske formål, også for midler bevilget over andre departementers budsjetter og for eventuelle inntekter fra annet hold. I reglementet har departementet også stadfestet at Reglement for økonomistyring i staten med tilhørende bestemmelser, og rundskriv og veiledere fra Finansdepartementet, også gjelder for Sametinget.

Det går fram av sameloven § 2-12 femte ledd at «enkeltvedtak fattet av styrer, råd eller utvalg oppnevnt av Sametinget, kan i samsvar med forvaltningslovens bestemmelser påklages til Sametinget eller særskilt klagenemnd oppnevnt av Sametinget».

Sametingets plenum vedtok i 2011 å opprette et eget klageorgan for tilskuddssaker; Sametingets klagenemnd. Sametingsrådet er gitt fullmakt til å behandle tilskuddssøknadene, og klager behandles deretter av Sametingets klagenemnd. Ordningen dekker behovet for to-trinns behandling av klager.

14.7.2 Departementets vurdering

Grunnloven § 108 gir samene en aktiv rolle i å ivareta sine interesser. Bestemmelsen lyder: «*Det påligger statens myndighet å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.*»

Det er, på bakgrunn av grunnlovens bestemmelse og den brede politiske enigheten om at Sametinget selv skal prioritere økonomiske virkemidler, praksis i dag for at det er Sametinget og ikke departementet, som fastsetter reglement for tilskuddsordningene. Fordeling av tilskudd, som

ikke er regulert av særskilt regelverk, vil i mange tilfeller være Sametingets indre anliggende, hvor det er prinsipielt mest nærliggende at Sametinget legger rammene for tilskuddene. Etter Sametingets syn har allerede Sametinget rett til å gi slike forskrifter. Departementet har ikke tatt stilling til dette spørsmålet, men ser det uansett som nødvendig og riktig å gi Sametinget slik myndighet i formell lov. Tilskuddsreglementet fastsettes enten i Sametingets plenum under behandlingen av de årlige budsjettene eller av sametingsrådet. Når tilskuddsordningene vedtas politisk i Sametingets plenum, vil det være problematisk om regelverket skulle fastsettes av departementet, slik økonomiregelverkets bestemmelser om økonomistyring i staten kan synes å legge til grunn.

I forarbeidene til sameloven fremkommer det at Sametinget er et offentlig organ underlagt de alminnelige regler for saksbehandling i slike organer, blant annet forvaltningsloven og offentlighetsloven. Et tilskuddsregelverk fastsatt i samsvar med økonomiregelverkets krav til utforming av hovedelementene, vil normalt være en forskrift etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav c, jf. bokstav a. For at Sametinget skal kunne gi forskrift om tilskuddsordningene bør Sametinget få en forskriftskompetanse, gjennom lov.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å endre sameloven § 2-1 tredje ledd slik at Sametinget får klar myndighet til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd. Etter departementets oppfatning bør lovverket reflektere langvarig praksis for at Sametinget selv fastsetter reglemen-

ter for egne tilskuddsordninger. Sametingets kompetanse bør fremgå klart av sameloven. Sametingets forskriftskompetanse vil gjelde alle Sametingets midler som ikke er regulert av annet særskilt regelverk. For eksempel vil tilskudd til fredete kulturminner over Riksantikvarens budsjett falle utenfor, da tilskuddet er regulert av egne regler.

Departementet viser til den utviklingen som har skjedd siden Sametinget ble opprettet i medhold av sameloven. I forarbeidene til sameloven ble det lagt vekt på at Sametingets myndighet skal kunne utvikles, og at den skal kunne være under kontinuerlig vurdering, jf. Ot.prp. nr. 33 (1986–87) og Innst. O. nr. 79 (1986–87). Det ble videre lagt til grunn at samene skal «gis en vesentlig grad av selvråderett og innflytelse i spørsmål av særlig betydning for den samiske kulturs stilling», jf. Ot.prp. nr. 33 (1986–87).

Sametinget skal følge Reglement for økonomistyring i staten med tilhørende bestemmelser og Finansdepartementets veileder om etablering og forvaltning av tilskuddsordninger i staten.

Etter departementets vurdering kan endringen gjøres uten at den har vært på alminnelig høring. Det kan gjøres unntak fra utredningsinstruksens hovedregel i punkt 3-3 om at forslag til lovendringer normalt skal legges ut på åpen høring, hvis høring ansees som åpenbart unødvendig. Departementet mener vilkåret er oppfylt i dette tilfellet, da endringen ikke innebærer nye rettigheter eller plikter for Sametinget, eller for andre. Endringen må ansees som rent tekniske, for å lovfeste etablert praksis.

15 Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene

15.1 Konsekvenser for offentlige organer generelt

Et hovedmål med lovforslaget er å sørge for bevaring, utvikling og vitalisering av sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk gjennom å legge til rette for at flere kommuner, etter søknad fra kommunen selv, kan bli innlemmet i forvaltningsområdet. Regjeringen skal legge til rette for at samer skal kunne sikre og utvikle sitt språk, og har det overordnede ansvaret for at nasjonale og internasjonale rettsregler som har betydning for de samiske språkene, blir fulgt opp. Staten, kommuner og fylkeskommuner har ansvar for gjennomføringen av samelovens språkregler. Konsekvenser for henholdsvis kommunene, fylkeskommunene og statlige organer er omtalt nedenfor.

Oppsummert vil de fleste endringsforslagene etter departementets vurdering ha begrensede administrative og økonomiske konsekvenser. Flere av forslagene er kun presiseringer av gjeldende rettstilstand. Det gjelder både klargjøringen av hvilke offentlige organer som har ansvaret for å oppfylle kravet i loven til å oversette lover, forskrifter, kunngjøringer og skjema, og presisering av at det ved behov kan settes krav til samisk språkkunnskap ved rekruttering. Forslag om et differensiert forvaltningsområde, med en ny kommunekategori der det stilles lavere krav til kommunen, vil ikke i seg selv ha økonomiske konsekvenser for stat og kommune. Også i dag kan nye kommuner søke om innlemmelse, og søknader blir eventuelt innvilget gjennom forskriftsendring, fastsatt av Kongen i statsråd, etter forutgående vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser. Det er på den ene siden naturlig å anta at nye regler som differensierer forvaltningsområdet kan føre til at noen kommuner vil oppfatte det som mer aktuelt å søke om innlemmelse. På den andre siden vil kostnaden ved å innlemme en kommune på lavere rettighetsnivå trolig være noe lavere enn innlemmelse med dagens regler. Hensikten med å innføre en ny kommunekategori er at flere kommuner skal anse det som aktuelt og mulig å søke om å bli en forvaltningskommune. Hvor mange kommuner det vil være aktuelt for, er

det vanskelig for departementet å gi noe anslag over, og de økonomiske og administrative kostnadene ved et konkret forslag om innlemming vil måtte vurderes når det blir aktuelt, i tilknytning til den enkelte søknaden om innlemming.

Departementet har innhentet en vurdering fra Menon Economics (Menon) av de økonomiske og administrative konsekvensene av forslaget som ble sendt på høring. Menon vurderte konsekvensene for kommuner, fylkeskommuner, statsforvaltere, Sametinget, øvrige statlige virksomheter og statsbudsjettet. Vurderingene fra Menon er lagt til grunn der det er aktuelt. Enkelte av Menons vurderinger er ikke relevante for denne proposisjonen, fordi forslaget, eller forutsetningene for det, er betydelig endret. Departementet har på disse punktene gjort egne vurderinger av de administrative og økonomiske konsekvensene.

Forslaget om å formalisere Sametingets ansvar til å gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd, medfører ingen nye rettigheter eller plikter for Sametinget.

15.2 Konsekvenser for kommuner

Lovforslaget innebærer få nye plikter for kommuner som allerede er innlemmet i forvaltningsområdet. Disse kommunene vil bli innlemmet som språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner.

Forslaget om å presisere at kommunen har ansvar for å oversette egne kunngjøringer og lokale forskrifter til samisk, i de tilfeller hvor forskriften er av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, har i seg selv ingen økonomiske og administrative konsekvenser fordi det allerede følger et krav til slik oversettelse etter gjeldende bestemmelse. Det samme gjelder oversettelse av skjema hvor forslaget presiserer at regelen både gjelder papirbaserte og digitale skjema. Presiseringen av at også digitale skjema er omfattet, er et bidrag til at lovverket blir digitaliseringsvennlig. Digitaliseringen av det offentlige skal i seg selv gi bedre tjenester, mer effektiv ressursbruk og legge til rette for produktivitets-

økning i samfunnet. Forslaget er ikke ment å gi økte kostnader. I praksis kan forslaget om presisering av ansvaret likevel føre til økt bevissthet, slik at flere kommunale forskrifter, kunngjøringer og skjema blir oversatt til samisk, enn hva som er tilfellet i dag. På den annen side viser departementet til at det forventes at digitaliseringen i det offentlige gir bedre tjenester og mer effektiv ressursbruk.

Forslaget om i lov å likestille samisk og norsk internt i den kommunale administrasjonen og i kommunestyret i språkutviklingskommuner, vil i utgangspunktet gjelde kommunene Karasjok, Kautokeino, Tana og Nesseby, forutsatt at disse kommunene innlemmes i denne kategorien. I Karasjok og Kautokeino er nordsamisk i praksis likestilt med norsk, og lovendringen antas å ikke ha noen administrativ eller økonomisk betydning. Også i Tana og Nesseby har kommunen mange ansatte som behersker og bruker nordsamisk, og kommunene opplyser at de også har en etablert praksis for likestilling av samisk med norsk i de folkevalgte organene. Forslaget antas derfor å ikke føre til noe økt ressursbruk eller merkostnader for de fire kommunene som er aktuelle som språkutviklingskommuner.

Når det gjelder forslaget om å innføre en ny bestemmelse i sameloven om at kommuner i forvaltningsområdet skal planlegge arbeidet med å styrke samiske språk i henhold til reglene i plan- og bygningsloven, vil dette i begrenset grad utløse merkostnader. Flere kommuner utarbeider allerede i dag planer for styrking av samisk språk og tilfredsstillende delvis det foreslåtte kravet om planlegging. Det foreligger allerede et krav etter plan- og bygningsloven § 3-1 bokstav c om at kommunens planlegging skal sikre samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Videre er det i samme bestemmelse i bokstav a, et krav om at planleggingen skal sette mål for den kulturelle utviklingen i kommunen. Både kommunene og fylkeskommunene har hatt dette som oppgaver siden 1. juli 2008. Basert på kartlegging av eksisterende planer, finner Menon at det er kommunene som er foreslått som språkutviklingskommuner som i størst grad utarbeider planer i tråd med kravet som er foreslått. Også flere av kommunene som vil bli innlemmet som språkvitaliseringskommuner, har utarbeidet kommunedelplan/tema-plan eller strategidokument for å styrke samiske språk i kommunen. Forslaget er altså en koordinering mellom sameloven og plan- og bygningsloven og antas derfor i liten grad å ha administrative og økonomiske konsekvenser. For nye kommuner som innlemmes i forvaltningsområdet kan det

følge med noen kostnader til opplæring og omlegging av rutiner. På sikt vil det imidlertid kunne være ressursbesparende for kommunene å ta utviklingen av samisk språk inn i den samlede planleggingen.

Bestemmelsen som foreslås om at offentlige organer skal informere om retten den enkelte har til å bruke samisk, vil gjelde for kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet som språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner. Forslaget kan utløse noen mindre engangskostnader til å etablere og oppdatere informasjon. I tillegg kan bedre informasjon føre til at kommunen får flere henvendelser på samisk. Dette vil i så fall innebære en økt kostnad til å besvare henvendelser på samisk, enten ved bruk av interne ressurser eller ved kjøp av tolke- eller oversettertjenester. Det er vanskelig å anslå hvor mye merkostnader dette kan gi, blant annet fordi det finnes lite statistikk over antall henvendelser på samisk i dag og det er vanskelig å anslå hvor mange flere som vil benytte seg av muligheten. Departementet viser til at antallet henvendelser på samisk til kommunale organer, uansett vil være begrenset som følge av at det er snakk om en liten befolkningsgruppe.

Forslaget om at språkstimuleringskommuner skal sørge for et samisk språk- og kulturtilbud, vil innebære en ny oppgave for kommuner som blir innlemmet i forvaltningsområdet i denne kategorien. Mange kommuner har allerede etablerte tilbud og aktiviteter som vil kunne inngå inn som del av et samisk språk- og kulturtilbud. I stor grad vil det handle om å tilrettelegge for det samiske i kommunenes eksisterende tilbud. Det vil derfor ikke være nødvendig å etablere en ny tjeneste, men kommunen vil måtte tilpasse det eksisterende tilbudet. Slik tilpasning kan for eksempel være samlingsstunder for samiske språkbrukere med visning av samisk film og bilder, tilrettelegging for samisk håndverk, på bibliotek eller samfunnshus eller tilberedning av samisk mat som del av tilbudet til eldre eller unge. Mye av kulturtilbudet kan derfor løses uten at kommunen selv behøver å inneha særskilt samisk språkkompetanse. For også å sikre et minimum av språktilbud, kan det likevel være behov for å innhente samisk språkkompetanse, for eksempel gjennom å samarbeide med samiske språksentre og ulike samiske organisasjoner.

Kommuner som blir innlemmet i forvaltningsområdet som språkstimuleringskommuner vil få finansiering gjennom Sametingets tospråklighets-tilskudd for å etablere et samisk språk- og kulturtilbud. Tiltaket vil altså bli finansiert over budsjett

tet til Sametinget. Siden språk- og kulturtilbudet skal rette seg mot barn, unge og eldre, bør tilbudet så langt det er mulig være gratis for brukerne, eller i alle fall begrenset til selvkost. Men har kommunen merkostnader utover finansieringen gjennom tospråklighetstilskuddet, vil kommunen ha adgang til å ta betaling for tjenester på vanlig måte. Språkstimuleringskommuner kan samarbeide om et innhold i språk- og kulturtilbudet. Et slikt interkommunalt samarbeid vil være kostnadsbesparende både i planleggingsfasen og ved gjennomføringen. Siden mye av kulturtilbudet i mange kommuner kan dekkes gjennom tilpasning av eksisterende tilbud, i tillegg til at det kan samarbeides interkommunalt og med samiske språksentre og organisasjoner, vil kostnadene trolig kunne dekkes innenfor tilskuddet fra Sametinget og gjennom eventuell brukerbetaling.

Det er et mål at lovforslaget skal legge til rette for at flere kommuner innlemmes i forvaltningsområdet. Kommunene i forvaltningsområdet får kostnader dekket gjennom tospråklighetstilskudd, som Sametinget tildeler over sitt budsjett. Ved tidligere innlemmelser av nye kommuner, har Sametinget fått en økning i bevilgningen. Ved de siste innlemmelsene har økningen i bevilgningen til Sametingets ramme vært på 4,5 mill. kroner per år, i overkant av 5 mill. kroner i dagens kroneverdi. Sametinget har de siste årene tildelt tospråklighetstilskudd til kommunene fordelt på basis- og betjeningstilskudd, antatt å dekke mer konkrete og direkte kostnader. I tillegg kommer et mer allment utviklingstilskudd til kommunen. Tospråklighetstilskuddet som tildeles kommunen, skal brukes både til oppfyllelse av pliktene som følger av sameloven, og til andre tiltak for å styrke samisk i kommunen, som informasjon, synliggjøring og kompetanseutvikling. Noe av midlene som bevilges til Sametinget i forbindelse med innlemmelse, legges inn i Sametingets tilskuddsordninger. Det kan gjelde ordninger der innlemmingen fører til økt etterspørsel, for eksempel økte språkprosjektmidler som følge av økt språkinteresse i en kommune som er innlemmet. Mulige økte kostnader internt i Sametinget, og eventuelle økte midler til fylkeskommunen, har også vært omfattet av økningen i rammen til Sametinget. Med denne bakgrunnen vil innlemmelse av nye kommuner gi forventninger om økte bevilgninger til Sametinget over statsbudsjettet.

Departementet legger til grunn at utgiftene for nye språkstimuleringskommuner for å oppfylle forpliktelsene etter loven, i utgangspunktet ikke vil ligge høyere enn for kommuner som innlemmes i de to andre kategoriene, og mest sannsynlig

lavere. Flere usikkerhetsfaktorer gjør at det er vanskelig å anslå den konkrete økonomiske konsekvensen av forslaget om et språk- og kulturtilbud i språkstimuleringskommunene. Forslaget utløser ingen økonomiske kostnader før en kommune, som søker om å bli innlemmet i forvaltningsområdet i denne kommunekategorien, faktisk innlemmes gjennom kongelig resolusjon. De økonomiske konsekvensene er avhengig av at kommuner velger å søke om innlemmelse som språkstimuleringskommune. Videre må beregningen av merkostnadene vurderes konkret for den enkelte kommune, basert på faktorer som kommunens størrelse, størrelsen og alderssammensetningen i den samiske befolkningen, språksituasjonen, samt behovet for og etterspørselen etter samisk språk- og kulturtilbud. Det er først etter at forslaget eventuelt er vedtatt, at kommunene kan vurdere og ta stilling til om de velger å søke om innlemmelse. I søknadsprosessen forventes kommunen å kartlegge behovet for et samisk språk- og kulturtilbud basert på språksituasjonen i de ulike delene av befolkningen. Kommunen kan i søknaden redegjøre for hvilke type tiltak og aktiviteter den mener er hensiktsmessig, hvordan kommunen vil gjennomføre disse for å oppfylle lovens krav til et samisk språk- og kulturtilbud, og hvordan de planlegges finansiert.

Hva kommunen kan regne med å få tildelt i tospråklighetsmidler fra Sametinget, må antas å være et viktig element i kommunenes vurdering. Det er Sametinget som fastsetter tildelingskriteriene og fordelingsnøkkelen for tildeling av tospråklighetsmidler. Dersom lovforslaget blir vedtatt, vil Sametinget måtte gjøre tilpasninger i dagens ordning, slik at den blir tilpasset en situasjon med tre kommunekategorier med differensiert rettighetsnivå, for å sikre en hensiktsmessig tildeling og fordeling i de ulike kommunekategoriene. Det vil ta noe tid før Sametinget gjør kjent hva tospråklighetstilskuddet vil kunne utgjøre for en språkstimuleringskommune, for eksempel om tilskuddet vil fordeles likt til alle kommuner i denne kategorien eller etter en form for fordelingsnøkkel.

Hvilke, eller hvor mange, kommuner som er aktuelle for innlemmelse som språkstimuleringskommuner, vil først bli klart gjennom kommunenes prosesser. Kostnadene vil variere ut fra flere faktorer, som nevnt ovenfor. En sammenligning av rettighetsnivået i denne kommunekategorien, i forhold til de to øvrige kommunekategoriene, kan likevel antyde noe om forventet kostnadsnivå.

Om vi tar utgangspunkt i dagens innretning av tospråklighetsmidler, i Sametingets fordelingsmodell, skal basisdelen og betjeningsdelen dekke

merkostnader til tospråklighet som følge av de lovpålagte forpliktelsene. Det vil for eksempel være utgifter til en eller flere språkkonsulenter i kommunen, innkjøp av tolkeutstyr og kjøp av tolke- og oversettertjenester. For kommunene i dagens forvaltningsområde er disse delene av tilskuddet aktuelle til å betjene den samiske befolkningen på samisk, særlig innenfor helse- og omsorgsinstitusjoner og gjennom å oppfylle rett til svar på samisk på skriftlige og muntlige henvendelser på samisk. I tillegg vil utgifter til oversettelser av regler, kunngjøringer og skjema til samisk, være lovpålagte oppgaver som tilskuddet skal dekke.

Etter forslaget vil det ikke gjelde rett til svar på samisk på skriftlige eller muntlige henvendelser til en språkstimuleringskommune, eller rett til å bruke samisk i kommunale helse- og omsorgsinstitusjoner etter § 3-5. Kravet til å informere om rett til å bruke samisk i kommunikasjonen med offentlige organer, er derfor heller ikke aktuelt for språkstimuleringskommunene. Kravet til å oversette forskrifter og kunngjøringer til samisk gjelder i prinsippet for alle kommuner. Det vil likevel være mindre aktuelt i en språkstimuleringskommune enn kommuner i de to andre kategoriene, på grunn av vilkårene om at innholdet skal være av særlig interesse for, eller særlig rette seg mot, hele eller deler av den samiske befolkningen. Dette er mest aktuelt i kommuner med tradisjonell samisk bosetting. Kravet til kommunal og fylkeskommunal planlegging, vil gjelde likt i språkstimuleringskommuner som i forvaltningsområdet for øvrig. For språkstimuleringskommuner vil kravet i hovedsak knytte seg til kartlegging og planlegging av et samisk språk- og kulturtilbud. Som vist over følger det allerede et krav etter plan- og bygningsloven om at planleggingen skal sette mål for den kulturelle utviklingen i kommunen, slik at kravet ikke antas å utløse merkostnader av betydning for språkstimuleringskommuner.

Det foreslåtte kravet til at kommunen skal ha et samisk språk- og kulturtilbud, innebærer ikke en individuell rettighet for den enkelte same i kommunen. Det betyr at kostnadene ikke er direkte knyttet til antallet personer tilbudet skal gis til. Et tilbud om samisk lesestund for barn på biblioteket, vil i utgangspunktet ha om lag den samme kostnaden om det er 5, 10 eller 50 personer som møter fram. Etter departementets vurdering vil antallet personer i kommunen som er innmeldt i samemanntallet, derfor ha mindre betydning for beregningen av tilskuddet for en språkstimuleringskommune, enn det har for kommuner i

de to andre kategoriene, hvor det gjelder individuelle rettigheter.

Utviklingsdelen av tospråklighetsmidlene er ment å dekke utviklingstiltak for styrking av samisk språk i kommunene som ikke er direkte lovpålagt. Tilskuddet baserer seg på en tre-årig aktivitetsplan som kommunen utarbeider. Utviklingstiltak for synliggjøring av samisk språk i kommunen, kan for eksempel være skilting på samisk på sentrale kommunale bygninger, som for eksempel biblioteket. Kompetanseutvikling for ansatte er et annet aktuelt tiltak. Departementet ser det som sannsynlig at utviklingsdelen vil utgjøre mindre for en språkstimuleringskommune enn for en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune av sammenlignbar størrelse.

Etter departementets vurdering er det rimelig å anta at behovet for tilskudd fra Sametinget ved innlemmelse av mindre språkstimuleringskommuner vil kunne ligge under nivået som er bevilget i de siste kommuneinnlemmelsene, mens innlemmelse av større kommuner som språkstimuleringskommuner, vil kunne ha en kostnad som ligger likt eller noe over dette beløpet, avhengig av størrelse, behov og ambisjonsnivået i kommunen. Det må understrekes at anslagene er usikre og vil bli justert på bakgrunn av kommunenes egne vurderinger i en eventuell søknadsprosess.

Det er videre vanskelig å anslå hvor mange kommuner som vil ønske å søke om å bli innlemmet som språkstimuleringskommune. Departementet antar at det over en tidsperiode på fem til ti år, vil være realistisk at tre til seks kommuner søker om å bli innlemmet. Potensielle kostnadsøkninger vil derfor først bli aktuelle suksessivt og over tid.

Nye overføringer til Sametinget skjer over statsbudsjettet og foregår gjennom den alminnelige budsjettprosessen. Nye kommuner vil derfor først kunne innlemmes i forvaltningsområdet når det er avsatt midler til det i statsbudsjettet.

15.3 Konsekvenser for fylkeskommuner

Lovforslaget utløser i liten grad nye plikter eller direkte merkostnader for fylkeskommuner. Forslaget om at fylkeskommuner som i dag har plikter etter sameloven, uttrykkelig skal innlemmes i forvaltningsområdet gjennom forskrift, innebærer ingen nye plikter og derfor heller ingen kostnader.

På samme måte som for kommunene, vil forslaget om å presisere at fylkeskommunen har

ansvar for å oversette egne kunngjøringer av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen i forvaltningsområdet, ikke i seg selv ha noen økonomiske og administrative konsekvenser fordi dette er videreføring av gjeldende rett. Det samme gjelder oversettelse av skjema hvor forslaget bare presiserer at regelen både gjelder papirbaserte og digitale skjema.

Forslaget om at offentlig organ aktivt skal informere om muligheten til å benytte samisk, innebærer at fylkeskommunene i forvaltningsområdet skal informere om reglene om rett til svar på samisk. Kravet er nytt og kan utløse noen mindre engangskostnader til å etablere og oppdatere informasjon. I neste omgang kan bedre informasjon føre til at fylkeskommunen får flere henvendelser på samisk. Dette vil i så fall gi en økt kostnad for å besvare henvendelser på samisk. Svar på samisk kan gis ved å bruke interne ressurser eller ved å kjøpe tolke- eller oversettertjenester. Det er vanskelig å anslå merkostnadene, fordi fylkeskommunene oppgir at de i dag får svært få eller ingen henvendelser som skal besvares på samisk. Det er også vanskelig å vite hvor mange flere som vil benytte seg av muligheten til å få svar på samisk selv når det aktivt informeres om dette. Etter departementets vurdering vil merkostnadene trolig være små. Fylkeskommunen har færre oppgaver og tjenester enn kommunene, og får derfor få henvendelser fra privatpersoner. Samiske språkbrukere utgjør en liten andel av befolkningen, det er derfor grunn til å anta at fylkeskommunene ikke vil motta mange henvendelser på samisk.

Når det gjelder forslaget om å innføre en ny bestemmelse om at fylkeskommuner i forvaltningsområdet skal planlegge arbeidet med å styrke samiske språk i henhold til reglene i plan- og bygningsloven, vil dette i begrenset grad utløse merkostnader. Fylkeskommunen har siden 1. juli 2008 hatt i oppgave å planlegge for å sikre samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv etter plan- og bygningsloven § 3-1 bokstav c. Videre følger det av bokstav a i samme bestemmelse, at planleggingen skal sette mål for den kulturelle utviklingen i kommunen. På sikt vil det imidlertid kunne være ressursbesparende for fylkeskommunene å ta utviklingen av samisk språk inn i den samlede planleggingen.

I sin rapport trekker Menon fram at en fylkeskommune som ligger i samme fylke som en eller flere forvaltningskommuner, kan få økte kostnader til å koordinere innsatsen for å styrke samisk språk. Departementet viser til at fylkeskommunen ikke er pålagt noen særskilt koordineringsrolle

etter sameloven. Det er derfor opp til fylkeskommunen selv å avgjøre hvordan den løser sine oppgaver innenfor rammene av eget budsjett og tildelte tospråklighetsmidler.

Det kan bli aktuelt med innlemmelse av nye fylkeskommuner som i dag ikke har plikter etter sameloven. Dette vil i så fall utløse kostnader til oversettelser som følge av plikten til å svare på skriftlige henvendelser på samisk, og til oversettelse av kunngjøringer og skjema for disse fylkeskommunene. Det er vanskelig å tallfeste en slik merkostnad. Men på generelt grunnlag viser departementet til at fylkeskommunene som har plikter etter sameloven i dag, oppgir at de mottar svært få henvendelser på samisk. Etter departementets vurdering er det ikke grunn til å tro at en eventuell nyinnlemmet fylkeskommune vil motta mange skriftlige henvendelser på samisk. Spørsmålet vil måtte vurderes konkret dersom det blir aktuelt, gjennom forskrift, å innlemme en ny fylkeskommune.

Departementet legger til grunn at lovforslaget ikke vil ha administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning for fylkeskommunene, og at eventuelle merkostnader som følge av lovforslaget kan dekkes gjennom eksisterende budsjetttrammer. Departementet viser til at fylkeskommunene får tospråklighetstilskudd fra Sametinget.

15.4 Konsekvenser for statlige organer

Lovforslaget innebærer lite endringer for statlige organer som vil kunne ha økonomiske og administrative konsekvenser.

Statsforvalterne får ingen nye plikter som følge av forslaget, annet enn plikten til å informere om muligheten til å bruke samisk overfor dem i skriftlig kommunikasjon. Statsforvalterne mottar få henvendelser og klager som gjelder kommunene og fylkeskommunenes etterlevelse av språkreglene, og det er ikke holdepunkter for at det vil bli en endring av betydning i antallet henvendelser og klager som følge av lovforslaget. Menon har ikke hatt grunnlag for å estimere om innlemmelse av nye kommuner i forvaltningsområdet vil føre til at statsforvalterne mottar merkbart flere klager og henvendelser på samisk, og har derfor funnet det utfordrende å konkretisere en merkostnad for statsforvalterne. Etter departementets vurdering vil forslaget ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning for statsforvalterne.

Forslaget om å utvide bestemmelsen om rett til utdanningspermisjon for å skaffe seg kunnskap

i samisk til å omfatte alle offentlige organer *som har behov* for slik kompetanse, innebærer en ny (betinget) rettighet for ansatte i statlige offentlige organer med landsomfattende funksjon. Retten gjelder allerede i dag for ansatte i kommuner, fylkeskommuner og hos statsforvaltere i forvaltningsområdet. Bestemmelsen gir kun en mulighet for permisjon. Det vil fortsatt være opp til organet selv å avgjøre om det har behov for at den ansatte skaffer seg slik kompetanse. Lovforslaget har derfor ikke i seg selv økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

15.5 Nærmere om utvidet rett til bruk av samisk i Husleietvistutvalget

---

Forslaget om å regulere retten til bruk av samisk i Husleietvistutvalget, er en videreføring av gjeldende praksis. Bakgrunnen for forslaget er at ansvaret for å behandle tvister om leie av bolig i kommuner i forvaltningsområdet, er overført fra forliksrådet til Husleietvistutvalget, etter at utval-

gets virkeområde fra 1. september 2021 er utvidet til å gjelde hele landet. De økte kostnadene forslaget kan føre til for Husleietvistutvalget, vil presumptivt tilsvare kostnadene forliksrådene har hatt for å oppfylle de samme rettighetene fram til 1. september 2021.

Politidirektoratet har ikke statistikk knyttet til antall saker hvor det benyttes samisk tolk i forliksrådet. Justis- og beredskapsdepartementet har etter anmodning fra departementet forelagt spørsmålet for politidistriktene. Namsfogden i Finnmark opplyser at de har liten erfaring med bruk av samisk tolk i forliksrådet, og namsfogden i Troms opplyser at det ikke har vært benyttet samisk tolk i noen saker de siste årene. Justis- og beredskapsdepartementet konkluderer etter dette med at det er nærliggende å anta at utgifter til samisk tolk er lave. Departementet mener på denne bakgrunn at eventuelle kostnads- og ressursøknings for Husleietvistutvalget vil være beskjedne, og at de kan håndteres innenfor gjeldende budsjettammer.

16 Merknader til de enkelte bestemmelser i lovforslaget

Til § 1-5 Samiske språk

Overskriften blir endret for å gjøre det tydelig at bestemmelsen gjelder flere samiske språk.

Første punktum slår fast at samiske språk i Norge og norsk er likeverdige språk. Det er kun gjort en språklig endring for å presisere at bestemmelsen gjelder samiske språk i flertall. Med samiske språk menes sørsamisk, ume-samisk, pitesamisk, lulesamisk, nordsamisk og østsamisk/skoltesamisk. Det følger ingen særlige rettigheter av bestemmelsens første punktum. Rettigheter og plikter følger av *andre punktum* som slår fast at bestemmelsene i sameloven kapittel 3 skal gjelde for sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk språk. Endringen innebærer ikke realitetsendringer, men departementet ser behov for å gjøre det tydelig hvilke samiske språk kapittel 3 gjelder for. Det vises til nærmere omtale i punkt 14.1.5.

Til § 2-1 Sametingets arbeidsområde og myndighet

Nytt *tredje ledd* fastslår at Sametinget kan gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd. Bestemmelsen omfatter både fordeling og bruk av midler til fylkeskommuner og kommuner for gjennomføring av samelovens språkregler, og andre midler som tildeles Sametinget over det årlige statsbudsjettet. Sametingets forskriftskompetanse vil gjelde alle Sametingets midler som ikke er regulert av annet særskilt regelverk.

Det vises til nærmere beskrivelse under de alminnelige merknadene i punkt 14.7.2.

Til § 3-1 Definisjoner

I *første ledd bokstav a* defineres forvaltningsområdet for samiske språk. Forvaltningsområdet for samiske språk er delt inn i tre kommunekategorier og omfatter alle språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner, språkstimuleringskommuner og fylkeskommuner som fastsatt av Kongen i forskrift, jf. § 3-15. Det vises til nærmere omtale av de ulike kommunekategoriene i de alminnelige merknadene i punkt 5.6.1.

I *første ledd bokstav b* defineres begrepet offentlig organ slik det er å forstå i lovens kapittel 3. Som offentlig organ menes ethvert organ for stat eller kommune som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter en eller flere av kommunene i forvaltningsområdet for samiske språk, og fylkeskommuner som Kongen i forskrift har fastsatt skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk. Den sentrale stats-, fylkeskommune- og kommuneadministrasjon med underliggende organer, og statsforvalterembetet, regnes som offentlig organ. Det samme gjelder statlige selskaper, herunder selskaper som er opprettet særskilt ved lov, som helseforetakene. Offentlig oppnevnte råd og utvalg, som Språkrådet, vil også være et offentlig organ etter bestemmelsen. Med tjenestekrets menes det geografiske området som det offentlige organet har ansvar for å betjene. Nærmere beskrivelse følger av punkt 6.6.1.

Til § 3-2 Oversettelse av regler. Kunngjøring og skjema

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av gjeldende § 3-2 om oversettelse av offentlig informasjon. Endringene skal gjøre det tydelig hvilke organ som har plikt til å sørge for at den aktuelle informasjonen blir oversatt til samisk eller gis på samisk.

Det følger av *første ledd* at det enkelte departement har ansvar for å oversette lover og forskrifter på sitt eget ansvarsområde til samisk, når disse er av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen. Med «særlig interesse for den samiske befolkningen» menes først og fremst regler som spesielt gjelder samisk kultur- og samfunnsniv. Det er ikke nødvendig at de aktuelle lover eller forskrifter gjelder utelukkende for samer, men det må foreligge en spesiell tilknytning til den samiske befolkningen. Det innebærer at departementet allerede i prosessen med å utarbeide forslag til lov eller forskrift, må vurdere om innholdet kan være av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen. Kommuner og fylkeskommuner som vedtar forskrifter, må også vurdere om innholdet kan være av

interesse for hele eller deler av den samiske befolkningen.

Andre ledd slår fast at kunngjøringer fra offentlige organer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet for samiske språk, også skal skje på samisk. Det framgår videre at det er kommunen, fylkeskommunen eller det statlige organet som offentliggjør kunngjøringen, som har ansvaret for at dette blir gjort. Regelen gjelder for alle offentlige organer, også de landsomfattende. Vilkåret om at kunngjøringen særlig skal rette seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet for samiske språk, gjør likevel at bestemmelsen først og fremst er aktuell for kommuner og fylkeskommuner og statlige organer i forvaltningsområdet for samiske språk.

Det framgår av *tredje ledd* at papirbaserte og digitale skjemaer til bruk overfor et offentlig organ i forvaltningsområdet for samiske språk, skal foreligge på samisk og norsk. Papirbaserte og digitale skjemaer til bruk overfor landsomfattende organ er ikke omfattet. Det er kommunen, fylkeskommunen eller det statlige offentlige organet med tjenestekrets i forvaltningsområdet, som utarbeider skjemaet, som har ansvaret for at dette blir gjort. Presiseringen skal ta høyde for at offentlig forvaltning i økende grad har gått over til digitale skjema som erstatter tidligere papirbaserte løsninger. Digitale skjema vil også omfatte mer avanserte skjema hvor brukerne fyller ut informasjon gjennom flere trinn.

Fjerde ledd retter seg særlig mot offentlige organer som har en tjenestekrets som dekker flere samiske språk. Det offentlige organet må vurdere hvilket eller hvilke samiske språk informasjonen skal oversettes til. Hvem informasjonen retter seg mot og hva den gjelder, vil være relevant ved vurderingen av hvilket eller hvilke samiske språk informasjonen skal oversettes til. En kunngjøring fra et lokalt offentlig organ, som retter seg mot befolkningen i kommuner hvor lulesamisk og sørsamisk tales, må skje på henholdsvis lulesamisk og sørsamisk. Kunngjøringer fra et landsomfattende organ må skje på sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk.

Det vises til de alminnelige merknadene i punkt 9.6.

Til § 3-3 Rett til svar på samisk

Bestemmelsen viderefører gjeldende bestemmelse om rett til svar på samisk. Endringene i lovteksten er en følge av endret begrepsbruk, hvor begrepene kommune, fylkeskommune og statlig

organ erstatter begrepene lokalt offentlig organ og regionalt offentlig organ, samt innføringen av flere kommunekategorier i forvaltningsområdet. I tillegg er bestemmelsen strukturert slik at det skal gå tydeligere fram hva som gjelder for skriftlige henvendelser og hva som gjelder for muntlige henvendelser.

Første ledd første punktum slår fast at enhver som henvender seg skriftlig på samisk til et kommunalt organ i en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune, eller til en fylkeskommune i forvaltningsområdet for samiske språk, har rett til skriftlig svar på samisk. Etter *andre punktum* gjelder dette også ved skriftlige henvendelser til et statlig organ som har en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune i sin tjenestekrets. Alle statlige organer med landsomfattende funksjon har forvaltningsområdet inkludert i sin tjenestekrets. Det gjøres derfor i utgangspunktet unntak for landsomfattende organer i siste ledd.

Rett til skriftlig svar på samisk gjelder ved henvendelser til både kommunens og fylkeskommunens administrasjon og til de ulike kommunale og fylkeskommunale organer som leverer tjenester i en kommune som er omfattet av bestemmelsen. Bestemmelsen gjelder ved henvendelse til et organ fra en utenforstående, regelen omfatter ikke kommunikasjon mellom offentlige organer. Klagesaker må regnes som henvendelser fra en utenforstående, selv om en klage som for eksempel gjelder kommunen, behandles av kommunen før den sendes videre for behandling hos Statsforvalteren.

Andre ledd første punktum slår fast at enhver som henvender seg muntlig til et kommunalt organ i en språkutviklingskommune, har rett til samtidig muntlig svar på samisk. Presiseringen om at muntlig svar skal gis samtidig, innebærer at den som tar muntlig kontakt, skal kunne kommunisere på samisk på tidspunktet for henvendelsen. Dersom den samisktalende blir henvist til en annen person for å kommunisere på samisk, må det fremdeles anses som et samtidig svar. Retten vil ikke være oppfylt dersom den samisktalende kun får en norskspråklig respons med beskjed om å ta kontakt på et annet tidspunkt.

Retten til samtidig muntlig svar innebærer ikke rett til et raskere svar på det saken gjelder enn hva som følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler. Med muntlig svar menes ikke endelig svar i saken kontakten gjelder, men svaret som gis i forbindelse med den aktuelle kontakten. Mange saker avsluttes først når det gis et skriftlig svar, for eksempel i form av et enkeltvedtak.

Andre ledd andre punktum slår fast at det samme gjelder ved muntlige henvendelser på samisk til en fylkeskommunal tannklinikk eller et lokalt statlig organ, som har en tjenestekrets som omfatter en språkutviklingskommune. Bestemmelsen viderefører i praksis gjeldende rett, selv om benevnelsene for hvem som har plikt til å svare på samisk er endret. Et lokalt statlig organ vil for eksempel være den statlige delen av et lokalt NAV-kontor og lokale politistasjoner.

I mange situasjoner vil ansatte i kommunen, fylkeskommunen eller i statlige organ komme i kontakt med publikum utenfor kontoret. Det følger av *tredje punktum* at rett til muntlig svar på samisk likevel ikke gjelder ved muntlige henvendelser til offentlige ansatte som utfører oppdrag utenfor organets kontor. Dette er videreføring av gjeldende rett. Det er det offentlige organet som skal kunne svare muntlig på samisk, ikke nødvendigvis alle ansatte. Det betyr at rett til muntlig svar ikke gjelder overfor ansatte fra kommunen, fylkeskommunen eller statlige organer som er på oppdrag utenfor organets kontor. Som eksempel kan nevnes når teknisk etat er på oppdrag utenfor kontoret og når ansatte fra kommunens helse- og omsorgstjenester er på besøk/oppdrag hjemme hos pasienter og brukere. Men uttrykket «organets kontor» skal også omfatte de tilfellene der for eksempel kommunen leier lokaler til møter, som for eksempel ved høringer om reguleringsplaner. Da vil det være organet som av praktiske eller andre hensyn flytter sitt «kontor» til et annet sted.

Tredje ledd første punktum slår fast at enhver som henvender seg muntlig til et kommunalt organ i en språkvitaliseringskommune, har rett til muntlig svar på samisk. Selv om det i ordlyden ikke er presisert at muntlig svar skal gis samtidig, er dette utgangspunktet for det organet som mottar henvendelsen. Ordlyden gir imidlertid språkvitaliseringskommunene noe mer handlingsrom og tar hensyn til at flere språkvitaliseringskommuner må finne praktiske løsninger for hvordan muntlig svar skal gis på best mulig måte. Ordlyden i *andre og tredje punktum* tilsvarer ordlyden i *andre og tredje punktum* i *andre ledd*, og gjelder på samme måte.

Det følger av *fjerde ledd* at retten til svar på samisk gjelder på det eller de samiske språkene som er omfattet av det offentlige organets tjenestekrets. Det innebærer at organet må kunne gi svar på det eller de samiske språkene som tradisjonelt har tilknytning til det geografiske området organet dekker. Offentlige organer med landsdekkende funksjoner må følgelig kunne svare på både nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Det følger av *femte ledd* at retten til skriftlig svar på samisk likevel ikke gjelder overfor landsomfattende organ, med mindre en slik rett er gitt i forskrift.

Det vises for øvrig til de alminnelige merkningene i punkt 6.6.

Til § 3-3 a Informasjon om språkrettigheter

Bestemmelsen er ny og pålegger de offentlige organer som er omfattet av bestemmelsen en plikt til å informere sine brukere om muligheten til å bruke samisk i kontakten med organet. Plikten til å informere ligger på det enkelte offentlige organ som er forpliktet etter bestemmelsene i §§ 3-3, 3-4, 3-4 a, 3-4 b og 3-5. Pliktsubjektene er kommuner, fylkeskommuner og statlige organer som er omfattet av de nevnte bestemmelsene.

Informasjonsplikten skal bidra til å synliggjøre de språkrettighetene som til enhver tid gjelder ved de ulike offentlige organene som er omfattet av samelovens regler, og bidra til at flere kan benytte seg av disse rettighetene.

Plikten til å *aktivt* informere innebærer at organet må sørge for at de som henvender seg får informasjonen uoppfordret og på en slik måte, og på et så tidlig tidspunkt, at de kan dra nytte av den. Det vil ikke være tilstrekkelig at organet bare på forespørsel opplyser om hvilken rett den enkelte har til å bruke samisk. Informasjonen må gis på en slik måte at den er tilgjengelig for alle. Organet kan for eksempel opplyse om retten i tilknytning til kontaktinformasjon på en nettside, i et automatisk generert svar ved skriftlig kontakt og ved telefonkontakt.

Bestemmelsen overlater til det enkelte organ å vurdere hvordan det vil informere. Hva som skal til for å oppfylle regelen i det enkelte tilfellet vil bero på skjønn. Det vil likevel være en nedre terskel for hva som vil oppfylle kravet. Det kan være i strid med bestemmelsen dersom informasjonen er vanskelig tilgjengelig eller lite forståelig.

Bestemmelsen er nærmere omtalt i punkt 8.5.

Til §§ 3-4, 3-4 a, 3-4 b og 3-4 c

Gjeldende bestemmelse i § 3-4 regulerer samiske språkbrukeres utvidede rett til bruk av samisk i rettsvesenet, som kommer i tillegg til rett til svar på samisk etter § 3-3.

Bestemmelsen er delt opp i tre slik at tidligere første ledd skilles ut som en egen bestemmelse om domstoler i ny § 3-4. Tidligere andre ledd skilles ut som egen bestemmelse om politi og påtalemyndighet i ny § 3-4 b, og tidligere tredje ledd

skilles ut som egen bestemmelse i ny § 3-4 c om kriminalomsorgen. Oppdelingen til tre bestemmelser har kun pedagogisk betydning og innebærer ingen materielle endringer. Det vises for øvrig til omtale i punkt 14.2.

§ 3-4 a er en ny bestemmelse som gjelder Husleietvistutvalget. Bestemmelsen slår fast hvilke av reglene som gjelder for domstoler etter § 3-4, som skal gjelde tilsvarende eller så langt de passer for Husleietvistutvalget. Bestemmelsen skal sikre videreføring av rettighetene som gjaldt da husleietvistsaker ble behandlet i forliksrådene, og var omfattet av § 3-4. Det føres ikke rettsbok i Husleietvistutvalget, *tredje punktum* slår derfor fast at vedtak eller forlik skrevet på norsk, skal oversettes til samisk når en part krever det. *Fjerde punktum* slår fast at rettsgebyrloven § 2 annet ledd tredje punktum gjelder for kostnader til oversettelser til og fra samisk. Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 14.5.2.

§ 3-4 c, første ledd nr. 3, slår fast at § 3-5 gjelder tilsvarende for innsatte i kriminalomsorgens anstalter i Troms og Finnmark. Dette innebærer at retten til å bli betjent på samisk etter § 3-5 også gjelder for innsatte i møte med helse- og omsorgstjenestetilbudet i kriminalomsorgen.

Til § 3-5 Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og omsorgsinstitusjoner

Bestemmelsen er en spesialbestemmelse i forhold til forslaget til § 3-3. Offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner som er omfattet av bestemmelsen, vil også ha plikt til å svare på samisk etter reglene i § 3-3. Rett til å bli betjent på samisk i helse- og omsorgsinstitusjoner etter § 3-5 går imidlertid lengre enn rett til svar etter § 3-3, slik at bestemmelsene til dels vil overlappe.

Bestemmelsen viderefører og presiserer det som er gjeldende rett.

Første ledd i bestemmelsen slår fast at den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner i språkutviklingskommuner og i språkvitaliseringskommuner, har rett til å bli betjent på samisk. Det innebærer at man ikke har en tilsvarende rett når det gjelder andres interesser. Et hovedformål med regelen er å sikre at brukere og pasienters interesser blir ivaretatt. Retten til å bli betjent på samisk omfatter både den administrative og den pasientnære (kliniske) eller brukernære kontakten mellom pasient/bruker og helse- og omsorgstjenesten og barnevernsinstitusjoner. «Å bli betjent på samisk»

betyr at kommunikasjonen mellom tjenesteyteren og den som skal motta tjenesten, foregår på samisk. Sett i sammenheng med bestemmelsens hovedformål innebærer det at samhandlingen med brukeren og pasienten må foregå på samisk, og at brukere og pasienter får all nødvendig informasjon, både skriftlig og muntlig, på samisk. Bestemmelsen omfatter alle barnevernsinstitusjoner i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. Som følge av at Bufetat har ansvaret for institusjonstilbudet etter barnevernsloven, gjelder kravet også private barnevernsinstitusjoner som Bufetat benytter.

Bestemmelsens *annet ledd* slår fast at offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner med landsomfattende funksjoner ikke er omfattet av bestemmelsen, med mindre det følger av forskrift.

Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 14.3.6.

Til § 3-6 Individuelle kirkelige tjenester

Bestemmelsen slår fast at enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester i Den norske kirkes menigheter i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. Bestemmelsen viderefører gjeldende regel, men er tilpasset inndelingen i nye kommunekategorier. Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 14.6.2.

Til § 3-7 Rett til utdanningspermisjon

Første punktum slår fast at ansatte i offentlige organer har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk, dersom organet har behov for slik kompetanse. Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av gjeldende bestemmelse, men er utvidet til også å gjelde landsomfattende offentlige organer som har behov for samiskspråklig kompetanse. Retten til permisjon er betinget av at organet selv vurderer at det har behov for samisk språkkunnskap. *Andre punktum* slår fast at organet kan sette som betingelse for retten til permisjon, at den ansatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen. Det vises ellers til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 13.6.

Til § 3-9 Samisk i kommuneadministrasjonen og folkevalgte organer

Første ledd første punktum innfører en plikt for språkutviklingskommunene til å likestille samisk med norsk internt i den kommunale administra-

sjonen og i kommunestyret. Dette var tidligere valgfritt for alle kommuner. Bestemmelsen innebærer en ny forpliktelse for språkutviklingskommunene. Kravet gjelder det eller de samiske språkene som er i bruk og som har tradisjonell geografisk tilknytning til kommunen.

Det følger av *andre punktum* at kommunestyret i språkutviklingskommunene kan bestemme at også andre folkevalgte organer skal likestille samisk med norsk. Med folkevalgte organer menes organer som er listet opp i kommuneloven § 5-1 og andre kommunale organer som er listet opp i kommuneloven § 5-2. Kommunestyret kan likevel ikke bestemme likestilling for interkommunale organer slik som organer nevnt i kommuneloven § 5-1 annet ledd bokstav f, i og j og i § 5-2 bokstav c. Kommunestyret kan bare beslutte likestilling av samisk med norsk for egen kommunes del, og det er ikke en beslutningsmyndighet som kan delegeres. Kommunestyret kan heller ikke bestemme likestilling av samisk med norsk for eventuelle direkte valgte kommunedelsutvalg som nevnt i kommuneloven § 5-1 bokstav d og § 5-8.

Det følger av *andre ledd* at regelen om valgfrihet videreføres for øvrige kommuner, med en presisering av at kommunen kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i den interne kommunale administrasjonen og i folkevalgte organer. Kommunen kan velge at likestillingen bare skal gjelde deler av den interne kommunale administrasjonen. Kommunen kan videre velge om samisk skal være likestilt med norsk i folkevalgte organer, og i så fall hvilke organer det gjelder. Når det gjelder folkevalgte organer gjelder likevel den samme begrensningen for øvrige kommuner etter andre ledd, som for språkutviklingskommuner etter første ledd. Kommunen vedtar selv hvilket eller hvilke samiske språk som skal likestilles med norsk i de deler av den interne kommunale administrasjonen, eller i de folkevalgte organer, som kommunen bestemmer.

Likestilling av samisk og norsk internt i den kommunale administrasjonen og i kommunestyret innebærer at behandlingen av en sak innad i kommunen skal kunne skje både på det aktuelle samiske språket og på norsk. Det samme gjelder når kommunestyret bestemmer at samisk skal være likestilt i andre folkevalgte organer.

Bestemmelsen gir ikke kommunen rett til å benytte samisk i skriv til andre offentlige organer, eller å kreve at andre offentlige organer bruker samisk i skriv til kommunen.

Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 10.6.

Til § 3-10 Samisk språk- og kulturtilbud

Bestemmelsen er ny og innfører en plikt for språkstimuleringskommuner til å sørge for et samisk språk- og kulturtilbud til barn, unge og eldre. Formålet med tilbudet er å gi samiske barn, unge og eldre i språkstimuleringskommuner nærhet til samisk språk og kultur. Bestemmelsen innebærer et minstekrav om at kommunen skal etablere et slikt tilbud, men kommunen har stor frihet til å utforme og fastsette det nærmere innholdet. Tilbudet skal tilpasses behovene til den samiske befolkningen som bor i kommunen.

Kommunen kan velge å gi samisk språk- og kulturtilbud som et selvstendig tilbud eller i tilknytning til andre kommunale tjenester, men det skal ikke komme i stedet for eller legge føringer på andre lovpålagte kommunale tjenester. Tilbud til barn og unge skal komme i tillegg til de rettighetene som allerede følger av barnehageloven og opplæringsloven.

Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 7.2.

Til § 3-12 Organisering av samisk språkarbeid

Nytt *andre ledd* fastslår at Sametinget tildeler midler til kommuner og fylkeskommuner for gjennomføringen av samelovens språkregler. Endringen lovfester gjeldende praksis. Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 14.4.6.

Sametingets kompetanse til å forvalte bevilgninger til samiske formål og til å fastsette forskrift om fordeling og bruk av tilskudd, er nærmere regulert i sameloven § 2-1 tredje ledd.

Regelen om at Sametinget hvert fjerde år skal utarbeide en rapport til Kongen om situasjonen for samiske språk i Norge, blir ikke videreført.

Til § 3-13 Kommunal og fylkeskommunal planlegging

Bestemmelsen er ny. *Første setning* pålegger fylkeskommuner og kommuner i forvaltningsområdet for samiske språk å drøfte utfordringene for samisk språk som ledd i henholdsvis regional planstrategi og kommunens planstrategi. Plikten gjelder det eller de samiske språkene som fylkeskommunen og kommunen vurderer som aktuelle.

Fylkestinget er regional planmyndighet, og skal etter *andre punktum* i bestemmelsen fastsette sine overordnede mål for å styrke samiske språk i regional plan. Kommunene skal fastsette sine mål for å styrke det samiske språket i kommunen, enten som en tematisk kommunedelplan eller i

kommuneplanens samfunnsdel. Bestemmelsen hindrer ikke kommunene å gjøre begge deler.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, vedtatt av Kongen i statsråd, vil være et viktig grunnlag for arbeidet. Overordnede mål for samiske språk vil også kunne følge av disse forventningene. Regjeringen skal hvert fjerde år legge fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

Medvirkningsmekanismene i plan- og bygningsloven åpner for deltakelse og medvirkning fra interesser og representanter fra berørt befolkning og Sametinget.

Det vises til de alminnelige merknadene til forslaget i punkt 11.6.

Til § 3-14 Rekruttering av ansatte med samiskspråklig kompetanse

Bestemmelsen er ny og fastslår at et offentlig organ som har behov for å ha ansatte med samisk språkkompetanse, kan stille krav om slik kompetanse ved utlysning av stillinger, og legge vekt på slik kompetanse ved ansettelse. Organet kan etterspørre muntlig og/eller skriftlig kompetanse, i ett eller flere samiske språk, avhengig av hva organet har behov for. Bestemmelsen forutsetter at organet har behov for den etterspurte samiske språkkompetansen for å utføre sine oppgaver. I dette ligger det at behovet for å ha ansatte med samisk språkkompetanse, har et saklig formål slik det følger av likestillings- og diskrimineringsloven § 9. Det vises til nærmere omtale i punkt 12.6.

Til § 3-15 Forskriftshjemler

I første ledd første punktum videreføres departementets kompetanse til å gi forskrift som fastsetter hvilke kommuner som skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk. Forskriftshjemmelen lå tidligere i § 3-1 nr. 1. Det er nytt at hjemmelen også gjelder fastsetting av hvilke fylkeskommuner som skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk. Det følger av *andre punktum* at departementet også får kompetanse til å fastsette hvilke kommuner som skal regnes som språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner.

Andre ledd viderefører departementets kompetanse til å fastsette i forskrift at bestemmelsene i kapittel 3 også skal gjelde helt eller delvis for andre statlige offentlige organer, eller for private rettssubjekt når det treffer vedtak på vegne av stat eller kommune. Det følger rettigheter etter kapittel 3 overfor lokale og regionale statlige organer med tjenestekrets i forvaltningsområdet. Bestemmelsen gir hjemmel til å utvide virkeområdet til også å gjelde andre statlige offentlige organer, for eksempel organer med landsomfattende funksjon. Slik utvidelse av virkeområde kan blant annet være aktuelt etter § 3-3 femte ledd.

Kommunal- og distriktsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i sameloven (endringer i språkregler).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i sameloven (endringer i språkregler) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i sameloven (endringer i språkregler)

I

I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 1-5 skal lyde:

§ 1-5 *Samiske språk*

De samiske språkene og norsk er likeverdige språk. *Sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk* skal være likestilte med norsk etter bestemmelsene i kapittel 3.

§ 2-1 tredje ledd skal lyde:

Sametinget kan delegeres myndighet til å forvalte de bevilgninger som bevilges til samiske formål over det årlige statsbudsjett. Departementet fastsetter reglement for Sametingets økonomiforvaltning. *Sametinget kan gi forskrift om fordeling og bruk av tilskudd.*

Overskriften til § 2-15 skal lyde:

Pensjonsordning

Overskriften til kapittel 3 skal lyde:

Samiske språk

§ 3-1 skal lyde:

§ 3-1 *Definisjoner*

I dette kapitlet menes med:

- forvaltningsområdet for samiske språk: kommuner inndelt i kategoriene språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner, og fylkeskommuner, som Kongen i forskrift har fastsatt skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk,*
- offentlig organ: ethvert organ for stat og kommune som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter en av kommunene i forvaltningsområdet for samiske språk, og fylkeskommuner som Kongen i forskrift har fastsatt skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk.*

§ 3-2 skal lyde:

§ 3-2 *Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema*

Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal

oversettes til samiske språk av det departementet som har ansvaret for loven eller forskriften. Kommunene og fylkeskommunene har ansvaret for å oversette lokale forskrifter, av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, til samiske språk.

Kunngjøringer fra offentlige organer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet for samiske språk, skal skje både på samisk og norsk. *Ansvaret ligger hos det organet som offentliggjør kunngjøringen.*

Papirbaserte og digitale skjema til bruk overfor et offentlig organ i forvaltningsområdet for samiske språk skal foreligge både på samisk og norsk. *Dette gjelder likevel ikke landsomfattende organ. Ansvaret ligger hos det organet som utarbeider skjemaet.*

Det offentlige organet skal vurdere hvilket eller hvilke språk det skal oversettes til. I vurderingen skal det tas hensyn til hvem informasjonen retter seg mot og hva informasjonen dreier seg om.

§ 3-3 skal lyde:

§ 3-3 *Rett til svar på samisk*

Den som henvender seg skriftlig på samisk til en språkutviklingskommune, språkvitaliseringskommune eller fylkeskommune i forvaltningsområdet for samiske språk, har rett til skriftlig svar på samisk. Det samme gjelder ved skriftlige henvendelser til et statlig organ som har en språkutviklingskommune eller en språkvitaliseringskommune i sin tjenestekrets.

Den som henvender seg muntlig på samisk til en språkutviklingskommune, har rett til samtidig muntlig svar på samisk. Det samme gjelder ved muntlige henvendelser på samisk til en fylkeskommunal tannklinikk eller til et lokalt statlig organ, som har tjenestekrets i en språkutviklingskommune. Retten gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til offentlig ansatte som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den som henvender seg muntlig på samisk til en språkvitaliseringskommune, har rett til muntlig svar på samisk. Det samme gjelder ved muntlige henvendelser på samisk til en fylkeskommunal tannklinikk eller til et lokalt statlig organ, som har tjenestekrets i en språkvitaliseringskommune. Retten

gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til offentlig ansatte som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den enkelte har rett til svar på samisk på det eller de samiske språkene som er i bruk og som har tradisjonell geografisk tilknytning til det offentlige organets tjenestekrets.

Rett til svar på samisk gjelder ikke overfor offentlige organer som er landsomfattende, med mindre annet følger av forskrift fastsatt av Kongen.

Ny § 3-3 a skal lyde:

§ 3-3a Informasjon om språkrettigheter

Offentlige organer som er omfattet av bestemmelsene i §§ 3-3, 3-4, 3-4a, 3-4b og 3-5, skal aktivt informere om retten til å bruke samisk.

§ 3-4 skal lyde:

§ 3-4 Domstoler

For domstoler med embetskrets som helt eller delvis omfatter forvaltningsområdet for samiske språk, gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. Enhver har rett til å inngi prosesskriv med bilag, skriftlige bevis eller andre skriftlige henvendelser på samisk. Skal domstolen formidle henvendelsen til en motpart, sørger den for oversettelse til norsk. Oversettelse kan unnlates dersom motparten samtykker.
2. Enhver har rett til å henvende seg muntlig til domstolen på samisk dersom rettergangslovgivningen gir adgang til muntlig istedenfor skriftlig henvendelse. Har domstolen plikt til å nedtegne henvendelsen, kan den som fremmer henvendelsen, kreve at nedtegnelsen skjer på samisk. Et slikt krav bryter ingen frist. Nr. 1 andre og tredje punktum gjelder tilsvarende.
3. Enhver har rett til å tale samisk i rettsmøter. Skal noen som ikke kan samisk delta i forhandlingene, brukes en tolk som retten har oppnevnt eller godkjent.
4. Når en part begjærer det, kan rettens leder bestemme at forhandlingsspråket skal være samisk. Nr. 3 andre punktum gjelder tilsvarende.
5. Er forhandlingsspråket samisk, kan rettens leder bestemme at også rettsboken skal føres på samisk. Domstolen sørger for oversettelse til norsk.
6. Domstolen sørger for at rettsbøker som er skrevet på norsk, oversettes til samisk når en part krever det. Et slikt krav bryter ingen frist.

Ny § 3-4 a skal lyde:

§ 3-4 a Husleietvistutvalget

Reglene i § 3-4 første ledd nr. 1 og nr. 2 gjelder også i Husleietvistutvalget. Reglene i § 3-4 første ledd nr. 3 og nr. 4 gjelder så langt den passer for saker som er gjenstand for muntlig behandling eller mekling i Husleietvistutvalget. Husleietvistutvalget skal sørge for at vedtak eller forlik skrevet på norsk, oversettes til samisk når en part krever det. For kostnader til oversettelser gjelder rettsgebyrloven § 2 andre ledd tredje punktum.

Ny § 3-4 b skal lyde:

§ 3-4 b Politi og påtalemyndighet

For politi og påtalemyndighet med tjenestekrets som helt eller delvis omfatter forvaltningsområdet for samiske språk, gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. Enhver har rett til å tale samisk i avhør på organets kontor.
2. Enhver har rett til å bruke samisk ved muntlig anmeldelse og rettsmidlerklæring.

Ny § 3-4 c skal lyde:

§ 3-4 c Kriminalomsorgen

For kriminalomsorgens anstalter i Troms og Finnmark gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. Innsatte har rett til å bruke samisk ved muntlig rettsmidlerklæring til fengselsmyndigheten.
2. Innsatte har rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende.
3. § 3-5 gjelder tilsvarende for innsatte.

§ 3-5 skal lyde:

§ 3-5 Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og omsorgsinstitusjoner

Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner i språkutviklingskommuner og i språkvitaliseringskommuner, har rett til å bli betjent på samisk.

Retten gjelder ikke overfor landsomfattende offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner, med mindre det følger av forskrift fastsatt av Kongen.

§ 3-6 skal lyde:

§ 3-6 Individuelle kirkelige tjenester

Enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner.

§ 3-7 skal lyde:

§ 3-7 Rett til utdanningspermisjon

Ansatte i offentlige organer har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk, dersom organet har behov for slik kompetanse. Retten kan gjøres betinget av at den ansatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen.

§ 3-9 skal lyde:

§ 3-9 Samisk i kommuneadministrasjonen og folkevalgte organer

I språkutviklingskommuner skal samisk være likestilt med norsk internt i den kommunale administrasjonen og i kommunestyret. Kommunestyret kan selv bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i andre folkevalgte organer, med unntak av direkte valgte kommunedelsutvalg og interkommunale folkevalgte organer.

I øvrige kommuner kan kommunestyret selv bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den interne kommunale administrasjonen, og i folkevalgte organer med unntak av direkte valgte kommunedelsutvalg og interkommunale folkevalgte organer.

§ 3-10 skal lyde:

§ 3-10 Samisk språk- og kulturtilbud

Språkstimuleringskommuner skal sørge for et samisk språk- og kulturtilbud til barn, unge og eldre.

§ 3-12 andre ledd skal lyde:

Sametinget tildeler midler til kommuner og fylkeskommuner for gjennomføringen av reglene i kapittelet her.

Ny § 3-13 skal lyde:

§ 3-13 Kommunal og fylkeskommunal planlegging

Fylkeskommuner og kommuner i forvaltningsområdet for samiske språk skal drøfte utfordringer

for samisk språk i regional planstrategi og kommunens planstrategi, jf. plan- og bygningsloven §§ 7-1 og 10-1. Overordnede mål for å styrke samisk språk skal fastsettes i regional plan etter plan- og bygningsloven § 8-1. Kommunen skal fastsette sine mål for å styrke samisk språk som en tematisk kommunedelplan eller i kommuneplanens samfunnsdel, jf. plan- og bygningsloven § 11-1 tredje ledd og § 11-2.

Ny § 3-14 skal lyde:

§ 3-14 Rekruttering av ansatte med samiskspråklig kompetanse

Kommuner, fylkeskommuner og statlige offentlige organer som har behov for ansatte med samisk språkkunnskap for å kunne utføre sine oppgaver, kan etterspørre samisk språkkunnskap som en ønsket eller nødvendig kvalifikasjon når det lyses ut stillinger.

Ny § 3-15 skal lyde:

§ 3-15 Forskriftshjemler

Kongen gir forskrift om hvilke kommuner og fylkeskommuner som skal inngå i forvaltningsområdet for samiske språk og hvilke kommuner som skal regnes som språkutviklingskommuner, språkvitaliseringskommuner og språkstimuleringskommuner.

Kongen kan gi forskrift om at bestemmelsene i dette kapittelet også skal gjelde helt eller delvis for andre statlige offentlige organer, fylkeskommunale enheter eller for private rettssubjekt når det treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift på vegne av stat, fylkeskommune eller kommune.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og

serviceorganisasjon – 03/2023

